

Innholdsfortegnelse

Transkriberingskonvensjoner -	5
1.Kapittel: Marokkanskarabisk/norsk kodeveksling i Oslo: Norske verb i marokkanskarabiske konstruksjoner.....	7
i. Kort sammendrag.....	8
ii. Bakgrunn for tospråklighetsforskningen.....	8
iii. Problemstillingen.....	10
iii.i. Forskningsspørsmål.....	13
iv. Teoretisk fundament.....	14
v. Oppgavens struktur.....	15
2. Kapittel: En kort innføring i utviklingen av marokkanskarabisk, og marokkanskarabisk grammatikk.....	17
I. Marokkanskarabisk.....	18
i. Det arabiske språks ankomst til Marokko.....	19
ii. MAs utforming og utviklig.....	19
iii. Diglossi i Marokko.....	20
iv. Marokkos dialekter	21
II. Marokkanskarabisk grammatikk.....	22
i. MA-lydsystem.....	23
i.i. Konsonanter.....	23
i.ii. Halv-vokaler.....	26
i.iii. Vokaler.....	27
i.iv. Fonologiske prosesser.....	29
ii. Stavelsestruktur.....	30
iii. Ordstruktur/orddannig.....	32
iv. Verb grammatikk.....	32
iv.i. Enkle verb.....	34
a. Verbklasse 1	34
b. Verbklasse 2.....	36
c. Verbklasse 3.....	37
d. Verbklasse 4.....	37
e. Verbklasse 5.....	38
iv.ii. Avlede verb.....	39
iv.iii. Personpronomen	40
iv.iv. Negasjon.....	42

3. Kapittel: Kodeveksling og tospråkligverb: Teori og litteratur.....	44
I. Kodeveksling: En kort litteraturgjennomgang	45
i. Kodeveksling og tospråklighet.....	45
<i>i.i. Kodeveksling, et heterogent felt.....</i>	<i>46</i>
<i>i.ii. Kodevekslingsforskning.....</i>	<i>47</i>
a. Den sociolingvistiske tilnærmingen til kodeveksling.....	47
b. Den grammatiske tilnærmingen til kodeveksling.....	48
<i>b.a. Den lineære modellen</i>	<i>50</i>
<i>b.b. Innsettings-modellen.....</i>	<i>50</i>
c. Kodeveksling og låneord.....	51
II. Teori: Tospråkligverb og verb integreringsstrategier i kodeveksling. .54	
i. Intro: Hvorfor verbveksling er interessant?.....	54
ii. Tidligere studier og tospråkligverb.....	55
iii. Verbintegreringsstrategier i kodeveksling.....	56
<i>iii.i. Paradigmeoverføring.....</i>	<i>57</i>
<i>iii.ii. Innsatte tospråkligverb.....</i>	<i>58</i>
a. Direkte innsetting.....	60
b. Indirekte innsetting.....	62
<i>iii.iii. Komplekse tospråkligverb.....</i>	<i>65</i>
III. Forskjellige måter å integrere fremmede verb i marokkanskarabisk.69	
i. Boumans (1998).....	70
<i>i.i. Nijmegen datakorpuset.....</i>	<i>70</i>
<i>i.ii. Resultater: do-konstruksjon.....</i>	<i>71</i>
ii. Heath (1989)	75
iii. Årsaksforklaringer på varierende integreringsstrategi i samme språk.....	79
<i>iii.i. Et språk -to strategier.....</i>	<i>80</i>
iv. Sociolingvistiske forklaringer.....	84
4.Kapittel: Metode	89
I. Valg av informanter.....	90
i. Teoretisk betraktninger	90
<i>i.i. Målgruppen.....</i>	<i>90</i>
<i>i.ii. Tospråklige informanter.....</i>	<i>91</i>
<i>i.iii. Variasjon blant tospråklige.....</i>	<i>91</i>
ii. Praktisk gjennomføring.....	92
II. Data.....	94
i. Type data	94
<i>i.i. Korpusbasert.....</i>	<i>94</i>
<i>i.ii. Intuisjon & akseptabilitetsvurderinger.....</i>	<i>94</i>

<i>i.iii. Selvrapporing</i>	95
ii. Observasjon av naturlig språkbruk.....	96
<i>ii.i. The Observer' s Paradox</i>	96
<i>ii.ii. Pilot-studier (deltaker observasjon)</i>	97
iii. Innsamlings teknikk.....	98
<i>iii.i. Sosiolingvistisk intervj</i>	99
a. Tema.....	99
b. Intervju-formatet.....	100
c. Gjennomføring av intervju.....	101
<i>iii.ii. Elisitering</i>	103
a. Frosk-historien.....	103
b. Saras 13-års dag.....	104
<i>iii.iii. Opptak av frie og spontane samtaler</i>	105
<i>iii.iv. Deltaker observasjon (notisbok)</i>	106
III. Det marokkanske diaspora i Norge.....	107
i. Innvandrere: Definisjon.....	107
ii. Marokkanske innvandrere i Norge.....	107
IV. Presentasjon av informantene i denne studien.....	109
i. Gruppe presentasjon av informantene.....	109
<i>i.i. Morsmål definisjon</i>	110
<i>i.ii. Informantenes dialekter</i>	112
ii. Individuell presentasjon av informantene.....	113
<i>ii.i. 2G-gruppen</i>	113
a. Sakia.....	113
b. Ilan.....	113
c. Maria.....	114
d. Ramia.....	114
<i>ii.ii. Førstegenerasjons-gruppen</i>	115
a. Sana.....	115
b. Hanan.....	116
c. Fatima.....	117
V. Databeskrivelse.....	117
i. Andregenerasjonsdata.....	118
ii. Førstegenerasjonsdata.....	119
iii. Andregenerasjons-data kontra førstegenerasjons-data.....	120
iv. Etske betraktninger.....	121
5. Kapittel: Presentasjon av empiri, analyse og diskusjon.....	123
I. Norske verb i marokkanskarabisk/ norsk kodeveksling.....	124
i. Presentasjon av empiri.....	124

ii. Resultater fra denne studien.....	124
iii. Sematisk felt.....	126
iii.i. 2G-verbene	126
iii.ii. 1G-verbene.....	126
iii.iii. Notisbokverbne	127
II. Måten MA integrerer norske verb på i MA/norsk KV.....	127
i. Verb med fransk opphav.....	132
ii. Bøyningsmønster.....	135
iii. Bøyningsmønster hos andregenerasjonsgruppen 2G.....	136
iv. Bøyningsmønstre hos førstegenerasjonsgruppen 1G (med opptak)	138
v. Bøyningsmønster til tospråkligverb fra notisbokdata.....	140
III. Bi-mønster, eller særtilfellet: verbet støvsuge.....	141
IV. Diskusjon og forklaring.....	145
i. Sociolingvistisk kontekst.....	147
ii. Typologiske forskjeller.....	149
iii. Gjenbruk av etablerte vaner i veksling av verb.....	152
iii.i. Forekomst av franske verb i dataene: gjenbruk av etablerte vaner i KV.....	152
iii.ii. Gjenbruk av etablerte vaner og generasjonsforskjeller i diaspora.....	158
Konklusjon.....	163
Litteratur.....	164
Appendiks.....	172

Transkriberingskonvensjoner -
og forkortelser brukt i denne oppgaven

Følgende forkortelser er brukt i teksten:

KV	kodeveksling
KA	klassisk arabisk
MA	marokkanskarabisk
SA	standardarabisk
1G	førstegenerasjon
2G	andregenerasjon

Kurssiv fremmede elementer og annet som skal fremheves i hoved teksten.

Marokkanskarabisk vokal-notering:

Vokalsystemet i MA er veldig omdusketert og er under stadig debatt. Vi skal se på dette under presentasjonen av vokalene i MA senere i kapittel 2, men før vi gjør det, ønsker jeg å presisere at av praktiske hensyn og for å gjøre transkriberingen overkommelig og oversiktlig (siden min oppgave handler hovedsaklig om morfologi og ikke fonologi) velger jeg å adoptere en transkribering som tar hensyn til 5 vokaler 3 lange (/a:/ <a> ; /i:/ <i> ; /u:/ <u>), og 2 korte vokaler (/ə/ <e> ; /u/ <o>).

I den fonemiske transkripsjon skal jeg konsekvent bruke /a i u/ for MAs lange vokaler og /e o/ for de korte vokalene og forbeholde fonetiske symboler til den fonetiske transkripsjonen.

Numererte eksempler

Siterte eksempler fra andre kilder beholder deres opprinnelige transkripsjon, og uthevninger.

Kodevekslingssetningene som er brukt i tekseten er transkribert fonemisk. Jeg har brukt normal skrift for marokkanskarabisk, kursiv for norsk og storebokstaver for glossig av grammatiske kategorier. Til slutt er en norsk parafraze gitt (hvis jeg ikke siterer fra enksempler med engelsk parafraze).

Forkorttelene som er brukt i glossing er følgende:

1, 2, 3	første-, andre-, tredje person
ASP	aspekt
AKTPART	aktiv partisipp
DEF	definit
DEM	demonstrativ
EPIST	epistemisk
F	feminin
FUT	futurum
INDEF	indefinit
M	maskulin
MP	medio-passiv
NEG	negasjon
PL	pluralis
SG	singularis

1.Kapittel:

Marokkanskarabisk/norsk kodeveksling i Oslo:
Norske verb i marokkanskarabiske konstruksjoner

i. Kort sammendrag

Denne oppgaven handler om språkkontakt, spesielt det som skjer når to språk blir brukt side om side i den samme sosiale konteksten, altså det som omtales i faglitteraturen som kodeveksling (heretter KV). Hovedvekten skal likevel ligge på det strukturelle aspektet ved marokkanskarabisk (MA)/norsk kodeveksling og spesielt integreringsstrategien tospråklige arabisktalende marokkanere velger ved veksling av norske verb.

Kodeveksling defineres som: «The alternative use by bilinguals of two or more languages in the same conversation.» (Milroy & Muysken 1995: 7). Det er altså bruk av to eller flere språk i en og samme konversasjon. Dette er et fenomen som er ganske vanlig og som på et vis kjennetegner to- eller flerspråklige samfunn. Kodeveksling er normalt en spontan, og naturlig adferd hos tospråklige.

Kodeveksling er det mest sentrale emnet innenfor tospråklighetstudier. Interessen for tospråklighet som forskningsarena kom på banen først i 1950-årene. Til tross for en del studier før denne tiden, er det stor enighet i faglitteraturen om at de første relevante studiene innfor tospråklighet er Weinreichs *Language in contact* og Einar Haugens *The Norwegian Language in America*, begge fra 1953. Disse regnes som de verkene som åpenbart var med på å definere tospråklighets-feltet.

ii. Bakgrunn for tospråklighetsforskningen

Bakgrunnen og interessen for tospråklighet kom som et resultat av det nye verdensbildet som begynte å tegnes i den siste halvdelen av 1900-tallet, som var preget av både migrasjon, en økende kommunikasjonsteknologisk utvikling, og globalisering. Interessen for tospråklighet vokste med økt migrasjon til vestlige, industrialiserte land i Europa og Amerika. Teknologien gjorde det i større grad

mulig å opprette, og opprettholde kontakt på tvers av geografisk avstand og nasjonale grenser. I tillegg til dette kommer en stadig økende vektlegging av etnisitet, med krav på å fastholde språket som selve symbolet på identitet, der felleskap basert på etnisitet blir mer viktig enn tilknytning til territorialstaten. Dette betyr ikke at tospråklighet er, eller var, et nytt fenomen. Majoriteten av verdens befolkningen er to- eller flerspråklige. Likevel har emnet i lang tid ikke vært behandlet i lingvistikken, i hvertfall ikke før de senere årene. Feltet har lenge behandlet tospråklighet som unntak, hvor reglen er enspråklighet og der sentrale lingvistiske teorier er bygd på antakelsen om den ideelle enspråklige taleren/tilhøreren.

Det at det i økende grad har blitt klart at tospråklighet er vanlig, og det at man ikke kan la være å beskrive den språklige virkeligheten man finner, hvis man skal studere språk slik de er, har vært viktige grunner til at tospråklighet har blitt et mer utbredt forskingsfelt de siste årene. Tospråklighet byr også på muligheter til å nærme seg mer generelle og teoretiske spørsmål i lingvistikken på en ny måte (Muysken 2000). I språkkontaktsituasjoner har man muligheten til å studere språk i endring i en helt annen grad enn man ellers kan (Backus 1996). Man har således en helt unik mulighet til å observere de prosessene som styrer språkendringene, ikke bare på individnivå, men også på samfunnsnivå.

Erfaringene med tospråklighet utfordrer dominerende teorier i lingvistikken, slik som chomskyansk strukturalisme (den generative grammatikken), og den kognitiv grammatikken, og setter dagsorden for en del spørsmål som er mye omdiskuterte i feltet på nåværende tidspunkt (Muysken 2000). Spørsmål om hva språk er: Er språk syntaktiske strukturer, hvor ord bare er elementer som må fylles inn, slik som Chomsky og generativistene hevder? Eller består språk av enkeltstående språklige enheter, hvor grammatikken ikke er annet enn gjenbruk av enkelte mønstre? (Jfr. Theil Endresen 1995 om kognitiv grammatikk). Sagt på en annen måte, baserer språkbrukere seg på egenskapene

til enkelte ord når de produserer og forstår setninger eller på generelle regler til det språket de snakker? (Jfr. Muysken 2000: 35).

Hvordan kan språklig endring (og variasjon), og uklare språkgrenser forklares? (Jfr. Backus 1996) Hvordan kan de grammatiske restruktureringene som skjer i tospråkighet, og som i stor grad kommer til syne gjennom KV-adferd, forklares?

iii. Problemstillingen

Comparing MA/Dutch CS in the Netherlands with Arabic/French CS in Morocco and elsewhere in North Africa brings one striking difference concerning the way French and Dutch verbs are integrated: Embedded French verbs are inflected by means of attaching Arabic prefixes and suffixes to the French verb stem, whereas Dutch verbs, if they occur at all, are embedded in a periphrastic do-construction.

As a hypothesis I suggest that the do-construction in CS is characteristic for migrant bilingualism in modern industrialised societies.

(Boumans 1998: 369)

I sin Ph. D. avhandling fra 1998, rapporterer Louis Boumans at nederlandske verb i MA/nederlandsk kodeveksling integreres ved hjelp av en prafrasekonstruksjon, *do*-konstruksjon, hvor det marokkanskarabiske verbet *dar/ydir* 'å gjøre' settes sammen med nederlandsk infinitiv, og sammen utgjør de det Muysken (2000: 184) kaller *Bilingual Complex Verbs*, altså komplekse tospråkligverb. Eksempelet under illustrerer dette:

(1) ġir t-dir *opnem-en* wella aš žayy t-dir?
just 2-do record-INF or what come.PARTICIPLE 2-do
'You' re just going to make recordings, or what did you come to do?'
(Boumans 1998: 227)

Eksemplet over viser verbkonstruksjonen [t-dir *opnemen*]. Det første elementet i denne konstruksjonen er den inflekterte MA verbformen *t-dir* (bøyningsformen til verbet *dar* i andreperson entall, imperfektiv bøyning) og det andre elementet

er nederlandsk infinitiv *opnemen* 'to record'. Sammen fungerer de som verbet (altså, kompleks tospråkligverb) i setningen. All verbinfleksjon markeres på MA verbet *dar* (som fungerer her som et hjelpeverb). Det er slik marokkanere i Nederland integrerer nederlandske verb i MA/nederlandsk KV, ifølge Boumans (1998). Komplekse tospråkligverb, er en nokså vanlig verbintegreringsstrategi i KV og er godt dokumentert i en rekke (andre) kontaktsituasjoner som involverer dravidiske, indo-europeiske og tyrkiske språk (Backus 1996: 211-83 og Muysken 2000: 184-220, for oversikt og diskusjon; se Türker (2000) for tyrkisk/norsk KV i Norge der denne strategien også er attestert).

Verbintegreringsstrategien i MA/nederlandsk KV er forskjellig fra måten franske verb blir integrert på i MA/fransk KV i Marokko (Heath 1989), hvor MA infleksjonsaffikser (bøyningsformativer) festes direkte på den franske verbstammen slik (min utheving):

(2) ma-ta-y-t-ʔutiliz-a-w-š

'they are not utilized'

(Heath 1989: 38)

Det vi ser her er at verbstammen til det franske verbet *utiliser* 'å bruke' er morfologisk integrert i MA ved at bøyningsformativene (aspekt/tempus, diatese, person, tall og negasjon), er direkte festet på den. Integrering av franske verb på denne måten er vanlig både i Marokko, Algerie (Cohen 1912, Hadj-Sadok 1955) og Tunisia. (Boumans & Caubet 2000: 159). En illustrasjon på dette er neste eksempelet fra algeriskarabisk/fransk KV:

(3) ħəbb-it n-profit-i [nɾɔfiʔe] baʃ n-developp-i-hūm [ndɛvlɔpehum]

want 1-profit compl 1-develop-3PL

'I want to take advantage [of this] to develop these [points]'

(Boumans & Caubet 2000: 159)

Strategien som er benyttet her for å integrere de franske verbene *profiter* 'å benytte seg av' og *développeur* 'å utvikle', er lik verbintegreringsstrategien marokkanere i Marokko bruker for å integrere franske verb (slik som eksemplet med det franske verbet *utiliser* 'å bruke' viser). I begge tilfellene tar man verbstammen og fester infleksjonsmorfologi fra enten marokkansk arabisk (MA) eller algerisk arabisk direkte på den, uten å ta i bruk et ekstra verb, som er tilfellet i Nederland (Boumans 1998).

Det er mulig å tenke at en forklaring på denne forskjellen kan finnes i typologien til de involverte språkene, dvs. språkspesifikke egenskaper til nederlandske og franske verb. Boumans (1998: 369) avviser en slik forklaring og sier: «A language-specific explanation seems unlikely.» Han hevder derimot at det er plausibelt at de forskjellige sosiolingvistiske kontekstene i Nord Afrika og Nederland fører til «different ways of embedding foreign verbs.» (Ibid.: 369). Derfor foreslår han hypotesen som sier at bruk av *do*-konstruksjon (kompleks tospråkligverb) som verbintegreringsstrategi (som er tilfellet for MA/nederlandsk KV) er karakteristisk for migrant tospråklighet i moderne industrialiserte samfunn, gitt at: 'The same language employs both ways of embedding verbs'. (Boumans og Caubet 2000: 173)

Det Boumans gjør gjennom sin hypotese er å dele språkkontaktsituasjonen (tospråklighet) i to, hjemlig kontekst, versus migrant kontekst (diaspora¹ tospråklighet), slik at hver av disse kontekstene utløser, eller favoriserer en bestemt type verbintegreringsstrategi på bekostning av den andre, gitt at samme språk bruker begge strategiene.

1 Diaspora er nasjonale fellesskap som opprettholdes utenfor nasjonens tradisjonelle territorier.

iii.i. Forskningsspørsmål

Som flerspråklig selv, og med en bakgrunn fra Marokko hvor nettopp kodeveksling er vanlig, er tospråklighet og kodeveksling et nærliggende og tilgjengelig forskningsfelt. En komparativ tilnærming til møtet mellom forskjellige europeiske språk og MA i diaspora er spesielt interessant, og egnet til å avdekke systematiske mønstre i et slikt språkutviklingsperspektiv. Når Boumans (1998) da foreslår en hypotese på hvordan MA håndterer fremmede verb i slike kontaktsituasjoner, var det fristende for meg å teste denne hypotesen for å se om den var noe å bygge videre på.

Boumans hypotese hevder at når et språk (et folk) (i dette tilfellet, marokkanskarabisk og marokkanere) har to strategier for integrering av fremmede verb, (1) morfologisk integrasjon, også kalt direkte innsetting, og (2) *do*-konstruksjon (kompleks tospråkligverb), vil forskjeller i den sosiolingvistiske konteksten ha betydning for hvilken av disse strategiene som velges. Spesielt blir bruk av *do*-konstruksjon (kompleks tospråkligverb) å foretrekke for tospråklige (marokkanske) emigranter i moderne industrialiserte samfunn (diaspora kodeveksling). Boumans (1998: 369) understreker at den type migrante tospråklige samfunn han sikter til har dukket opp som resultat av arbeidsinnvandring til den vestlige verden, slik som for eksempel marokkanere og tyrkere i Vest-Europa.

Siden Norge uten tvil utgjør en slik sosiolingvistisk kontekst Boumans (1998) sikter til, er den godt egnet for å teste denne hypotesen. Jeg vil finne ut om tospråklige marokkanere i Oslo velger en slik strategi (*do*-konstruksjon), når de kodeveksler mellom norsk og MA, og på denne måten føyer seg inn sammen med sine landsmenn i Nederland.

Forskningsspørsmålet blir da: Hvilken verbintegreringsstrategi bruker tospråklige marokkanere i Oslo?

Dette er relevant i forhold til den pågående debatten i KV-feltet om

forholdet mellom typologiske og sosiale faktorer som forklaringsmodeller på attesterte KV-mønstre og/eller variasjon. Boumans hypotese kan i denne sammenhengen ses som et bidrag til denne debatten. Han påstår da at sosiale faktorer i form av kontaktsituasjon (et folk i diaspora) er avgjørende for valg av verbintegreringsstrategi og dermed styrer KV-mønstre.

iv. Teoretisk fundament

Mye av KV-forskningen innfor den grammatiske retningen², var lenge kun opptatt av forklaringsmodeller der språkinterne (typologiske) faktorer lå til grunn. De postulerte grammatiske modellene, slik som Poplack (1978/81) sin alternasjonsmodell (lineære) og Myers-Scotton (1993) med sin innsettingsmodell, forankret i generelle begrensninger på KV, førte til at man fikk stor variasjon i forskningsresultatene der nye mønstre dukket opp som modellene ikke greide å gjøre rede for (Edwards & Gardner-Chloros 2004). Dette tvang frem nye perspektiver, der man søkte å undersøke muligheten for at samspillet mellom språkinterne og språkeksterne (sosiolingvistiske) faktorer kan være med på å forklare de dokumenterte KV-mønstrene (Muysken 2000, Edwards & Gardner-Chloros 2004, etc).

Målet med denne oppgaven er å teste Boumans hypotese (1998), som knytter sosiale faktorer til grammatisk variasjon i forklaringen på kodevekslingsmønstre. Hypotesen (som er gjengitt ovenfor) skal testes i den norske konteksten, dette fordi om man ønsker å avklare forholdet mellom kontekst og måten fremmede verb integreres på, er man nødt til å undersøke om samme språk bruker forskjellige *verb-embedding* strategier i forskjellige språkkontaktsituasjoner (Boumans & Caubet 2000: 171).

På den ene siden, ved å beskrive verbintegreringsstrategien(-er) brukt av

² Den delen av KV-studiene som fokuserer på det strukturelle aspektet ved KV.

marokkanere i Norge, føyer jeg meg inn under et stadig voksende deskriptiv kodevekslingsfelt som omhandler tospråkligverb og verbintegreringsstrategier, gjort av Romaine (1995), Backus (1996), Boumans (1998), Muysken (2000), Türker (2000) og Wichmann & Wohlgemuth (2005), bare for å nevne noen.

På den andre siden, ved å sammenlikne tospråkligverb i MA/norsk KV i Oslo (Norge) og MA/nederlandsk KV i Nederland, der både Oslo (Norge) og Nederland utgjør en slik type diasporakontekst som postulert i Boumans hypotese (der MA er et av kodevekslingspråkene), arbeider jeg innenfor et typologisk-komparativt rammeverk, som mange i feltet etterlyser, bla. Boumans (1998), Muysken (2000) og Edwards & Gardner-Chloros (2004): «Rather than comparing any two language pair, I think it is more profitable to do comparisons keeping one element of the set constant» (Muysken 2000: 53).

Selv om forklaringer der typologiske faktorer ligger til grunn har møtt moteksempler, vil disse likevel fortsatt være det som har best forklaringskraft. Når andre kodevekslingsmønstre dukker opp vil man stadig vekk se at også de følger strukturer som allerede ligger der, spesielt i mottakerspråket³ (språket som mottar det fremmede elementet). Men siden variasjon foreligger, er håpet at sosiolingvistiske forklaringer kan gjøre rede for språkbrukernes valg av mønstre blant den variasjonen språket gir.

v. Oppgavens struktur

Denne oppgaven inneholder fem kapitler inkludert dette innledende kapitlet, resten er strukturert på denne måten:

Kapittel 2 gir en kort presentasjon av MA og dets historisk bakgrunn, samt gjennomgang av MA grammatikk, med særlig vekt på verbgrammatikk som er

3 Begrepet mottakerspråket kan forstås som det Myers-Scotton (2002) kaller *matrix language*. Denne forståelsen er basert på et asymmetrisk forhold mellom de involverte språkene i KV. *Matrix language* danner den grammatiske rammen der elementer fra det andre språket, kalt det innføyde språket, *Embedded language*, settes inn (se Myers-Scotton 2002).

relevant for analysen av innsamlet datamateriale.

Kapittel 3 omhandler teori, der den teoretiske rammen til oppgaven presenteres. Dette gjør jeg ved først å gi en kort og selektiv gjennomgang av kodeveksling og tospråklighet fra et historisk perspektiv, deretter blir tospråkligverb og verbintegreringsstrategier presentert fra et typologisk perspektiv. Den siste delen av dette kapittelet viser, gjennom to eksempelstudier (Boumans 1998 og Heath 1989), hvilke typer verbintegreringsstrategier som er attestert i MA.

Kapittel 4 er metodekapittelet, og her skal forskningsmetoden både presenteres og diskuteres. Det metodeteoretiske og praktisk-metodiske grunnlaget får mye plass her .

I *kapittel 5* presenterer jeg empirien, samt en kvalitativ analyse av norske verb i MA/norsk kodeveksling, i tillegg til en diskusjonen av oppgavens resultater i lys av Boumans (1998) sine funn når det gjelder verbveksling i MA/nederlandsk KV.

2. Kapittel:

En kort innføring i utviklingen av
marokkanskarabisk, og marokkanskarabisk
grammatikk

I. Marokkansk arabisk

Marokkansk arabisk (MA) eller darija⁴ (som er det uttrykket marokkanere bruker), er den muntlige vernakulære varianten av arabisk som snakkes i Marokko. Marokkansk arabisk er det andre morsmålet i landet sammen med tamazight⁵ (berbersk). MA er morsmålet til omtrent halvparten av Marokkos befolkning, og snakkes av nesten alle marokkanere (inkludert tamazighttalende marokkanere). MA er kommunikasjons-språket mellom arabisktalende og tamazighttalende marokkanere, samt mellom talere av de forskjellige tamazight variantene (Boumans & de Ruiter 2002: 261).

Historisk sett er MA relatert til standardarabisk (SA) og de andre arabiske talemålsvarietetene og hører til under den semittiske grenen av den afroasiatiske språkfamilien. Standardarabisk er det offisielle språket i kongeriket Marokko etter grunnloven fra 1961. Holes (1996: 4) definerer SA som: «The modern descent of Classical Arabic, unchanged in the essentials of its syntax, but very much changed, and still changing, in its vocabulary and phraseology».

Det fins ikke noe kronologisk punkt der klassisk arabisk (betegnelsen på stilen man finner i Koranen og i andre tradisjonelle tekster), blir til standard arabisk, hevder Holes (1996: 4) som mener det er lite enighet ang. lingvistiske kriterier for å skille mellom disse to. Holes (1996) forteller at SA er en brukervennlig betegnelse som vestlige forskere bruker for å referere til det skriftlige språket fra ca. midten av 1900, mens de refererer til «The formal written language before that date, and par excellence, before the eclipse of Arab political power in the fifteenth century, as 'Classical Arabic'.» (Holes 1996: 5).

4 Darija-betyr 'den utbredte, vanlige [språkformen] (brukes også om talemålvarianten i Levanten, mens Egypt bruker *šammīya*).

5 Dette er det navnet den berbesktalende befolkningen (amazighere) bruker på sitt eget språk, og som har tre regionale dialekter i Marokko. Tamazight brukes også som navn på en av disse dialektene, den som snakkes i Mellom-Atlas-fjell området i Marokko. Tamazight som samlet betegnelse brukes også av det offisielle Marokko. Se *Institut Royal de la Culture Amazighe* (<http://www.ircam.ma>).

i. Det arabiske språks ankomst til Marokko

Arabisk ble introdusert til Marokko under den arabisk-muslimske invasjonen som hadde som mål å konvertere samt å arabisere den berberske befolkningen (amazighere) i Maghreb. Etter opprettelsen av byen Fes i 808, begynte arabisk å vinne innpass hos amazighere. På 1100-tallet opplevde Marokko en ny massiv tilstrømning av arabiske beduin stammer (Bani Hilal og Bani Sulaim) (Holes 1996: 28), som sto for en sterkere og bredere arabisering av den lokale befolkningen (amazighere) i Marokko.

ii. MAs utforming og utvikling

Boumans (2006) forteller at mens de fleste forskere identifiserer tamazigt (berbesk) som hovedsubstrat-språket, velger Heath (2002) å understreke rollen til senlatinspråk i Nord-Afrika, i utfomingsfasen til MA norlige dialekter slik:

The earliest specifically Moroccan Arabic was probably spoken by the children of Arab soldiers and Roman women in Tangiers, Volubilis, and perhaps a few other garrisons. (...) Without being a true creole, early MA probably underwent extensive phonological restructuring and grammatical simplification in one or two generations, as a Latin- and Berber-speaking population shifted rapidly to Arabic.

(Heath 2002: 3f. i Boumans 2006: 215)

Det er viktig i denne sammenhengen å understreke at det er en sterkere påvirkningen fra tamazight, som er tydelig både i lydsystemet, morfologien og leksikonet til MA (Kaye & Rosenhouse 1997, Elmedlaoui 1998). Men tamazight er ikke det eneste språket som har hatt påvirkning på MA. Marokkanskarabisk har fått bidrag fra både fransk og spansk. Påvirkning fra fransk skjedde hovedsakelig gjennom det franske protektoratet (1912- 1956), men har også fortsatt etter Marokkos uavhengighet. Påvirkningen fra spansk kom først fra de sefardiske jødene og de andalusiske araberne som rømte fra Spania, og i tillegg gjennom foretningsforbindelser med Spania som har vært særlig fremtredende i nord.

Åpenheten for påvirkning utenfra har ført til at MA utviklet seg svært forskjellig fra de andre østlige arabiske variantene (uten å undervurdere påvirkning utenfra for de østlige arabiske variantene). Sammen med de andre nordafrikanske arabiske variantene utgjør MA et dialekt-kontinuum (Holes 1996).

iii. Diglossi i Marokko

I Marokko, står MA i diglossisk relasjon til standard arabisk (SA), det offisielle språket i landet:

The term 'Diglossia' was made popular for Arabic by W. Marçais in 1930, though K. Krumbacher already used it in 1902. (...). Diglossia involves two basic varieties of the same language living side by side, each performing different functions.

(Kaye & Rosenhouse 1997: 267)

Diglossi⁶ er betegnelsen på den språklige situasjonen der to språklige varianter lever side om side. Språkene er vanligvis genetisk knyttet til hverandre, men med komplementære funksjoner i samfunnet. Det ene språket har høy status og brukes på formelle arenaer, mens det andre språket har lavere status og kun er forbeholdt uformelle samhandlinger.

I Marokko har SA høy status fordi det er Koranens⁷ språk, og symbol på den arabiske identiteten. Det brukes i formelle fora og for skriftlige formål. Det er derfor medium for den skriftlige litterære tradisjonen i landet, og er sentral i den offentlige, statlige kommunikasjonen. Dette språket læres eksklusivt på skolen. På den andre siden finner vi MA som er lavstatusspråket fordi det verken

6 Kaye & Rosenhouse (1997), mener diglossi i denne sammenhengen bør forstås som et kontinuum og ikke adskilte yttrepunkter.

7 Vanlige arabere (Marokkanere inkludert) skiller ikke mellom modern (SA) og eldre (KA) i de arabiske betegnelsene. Begge kalles *ʔal ʕarabi: yatu lfuʕha*, i motsetning til *ʔal ʕammi: ya* (Holes 1996: 4).

er kodifisert eller standardisert (Marokkanere flest mener MA er vulgært). MA er et muntlig språk som brukes i alle uformelle sammenhenger og under daglige gjøremål. Således er MA det språket som er mest brukt i hele landet. Det er morsmålet for alle arabisktalende marokkanere og er et kommunikasjonsmiddel for tamazight- og arabisktalende imellom.

iv. Marokkos dialekter

Hovedskillet i klassifiseringen av MA-dialekter er gjerne *urbane* versus *beduinske* dialekter. Noen refererer til dette skillet som *hilali* versus *før-hilali*-dialekter, som begge markerer to markante arabiseringsfaser i Marokkos historie (Colin 1945; Lévy 1996, Heath 2002, pff. i Boumans 2006: 215).

Før-hilali dialekter dateres tilbake til 600- og 700-tallet, og er «considered to be the most innovative and much influenced by substrate languages» (Boumans 2006: 215). Disse dialektene (før-hilali) snakkes i Nordvest-Marokko fra Gibraltarstredet til Ouazzane og fra Ouazzane til byen Taza (Jebli dialekter). Før-hilali dialekter snakkes også i gamle urbane sentra (mdini dialekter), blant annet i Fes, Rabat og Tangier, men disse er på retrett pga. den enorme migrasjon fra rurale områder til de store byene (Caubet 1998, Messaoudi 1998 i Boumans 2006: 215).

Hilali-dialekter var et resultat av den massive invasjonen til Bani Hilal og andre beduinstammer mellom 1100- og 1200-tallet. Disse dialektene er mer konservative (dvs. ligger typologisk nærmere påviste trekk fra eldre arabisk), og har blitt dominerende i hele Marokko, inkludert det meste av byene (Boumans 2006).

Denne dominansen er et resultat av en stadig økende dialektutjevning, som foregår i Marokko og som favoriserer beduinske dialekter på bekostning av de gamle urbane dialektene. Boumans(1998) referer til den beduinske varianten

som er på fremmarsj som *Atlantehavskyst-koiné*, (snakkes i mange urban sentre inkludert Casablanca og ikke minst også de gamle bysentrene som Fes og Rabat) (Boumans 1998: 164).

I tillegg til de forskjellige MA dialektene kommer tamazight, som i Marokko deles inn i tre dialektgrupper med utgangspunkt i de forskjellige fjellformasjonene i Marokko. I nord, i Rif-fjellene snakkes tarifit. I Mellom-Atlas snakkes tamazight (brukes også som nevnebetegnelse på språket). I Høy-Atlas, og vidre sørover til Anti-Atlas og Souss-dalen, og helt sør til Vest-Sahara, og inn i Vest-Sahara, snakkes tashelhit (Crawford 1995: 172) (ofte brukes også dialektvarianten tasoussit isetedenfor tashelhit).

II. Marokkanskarabisk grammatikk

Vokalsystemet i MA er veldig omdiskutert og under stadig debatt. Vi skal se på dette under presentasjon av vokalsystemet senere i denne presentasjonen, men før vi gjør det, ønsker jeg å presisere at jeg av praktiske hensyn, og for å gjøre transkriberingen overkommelig og oversiktlig (siden min oppgave hovedsaklig handler om morfologi og ikke fonologi), velger jeg å adoptere en transkribering som tar hensyn til 5 vokaler 3 lange (/a:/ <a> ; /i:/ <i> ; /u:/ <u>), og 2 korte vokaler (/ə/ <e> ; /u/ <o>).

I den fonemiske transkripsjonen skal jeg konsekvent bruke /a i u/ for MAs lange vokaler og /e o/ for de korte vokalene, og forbeholde fonetiske symboler til den fonetiske transkripsjonen.

Utalemåten og ordstilling

Marokkanskarabisk har sin særegne uttalemåte når man sammenligner den med SA. Den mest merkelige egenskapen er bortfall og/eller nøytraliseringen av

korte vokaler som man finner i SA. Korte /a/ og /i/ har falt helt bort i de fleste posisjoner. Dette gir utslag i store konsonantrekker/sekvenser *clusters*, en egenskap MA deler med tamazight (Elmedlaoui 1998). Det er nevneverdig her å peke på at ved langsom uttale av konsonantgrupper, merker man bruk av vokalen /ə/ som en støttevokal for å lette uttale av slike konsonantrekker (tunge segmenter). Tostavelser verbet [kan.ktəb] blir til tre stavelses verb [ka:.nək.təb] ved hjelp av en innsetting av vokalen /ə/ når en snakker sakte.

En fremstilling som presenterer MA-dialekter (særlig den urbane dialekten *citadins*) som å ha mistet SA/KAs korte vokaler ved at de enten har forsvunnet helt, eller har blitt erstattet med /ə/ i tunge segmenter, blir kommentert av Oulivier Durand (1998) på denne måten:

Je ne crains pas d'affirmer que le schwa en question est tres loin d'aparaitre avec la regularité que lui suggèrent les transcriptions courantes des dialectes marocaines.

(Durand 1998: 117)

Marokkanskarabisk er lik norsk når det gjelder ordstillingen, begge er SVO-språk (Subjekt-Verb-Objekt), ulikt SA/KA som har en VSO-ordstilling.

Eksempelet som følger illustrerer dette:

(4) MA = SVO

l-weld kla l-xobz

'gutten spiste brød'

i. MA-lydsystem

i.i. Konsonanter

I denne fremstillingen av marokkanskarabisk grammatikk, velger jeg å basere meg på Dominique Caubet sin studie fra 1993. Det er klart vanskelig å snakke om et felles (samlet) lydsystem for MA. Hovedsakelig pga. variasjonen som

finnes mellom Marokkos forskjellige dialekter, men også fordi store deler av faglitteraturen på dette feltet er delt i synet på hva slags lyder som får fonemstatus og som dermed regnes til foneminventaret. Tallet på fonemer som utgjør lydsystemet i MA er avhengig av hvilke fonologiske betraktninger som ligger bak, samt den varianten (dialekten) man studerer.

Likevel, hevder mange i fagfeltet, *arabisk dialektologi*, at det foregår en unifisering (utjevning) i MA som startet allerede under protektoratet og som akselereres på bakgrunn av diverse faktorer, blant annet gjennom befolkningens forflytting og sammenblanding i store metropoler (særlig Casablanca), økt skoloring og gjennom media i form av radio og TV. Dette fører til at mange lokale varianter går tapt underveis (Lévy 1998: 185). Det er dette Caubet (1993) kaller «Phénomène de koïnisation» som hun mener kan karakteriseres som «Un dialecte de citadins de fraîche date d' origine rurale.» (Caubet 1993). Dette er grunnen til at Caubet (1993) valgte å beskrive dialekten til stammen *ulad-əl-ħažž d-əl-wad* (instalert ved *Zalagh* fjellet, 8 km Nord-Øst for byen *Fes*) som hun mener ligger nærmest dette *koîné*.

Tabell 1. Konsonanter i MA, etter Caubet (1993: 15).

	Bilab	Lab. dent	Dent.	Alveol	Prepal	Palat	Postpal	Vel	Uvul	Far.	Laryng
-/+ emfatisk	-E +E		-E +E	-E +E							
Lukkelyd ustemt			t ṭ				k		q		ʔ ⁸
Lukkelyd stemt	b ḅ		d ḍ				g				
Frikativ ustemt		f		s ṣ	š			x		ħ	h

8 Jeg bruker symbolet /ʔ/ istedet for /' / som Caubet (1993) bruker. Jeg velger likevel å ta med denne laryngale lukkelyden som Caubet ikke tar med i sin tabell. Caubet mener den ikke kan ha fonemstatus i MA, siden den kun forekommer i lån fra SA. Jeg for min del mener at den må være med fordi lyden finnes i noen, men få MA ord som ikke er Lån (som f.eks: ʔiwa 'asså', i tillegg til at den finnes i dialekten til en av mine informanter, Sakia som snakker Tangier dialekt (mdini).

	Bilab	Lab. dent	Dent.	Alveol	Prepal	Palat	Postpal	Vel	Uvul	Far.	Laryng
Frikativ stemt				z z	ž			g		ŋ ⁹	
nasal	m m̥		n								
lateral				l l̥							
vibrant				r r̥							
Halv-vokal	w					y					

Tabellen over viser at MA har 31 konsonanter, inkludert 8 emfatiske. Emfatiske (faryngaliserte) konsonanter er konsonanter som har et sekundært artikulasjonssted i tillegg til det primære artikulasjonsstedet. At en konsonant er faryngalisert vil si at den har en sekundær radiko-faryngal innsnevring (Rolf Theil Endresen 1991: 118) og produseres med en viss muskelspenning. De emfatiske konsonantene er følgende: ɸ m̥ ɖ ʈ ʂ z ʃ r̥

Jeg har valgt å presentere et utvalg av konsonanter i MA (med eksempler) uten å gå igjennom hele konsonantinventaret til dette språket. For en mer detaljert oversikt se blant annet, Caubet (1993) og Harrell (1962). Her følger noen eksempler på vanskelige lyder i norsk sammenheng. Disse er følgende konsonanter:

ž Prepalatat frikativ som likner på den tredje konsonanten i engelsk ordet *pleasure*.

žab 'å komme med'

q Uvular lukkelyd. Den er produsert lengre bak i svelget enn k-lyd.
qelb 'hjerne'

x Uvular frikativ, som i tysk *Bach*

⁹ Jeg velger å bruke /ʎ/ istedet for /ɛ/ som Caubet (1993) bruker.

xobz 'brød'

ǰ Uvular frikativ lik den franske uvular r-en /ʀ/, eller norske skarre-r.

ǰres 'å plante'

ʔ Laryngal lukkelyd som i skotsk-engelsk *bottle*.

ʔinsan 'mennesket'

ʔaʔila 'familie'

ħ og ʕ Faryngale frikativer som er artikulert med en oppheving av larynks og en bevegelse av tungerot mot bakvegg av bløtganen.

ħami 'varm'

ʕalem 'lærd'

i.ii. Halv-vokaler

Halv-vokalene (kalles også halv-konsonanter) er realisert som konsonanter /w, y/ foran vokaler og som vokaler (lange) /u:, i:/ foran konsonanter (Caubet 1993: 25). Under følger eksempler på de forskjellige realiseringer til de overnevnte halv-vokalene:

w og y realisert som konsonant (foran vokal):

w e ʃʃ eɪ 'å følge hjem'

biyy en 'å vise'

y realiseres som vokal foran konsonant:

ybes [i:bes] 'å tørke'

Halv-vokalene (halv-konsonanten) /w, y/ utgjør også det andre elementet i en

diftong. Diftonger i MA er dannet av en vokal og en halv-konsonant, m.a.o. går disse (diftonger) over to fonemer. Eksempler:

kla-w 'de spiste'

ʃayn-u 'vent-dere!'

i.iii. Vokaler

Vokalsystemet i MA er omdiskutert og debatteres stadig. Uenigheten går både på antall postulerte vokaler, kvaliteten på de og de forskjellige realiseringene av disse. Dette skaper mye forvirring. Caubet (1993) postulerer fem vokaler, tre lange /a:, i:, u:/ og to korte /ə, u/. Mange andre analyser av MA derimot, «do not contrast long Vs short vowels» (Kaye & Rosenhouse 1997: 278).

Harrell (1962), for eksempel, postulerer at MA har seks vokaler, tre stabile /i, a, u/ og tre variable /e, ə, o/ og sier at «The stable vowels are relatively long except at the end of words, where they are short. The variable vowels on the other hand are always quite short.» (Harrell 1962: 10). Heath (1998) postulerer også seks vokaler, tre som han kaller fulle vokaler *full vowels* /a, i, u/ og tre korte vokaler /ʌ/, /ə/ og /w/ og sier at «the first of these can perhaps be considered a special case of the second, and the third can (in some analyses) be considered a consonantal feature (as the notation implies).» (Heath 1998: 19). Heath (1989) understreker at han ikke ønsker å kalle /i, a, u/ lange vokaler, «Since they have no one-to-one relationship to short counterparts, and they are not especially prolonged phonetically.» (Heath 1987: 23 og 27 i Caubet 1998: 23).

Atter andre tror at det vi har i MA kun er konsonanttrekker, og at særlig den postulerte korte vokalen /ə/ [ə] med de forskjellige notasjonene som observeres hos *les dialectologue du marocain*, ofte er fremmed for den fonetiske og fonologiske virkeligheten til disse dialektene (Durand 1998: 118). Jeg for min del, velger å ikke ta stilling til denne realiteten som jeg mener heller bør avklares i andre og

mer spesialiserte utgivelser.

Min fremstilling av MA vokaler her, er basert (i like linje med resten av denne grammatikken) på Caubet (1993). Jeg velger å forenkle hennes versjon, men de som ønsker og etterspør detaljer, henvises til Caubet (1993: 16-23).

Det er altså fem vokaler i MA, tre lange og to korte. Begge vokal-typene har forskjellige realiseringer i MA avhengig av omgivelsene sine.

Lange vokaler /a:, i:, u:/ <a i u>:

– vokalen /a:/ realiseres som:

[a:] ved emfatiske og bakre omgivelser, som i [ʃa:m] 'å faste'

[æ:] ellers, som i [ʃæ:f] 'å se'

– vokalen /i:/ realiseres som:

[e:] ved emfatiske omgivelser: [br̥e:-t] 'jeg ble frisk'

[i:] ellers, som i [ʒi:-t] 'jeg kom'

– vokalen /u:/ realiseres som:

[o:] ved emfatiske omgivelser som i [kayḏōq] 'han smaker', [sxōn] 'varm'

[u:] ellers, som i [fu:t] 'gå forbi'

Korte vokaler /ə, u/ <e o>:

– vokalen /u/ realiseres som:

[o] ved bakre og emfatiske omgivelser som i [hobb] 'kjærlighet'

[u] ellers [kursi] 'stol'

vokalen /ə/ realiseres som

[i] ved y-lyd

[e] i kontakt med emfatiske omgivelser

[æ] i kontakt med laryngale, uvulare og emfatiske konsonanter ʈ og ʂ
[ə] ellers

i.iv. Fonologiske prosesser

Det er to fonologiske fenomener/prosesser som er med på å påvirke lydsystemet i MA.
Den første er emfatisering *Emphase*, Caubet definerer emfatisering slik:

Il s'agit d'une accroissement de la cavité buccale; la partie posterieure de la langue va toucher le voile du palais, occasionnant un recul de tout l'appareil phonateur.

(Caubet 1993: 3)

Dette fenomenet kan påvirke fonemet, stavelsen samt hele ordet. På fonemnivået ser man at emfatisering smitter over på både konsonanter og vokaler.

Emfatisering av vokaler skjer ved at vokalen som kommer før eller etter en slik emfatisk konsonant blir påvirket, slik at (1) åpne vokaler blir tilbake og (2) trange vokaler kommer nærmere senter. Her er oversikten over disse:

/a:/ ---> [a:]

/i:/ ---> [e:]

/u:/ ---> [o:]

/ə/ ---> [e]

/u/ ---> [o]

Også konsonanter blir påvirket av emfatisering slik at konsonanten før, konsonanten etter, eller begge påvirkes. Caubet sier at det er tendens til at emfatisering i større grad smitter over til konsonantene som ligger foran den emfatiske konsonanten:

On note cependant une contamination beaucoup plus forte des consonnes qui precedent, comme si on anticipait la production d'une consonne emphatique. en arab marocain, on constate une tendance a l'extension regressive de l'emphase.

(Caubet 1993: 3)

Følgende eksempler fra (Caubet 1993: 3-5) illustrerer progressiv, toveis og regressiv emfatisering av konsonanter i MA:

- [d|em] 'å undertrykke', den emfatiske konsonanten d emfatiserer konsonanten l som kommer etter, og dermed blir til l
- [kəkəkɛ] 'å stable opp', emfatisk ɛ emfatiserer begge k-ene både den som kommer før, og den som kommer etter.
- [f t ɛɾ] 'å spise frokost', her påvirker emfatisk t konsonanten f som kommer før, og dermed blir til f

Det andre fonologiske fenomenet som påvirker lydsystemet i MA er assimilasjon der ustemt /t/ blir stemt foran en stemt obstruent som i:

t + žuwwež > džuwwež 'gifter seg'

ii. Stavelsestruktur

MA har to typer stavelser; åpne stavelser som slutter med vokal /---V:/ og lukkede stavelser som ender med konsonant /---K(K)/. Det som avgjør stavelsestypen er stavelsesreglene, som er nært knyttet til vokalkvantitet. Korte stavelser (åpne stavelser som slutter med kort vokal) forekommer ikke, fordi MA ikke tillater korte vokaler i åpne stavelser. Ut i fra denne reglen får vi disse mulige stavelsene (vokal-lengden på slutten av ordet nøytraliseres):

Tabell 2. Stavelsestruktur.

Stavelsestruktur	Eksempler
Åpne stavelser	
V:	[a:.na] 'Jeg'
KV:	[bu:.da:.reʃ] 'kakerlakker' KV: > KV på slutten av ordet: [kur.si] 'stol'

Stavelsestruktur	Eksempler
KKV:	[kta.bu] 'boka hans' [kbi.ra] 'stor. Fem.' KKV: > KKV på slutten av ordet: [mša] 'han gikk' (Dette fordi vokal-lengden nøytraliseres på slutten av ordet i MA)
Lukke stavelser	Eksempler
KVK	[bən.di:r] 'tromme'
KV:K	[di:r] 'gjør!'
KVKK	[dərb] 'gate'
KV:KK	[ma:dd] 'strekende'
KKVK	[qbəl] 'før'
KKV:K	[ɖfa:r] 'negler'

Disse reglene har betydelige konsekvenser for morfologien i MA. For å forhindre at korte vokaler dukker opp i åpne stavelser, trår to fonologiske prosesser til *elision* og *inversjon*: Disse hindrer forekomsten av korte vokaler ved enten å slette denne helt, eller får den til å bytte plass med en konsonant. Eksempler:

- *Elision*

(5) ra.žel + i → *ra.že.li → ra.žli
mann + min → 'mannen min'

- *Inversjon*

(6) ktef + i → *kte.fi → ke.tfi
skulder+min → skuldren min

I eksemplene ovenfor ser vi at MA tyr til enten total sletting av korte vokaler slik som i det første eksemplet, eller evt. inversjon (andre eksemplet) for å løse problemet som oppstår når possessivformativen *-i* skal legges til substantivene *ražel* og *ktef*.

iii. Ordstruktur/orddannig

De fleste ord i marokkansk arabisk generelt, er produkter av samkjøringen av en *rot* og et *skjema* (mønster/struktur). Rota er en leksikalsk (semantisk) enhet som ikke enda har blitt kategorisert til f.eks. nomen eller verb. Vanligvis består en rot av en serie konsonanter, et slags konsonantalskjelett (tre er den mest vanlige) ladet med semantisk innhold (betydning). Roten er mao. en enhet med spesifiserte egenskaper (Caubet 1993). Et eksempel på dette er følgende:

K.T.B danner rota i ord som betyr skrive, være bok, den som skriver, som ble skrevet...etc.

K.B.R danner rota i ord som betyr være stor, vokse, være gammel,...etc.

Skjemaene derimot, er former der vokalenes plass og kvantitet allerede er angitt/fastsatt. Når en rot, som allerede har en slags kjernebetydning, samkjøres med et bestemt skjema, blir rotas betydning modifisert gjennom dette bestemte skjemaet:

[Rot med betydning x] + [skjema med betydning y] > [ord med betydning xy]
[rot **ktb** 'skrive'] + [FeʃʃeL 'få til å...'] --> [**ketteb** 'få til å skrive']

Disse skjemaene er kun former og det er ikke alltid slik at det for enhver rot finnes alle skjemaene. Skjemaene er generelt knyttet til et verbal (f.eks. partisipp, perfektiv/imperfektiv bøyning...etc) eller nominal (substantiv eller adjektiv) kategori, men det finnes mulige overganger mellom disse (Caubet 1993: 30).

iv. Verb grammatikk

MA verbstammer kan være *enkle* eller *avledete*. Verbbøyninger deles i to kategorier i forhold til aspekt slik at vi får perfekte og imperfektive verbformer. Her er det verbhandlingen som er avgjørende for fordelingen, altså om den er avsluttet eller ei. Grammatiske kategorier som person, genus og tall, markeres på verbet ved hjelp av affikser. Som illustrasjon på dette gir jeg følgende

eksempler der verbet ʕta er bøydd i imperfektiv i både (a) første person entall og flertall, og (b) tredje person hankjønn og hunkjønn:

(7a) ka -n -ʕte	ka-n-ʕte -w
ASP-1SG-gi	ASP-1-gi-PL
'Jeg gir'	'Vi gir'
(7b) ka -y - ʕte	ka-t-ʕte
ASP-3SG.M-gi.	ASP-3SG.F-gi
'Han gir'	'hun gir'

Aspekt er den viktigste verb-kategorien i MA, tempus derimot utgjør ikke noe avgjørende skille¹⁰. I MA brukes imperfektive verbformer både på handlinger som foregår i nåtid (ka-n-kteb 'jeg skriver'), som skal skje i fremtiden (ġa-n-kteb 'jeg skal skrive') eller pleier å skje i fortid (kont-ka-n-kteb 'jeg pleide å skrive'). Bruk av imperfektiv i fortidsliknede kontekst markerer, i følge Heath (1998: 21) en form for repetisjon og/eller kontinuitet. Petra Bos (2001: 235) støtter dette synet og hevder at: «In Moroccan Arabic there is no clear tense marking, while there are many aspect markers.»

Jordi Aguadé (1998) hevder for eksempel at partiklen *ka-* som følger imperfektiv bøyning tillater presisering av den temporale verdien som uttrykkes av verbet. Den kan både brukes for å uttrykke aktualiteten av handlingen ved tale tidspunkt (ka-y-kteb 'han skriver nå' eller 'han holder med skriving') eller som durativ betydning i presens, perteritum og futurum som i (ka-n-biʕ u n-šri 'jeg driver med handel') (Aguadé 1998: 11).

Tradisjonelt blir verbets bøyings- og derivasjonsformer presentert i grammatikkene ved hjelp av tre konsonanter (radikaler/rotkonsonanter), $F\text{ʕ}eL$

¹⁰ Forholdet mellom aspekt og tempus i verbkategorien er meget omdiskutert innen arabisk dialektologi.

som stammer fra FaʿaLa (som betyr 'å gjøre' i standard arabisk (SA)). Verb blir kategoriserte etter deres skjema i forskjellige former: *enkle* eller *avledete*. Etter arabisk konvensjon er verbets (leksikalske) nevneform dets form i tredje person hankjønn perfektiv bøyning.

iv.i. Enkle verb

Enkle verbformer deles igjen i ulike klasser alt etter type radikaler (rotkonsonanter) den har i rota. De fem klassene som utgjør denne kategorien (her følger jeg Caubet¹¹ sin inndeling) er følgende:

Enkle verb (har ei rot med tre radikaler) → deler seg i tre typer:

Sunne verb → **FʿeL**

Doble verb → **Feʿʿ**

svake verb (hvis en av radikalene i rota er hal-konsonant) → tre muligheter:

W/YʿeL (1. svak)

Fa:L (2.svak eller hule verb)

Fʿa (3.svak)

a. Verbklasser 1

sunne verb: **FʿeL**

Tabellen nedenfor summerer de forskjellige bøyningene til verbklasse 1. Denne klassen representrer regelmessige verb som har skjemaet, **FʿeL**:

¹¹ Caubet (1993) bruker andre begrepper for de 5 verb klassene.

Tabell 3. Verbklasse 1 FʎeL		
Suffiksbøying (perfektiv):	Prefiksbøying (imperfektiv) har to former avhengig av vokalen:	
FʎeL /kteb:	Y-FʎeL /ykteb:	Y-FʎuL /ydxol:
SG.1 kteb-t 2 ¹² kteb-ti 3M. kteb-Ø 3F. ketb-at ¹³	SG. 1 ka-n-kteb 2M. ka-t-kteb 2F. ka-t-ketb-i 3M. ka-y-kteb 3F. ka-t-kteb	SG. 1 ka-n-dxol 2M. ka-t-dxol 2F. ka-t-doxl-i 3M. ka-y-dxol 3F. ka-t-dxol
PL. 1 kteb-na 2 kteb-tu 3 ketb-u ¹⁴	PL. 1 ka-n-ketb-u 2 ka-t-ketb-u 3 ka-y-ketb-u	PL. 1 ka-n-doxl-u 2 ka-t-doxl-u 3 ka-y-doxl-u
Imperativ lages av stammen fra prefiksbøying:	FʎeL kteb/ketb-i/ketb-u	FʎuL/FʎoL dxol/doxl-i/doxl-u
Aktiv partisipp fås ved å introdusere en lang /a:/ i første stavelse:	Fa:ʎeL M: Fa:ʎeL ka:teb/da:xel F: Fa:ʎLa(t) ka:tb-a/da:xl-a PL: Fa:ʎLi:n ka:tb-i:n/da:xl-i:n	
Passiv partisipp lages ved å legge en prefiks <i>m-</i> og en lang /u:/ i andre stavelse (Det er kun verb som er kompatible med passivering som kan ha passiv partisipp).	meFʎu:L M: meFʎu:L mektu:b F: meFʎu:L-a mektu:b-a PL: meFʎu:L-i:n mektu:b-i:n	
Passiv: kun verb med innhold kompatible med passiv kan passiviseres: <i>tte-</i> for verb som begynner med to konsonanter (2K). <i>t-</i> hvis verbet har kun 1K. Eks.: tte-kteb/ t-ketb-at	Suffiksbøying: SG.1 tte-kteb-t 2 tte-kteb-ti 3M. tte-kteb-Ø 3F. t-ketb-at PL.1 tte-kteb-na 2 tte-kteb-tu 3 t-ketb-u	Prefiksbøying: SG. 1 ka-n-tte-kteb 2M. ka-t-tte-kteb 2F. ka-t-t-ketb-i 3M. ka-y-tte-kteb 3F. ka-t-tte-kteb PL. 1 ka-n-t-ketb-u 2 ka-t-t-ketb-u 3 ka-y-t-ketb-u
Alle klasse 1. verbene fungerer på denne måten.		

12 Skillet mellom hankjønn og hunkjønn i 2. person entall perfektiv bøying er nøytralisert i de fleste MA dialekter (det hevdes at dette skillet fortsatt finnes i østlige MA dialekter som f.eks. Uujda-variant, men til og med der er dette på vei ut pga. den dialektale utjevningen som foregår i Marokko).

13 Her har vi inversjon for å respektere stavelser reglen som ikke tillater korte vokaler i åpne stavelser.

14 Samme som over.

b. Verbklasser 2

Doble verb, Feʃʃ er verbklassen hvor de to siste rotkonsonantene er identiske. Hovedforskjellen mellom denne klassen og regelmessige verb (sunne verb), er forlengelsen av vokalen i personsuffikset i suffiksbøyningen. Tabellen for denne klassen ser slik ut:

Tabell 4. Verbklasser 2 Feʃʃ		
Suffiksbøyning (perfektiv):	Prefiksbøyning har to former avhengig av vokalen:	
Feʃʃ SG. 1 dekk-i:t 2 dekk-i:ti 3M. dekk-Ø 3F. dekk-a:t PL. 1 dekk-i:na 2 dekk-i:tu 3 dekk-u	Y-Feʃʃ (ydekk) SG.1 ka-n-dekk 2M. ka-t-dekk 2F. ka-t-dekk-i 3M. ka-y-dekk 3F. ka-t-dekk PL. 1 ka-n-dekk-u 2 ka-t-dekk-u 3 ka-y-dekk-u	Y-Fuʃʃ (ykubb) SG.1 ka-n-kubb 2M. ka-t-kubb 2F. ka-t-kubb-i 3M. ka-y-kubb 3F. ka-t-kubb PL.1 ka-n-kubb-u 2 ka-t-kubb-u 3 ka-y-kubb-u
Imperativ lages av verbstammen fra prefiksbøyning:	Feʃʃ M: dekk F: dekk-i PL: dekk-u	Fuʃʃ M: kubb F: kubb-i PL: kubb-u
Aktiv partisipp fås ved å introdusere en /a:/ i første stavelse:	Fa:ʃʃ M: da:kk F: da:kk-a PL: da:kk-i:n	
Passiv partisipp lages ved å legg en prefiks <i>m-</i> og en /u:/ i andre stavelse	meFʃʃu:ʃ M: medku:k/mekbu:bb F: medku:k-a/mekbu:b-a PL: medku:k-i:n/mekbu:b-i:n	
Passiv: kun verb med innhold kompatibel med passiv kan passiviseres: <i>tte-</i> for verb som begynner med 2K . <i>t-</i> hvis verbet har kun 1K.	Suffiksbøyning: t-Feʃʃ SG.1 t-hemm-i:t 2 t-hemm-i:ti 3M. t-hemm-Ø 3F. t-hemm-a:t PL.1 t-hemm-i:na 2 t-hemm-i:tu 3 t-hemm-u	Prefiksbøyning: t-Feʃʃ SG.1 ka-n-t-hemm 2M. ka-t-t-hemm 2F. ka-t-t-hemm-i 3M. ka-y-t-hemm 3F. ka-t-t-hemm PL.1 ka-n-t-hemm-u 2 ka-t-t-hemm-u 3 ka-y-t-hemm-u

c. Verbklasser 3

1. *svake* verb, w/yʃeL. Dette er klassen for verb som har en halv-konsonant til første radikal: wqef/ybes. Verb i denne klassen har den samme bøyningen som regelmessige (sunne) verb FʃeL (se tabellen for FʃeL klassen, over).

d. Verbklasser 4.

Hule verb (2. *svak*), Fa:L. Verb i denne klassen har en halv-vokal som radikal nummer to. Alle slike verb viser en /a:/ som det andre radikalet i tredje person suffiks-bøyningen og det er kun når det bøyes i andre personer at vokalrealisering kommer frem.

Tabell 5. Verbklasser 4. Fa:L			
Suffiks-bøyning: her forkortes vokalene – /a: i:/ blir til /e/ [ə]. – /u:/ blir til /u/. Fa:L/ xa:f SG.1 xef-t/der-t/gul-t 2 xef-ti/der-ti/gul-ti 3M.xa:f/da:r/ga:l 3F. xa:f-et/da:r-et/ga:l-et PL.1 xef-na/der-na/gul-na 2 xef-tu/der-tu/gul-tu 3 xa:f-u/da:r-u/ga:l-u	Prefiks-bøyning har tre underklasser avhengig av vokalen, /a:, i:, u:/: Fa:L		
	Y-Fa:L (xa:f/yxa:f) SG.1 ka-n-xa:f 2M. ka-t-xa:f 2F. ka-t-xa:f-i 3M. ka-y-xa:f 3F. ka-t-xa:f PL.1 ka-n-xa:f-u 2 ka-t-xa:f-u 3 ka-y-xa:f-u	Y-Fi:L (da:r/ydi:r) SG.1 ka-n-di:r 2M. ka-t-di:r 2F. ka-t-di:r-i 3M. ka-y-di:r 3F. ka-t-di:r PL.1 ka-n-di:r-u 2 ka-t-di:r-u 3 ka-y-di:r-u	Y-Fu:L (ga:l/ygu:l) SG.1 ka-n-gu:l 2M. ka-t-gu:l 2F. ka-t-gu:l-i 3M. ka-y-gu:l 3F. ka-t-gu:l PL.1 ka-n-gu:l-u 2 ka-t-gu:l-u 3 ka-y-gu:l-u
Imperativ lages av stammen fra prefiks-bøyning. Her har vi tre subklasser:	M: xa:f F: xa:f-i PL: xa:f-u	M: di:r F: di:r-i PL: di:r-u	M: gu:l F: gu:l-i PL: gu:l-u
Aktiv partisipp	Fa:yeL M: xa:yef/da:yer/g:ayel F: xa:yf-a/da:yr-a/ga:yl-a PL: xa:yf-i:n/da:yr-i:n/ga:yl-i:n		
Passiv partisipp	meFyu:L M: medyu:r F: medyu:r-a PL: medyu:r-i:n		

Tabell 5. Verbklasse 4. Fa:L		
Passiv: kun verb med innhold kompatibel med passiv kan passiveres:	Suffiksbøying: t-Fa:L	Prefiksbøying: t-Fa:L (for alle tre klasser)
	SG.1 t-hemm-i:t 2 t-hemm-i:ti 3M.t-hemm 3F. t-hemm-a:t	SG.1 ka-n-t-hemm 2M. ka-t-t-hemm 2F. ka-t-t-hemm-i 3M. ka-y-t-hemm 3F. ka-t-t-hemm
	PL:1 t-hemm-i:na 2 t-hemm-i:tu 3 t-hemm-u	PL.1 ka-n-t-hemm-u 2 ka-t-t-hemm-u 3 ka-y-t-hemm-u

e. Verbklasse 5

Dette er den tredje kategorien av svake verb (3. svak): **Fʌa**

Dette er klassen for verb med tredje radikal som halv-vokal. Slike verb har alltid vokalen *a* i tredje person, suffiksbøying (vokalens lengde nøytraliseres på slutten av ordet). I prefiksbøying får vi tre subklasser avhengig av vokalrealisering:

/a:, i:, u:/

Tabell 6. Verbklasse 5. Fʌa			
Suffiksbøying (perfektiv): samme bøyning med untak for 1. & 2. person der vokalen forlenges: (bda)	Prefiksbøying har 3 underklasser avhengig av vokalen, (a:, i:, u:):		
	Y-Fʌa	Y-Fʌi (bʒa/ybʒe)	Y-Fʌu (hba/yhbu)
SG.1 bdi:-t 2 bdi:-ti 3M.bda 3F. bda:-t	SG.1 ka-n-bda 2M. ka-t-bda 2F. ka-t-bda:-y 3M. ka-y-bda 3F. ka-t-bda	SG.1 ka-n-bʒe 2M. ka-t-bʒe 2F. ka-t-bʒe 3M. ka-y-bʒe 3F. ka-t-bʒe	SG.1 ka-n-hbu 2M. ka-t-hbu 2F. ka-t-hbu 3M. ka-y-hbu 3F. ka-t-hbu
PL. 1 bdi:-na 2 bdi:-tu 3 bda:-w	PL.1 ka-n-bda:-w 2 ka-t-bda:-w 3 ka-y-bda:-w	PL.1 ka-n-bʒe:-w 2 ka-t-bʒe:-w 3 ka-y-bʒe:-w	PL.1 ka-n-hbu 2 ka-t-hbu 3 ka-y-hbu
Imperativ lages av stammen fra prefiksbøying. Her har vi tre subklasser:	M: bda F: bda:-y PL: bda:-w	M: bʒe F: bʒe PL: bʒe-w	M: hbu F: hbu PL: Ø

Tabell 6. Verbklasser 5. Fᶏa		
Aktiv partisipp	Fa: ᶏi M: ba:di/ba:ḡe/ ḡa:bi F: ba:dy-a/ba:ḡy-a/ ḡa:by-a PL: ba:dy-i:n/ ba:ḡy-i:n/ḡa:by-i:n	
Passiv partisipp	meFᶏi M: mebdi/mebḡi F: mebdi:y-a/mebḡe:y-a PL: mebdi:y-i:n/mebḡe:y-i:n	
Passiv: Få verb fra denne klassen har passiv: tte-bḡa	Suffiksbygging: SG.1 tte-bdi:-t 2 tte-bdi:-ti 3M.tte-bda 3F. tte-bda:-t PL. 1 tte-bdi:-na 2 tte-bdi:-tu 3 tte-bda:-w	prefiksbygging: tte-Fᶏa SG. 1 ka-n-tte-bḡa 2M. ka-t-tte-bḡa 2F. ka-t-tte-bḡa-y 3M. ka-y-tte-bḡa 3F. ka-t-tte-bḡa PL. 1 ka-n-tte-bḡa-w 2 ka-t-tte-bḡa-w 3 ka-y-tte-bḡa-w

iv.ii. Avledede verb

Nye verbstammer kan avledes fra kategorien *enkle verb* etter bestemte skjemaer. Slike verb blir avledet av både verb, substantiv, adjektiv samt adverb. Når det blir avledet fra verb modifiseres betydningen f.eks. slik at verbet får en kausativ betydning i form II, eller et intransitivt verb i form I kan bli transitivt i form III. osv. Et eksempel:

(8) FᶏeL > FeᶏᶏeL

kᶏeb 'skrive' > kᶏeteb 'få noen andre til å skrive'

Avledede verb former kan også ha passiv eller resiprok betydning som i eksemplet nedenfor:

(9) Fa:ᶏa > t-Fa:ᶏa

da:wa 'helbrede' > tda:wa 'helbrede seg selv, bli helbredet'

ᶏa:leḡ 'få noen til å bli venner' > tᶏa:leḡ 'bli venn med noen'

<i>Tabell 7. Oppsummering av de forskjellige avledete formene som finnes i MA¹⁵</i>		
I	Enkel form: FʎeL/ Fʎa	kʎeb 'skrive'/ bka 'gråte'
Avledet Formene		
II	FeʎʎeL/ Feʎʎa	ketteb / bekka 'å få en til å...!' (denne er avledet fra form I)
III	Fa:ʎeL / Fa:ʎa	ʎa:leḥ 'å få til å bli venner' / da:wa 'å helbrede'
V	tFeʎʎeL/ tFeʎʎa	tkellem / tkenna 'å bli kalt'(denne er avledet av form II)
VI	tFa:ʎeL/ tFa:ʎa	tʎa:leḥ/ tda:wa (denne er avledet av form III)
VII	nFa:ʎeL	Finnes kun i lån fra SA: nta:xeb 'å stemme'
VIII	FtaʎL	En sjelden form i MA: ftaxer 'å skryte av, å være stolt av'
IX	FʎaLL	En sjelden form i MA
X	steFʎeL	Finnes i lån fra SA: stenža 'å vaske seg' steʎdeḥ 'å unnskyldte seg'
XI	Fʎa:L	Kvalitets verb som har fått en 'inkoativ' betydning ¹⁶ : xdeḥ 'grønt' > xdaḥ 'å bli grønt'

iv.iii. Personpronomen

MA har to typer personpronomen, uavhengige og affikserte. De uavhengige personpronomenene har normalt første konstituentplass i setningen:

(10) ana kli-t l-xobz
 Jeg spise-1SG DEF-brød
 'jeg spiste brød'

Siden verbet alltid har personpronomenmarkører på seg, sløyfer man ofte disse uavhengige pronomenene (pro-drop) for å unngå redundans.

¹⁵ Denne tabellen er basert på Caubet (1993)

¹⁶ Etter Caubet (1993: 51).

Tabell 8. De forskjellige personpronomenene (uavhengige) i MA.

	Uavhengige personpronomenener				
	1	2		3	
		Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
SG	ana anaya	nta ntaya	nti ntiya	huwa	hiya
PL	ḥna ḥnaya	ntuma		huma	

Affikserte personpronomenener kan festes på både verb, nomen og preposisjon. Verbet i MA kan ha både perfektive personaffikser (suffiksbøying), imperfektive personaffikser (prefiksbøying) samt suffiksale personpronomenener i objekt-funksjon (både direkte og indirekte objekt). De to første typene affikserte personpronomenener har vi allerede sett i forbindelse med de forskjellige verb bøyningstabellene ovenfor. Oversikt over den tredje typen affikserte personpronomenener (suffiksale personpronomen i objekt-funksjon), er gitt i neste tabell:

Tabell 9. Suffikserte personpronomenener.

	Suffikserte personpronomenener (til verb)				
	1	2		3	
		Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
SG	-ni	-(e)k	-(e)k -ki ¹⁷	-u/-eh	-ha
PL	-na	-kum		-hum	

De forskjellige variantene av disse pronomensuffiksene er avhengig av endelsen på verbet og stavelsesstruktur (Caubet 1993: 160). Det som er verdt å nevne her er at når verbformen slutter med vokal, tar alle suffiksale person pronomenene en konsonantal form og da får vi disse suffiksale personpronomenener:

¹⁷ Hunkjønn suffikset *-ki* brukes veldig skjeldent som i *ha-ki* 'vær så god' (til en jente) kontra *ha-k* (hankjønn).

(-ni, -k, -h, -ha, -na, -kum, -hum). Dette skjer sammen med en forlengelse av sluttvokalen i verbet. Når verbet slutter med konsonant derimot, velges suffiksale personpronomen som begynner med vokal/har vokal form (dette gjelder kun 2. person entall og 3. person entall hankjønnsuffiksene -ek og -u), og vi får dermed denne rekken: (-ni, -ek, -u, -ha, -na, -kum, -hum). Tabellen under viser et eksempel på hvordan verb endelsen påvirker valg av suffiksale personpronomen:

<i>Tabell 10. Suffikserte personpronomen (til verb)</i>	
Som slutter på V	Som slutter på K
ɖreb-ti-h slå-2SG-3SG.M 'Du slo ham'	ɖreb-t-ek /-u slå-1SG-2SG/-3SG.M 'Jeg slo deg/ham'

iv.iv. Negasjon

Negasjon på verbet i MA uttrykkes ved hjelp av prefikset *ma-* og suffikset *-ši, -šay* som i dette eksempelet:

- (11) kteb > ma-kteb- ši
 skrive.3SG >NEG-skrive.3SG-NEG
 'han skrev' 'han skrev ikke'

Suffikset *-ši* kan sløyfes og da får vi en slags kategorisk negasjon slik:

- (12) ma-kteb-ši l-bɾa
 NEG-skrive.3SG-NEG DEF-brev
 'Han skrev ikke brevet'

ma-kteb bṛa
NEG-skrive.3SG brev
'Han skrev ingen brev'

3. Kapittel:

Kodeveksling og tospråkligverb: Teori og litteratur

I. Kodeveksling: En kort litteraturgjennomgang

i. Kodeveksling og tospråklighet

Kodeveksling defineres som: «The juxtaposition within the same speech exchange of passages of speech belonging to different grammatical systems or subsystems» (Gumperz 1982: 59). De første studiene innen tospråklighet var mest opptatt av fenomener som *interferens* (Weinreich 1953) og lånord (Haugen 1953). Kodeveksling fikk ikke noen særlig plass i disse studiene. Det er inntil helt nylig at lingvister har begynt å fatte interesse for KV, etter først å ha klassifisert dette som tilfeldig og avvikende, noe vi ser i dette sitatet fra Weinreich (1953: 73):

The ideal bilingual switches from one language to the other according to appropriate changes in the speech situation (interlocutors, topics, etc.), but not in an unchanged speech situation, and certainly not within a single sentence.

Også Labov (1971: 457), i en diskusjon om hva som utgjør et lingvistisk system, brukte et eks. fra spansk/engelsk KV og noterte at slike vekslinger bør beskrives som «irregular mixture of two distinct systems» (Romaine 1995: 125). KV bryter med den allmenne forventningen om bruk av kun ett språk om gangen. Generelt assosierte man kodeveksling med kompetanse-mangel i et av, eller begge språkene, det man den gangen kalte *semilingualism*, altså halv-språklighet (se Romaine 1995 for en diskusjon av dette).

Siden 1960-årene har KV-studier vært i stadig vekst og er en oppblomstrende gren innenfor lingvistikken. Denne oppblomstringen skyldes i følge Muysken (2000: 2) blant annet en holdningsendring i feltet som har kommet som resultat av stor enighet og generell aksept for følgende påstander og observasjoner:

- Mange tospråklige produserer, og vil alltid produsere blandete setninger i vanlige samtaler.

- Disse setningene blir lett produserte, og har stor enkelhet og flyt.
- For noen er denne blandingen å oppfatte som det *umarkerte* valget/koden i en del settinger, og i visse sammenhenger (etter Myers-Scotton 1993a).
- Vekslingen gjenspeiler overhodet ikke noen begrenset kompetanse i de språkene tospråklige har i sitt språklige repertoar. Dette, i følge Poplack (1980), fordi folk som lett og flytende veksler, ser ut til å være dyktige tospråklige (dvs. har innsikt i begge språkernes grammatikk)
- Vekslingen kan ikke antas å være en ordfinningsstrategi, slik man trodde før.

i.i. Kodeveksling, et heterogent felt

Språkkontakt generelt og KV spesielt, har som forskningsfelt siden 60-årene opplevd stor vekst uten noen form for konsensus rundt begrepsbruken. Dette er et heterogent fagfelt, med lite enighet rundt de fleste faguttrykk, fra det mest snevre til de mer grunnleggende begreper. Av og til brukers forskjellige termer på ett og samme fenomen og vise versa:

The field of CS research is replete with a confusing range of terms descriptive of various aspects of the phenomenon. Sometimes the referential scope of a set of these terms overlaps and sometimes particular terms are used in different ways by different writers.

(Milroy & Muysken 1995: 12)

Det er for eksempel ikke en enkelt sak å avgrense hva slags fenomener som betegnelsen KV dekker, slik at man møter termer som *kode-blanding*, *kode-miksing*, *kode-alternering*, *(klassisk)kodeveksling*, osv i bøkene som omhandler KV. Dette gjør et hvert forsøk på litteraturgjennomgang veldig vanskelig, fordi man får følelsen av at forskere jobber med forskjellige temaer/fenomener som har lite med hverandre å gjøre. Dette ser man klart og tydelig ved at hver forsker gang på gang ser behovet for å definere egne termer og begreper, alt etter de forutsetningene han eller hun legger til grunn for sin tilnærming til tema.

Resultatet blir et uoversiktlig felt, hvor begreper og definisjoner går på kryss av hverandre og av feltet. Alle forsøk på å normalisere dette har naturlig nok resultert i mer eller mindre forvirring og ingen konsensus. Noe vi ser klart i dette sitatet fra Milroy og Muysken (1995: 12):

One of our first endeavours was to standardise this terminology, with a view to imposing some order on a heterogeneous field of enquiry and ultimately producing rather more reader-friendly publications. This soon turned out to be an impossible task.

Denne heterogeniteten skaper også teoretiske og metodiske problemer (Grosjean 1982), ettersom et hvert forsøk på sammenlikning av resultater er vanskelig, om ikke umulig (moteksemplene faller som regel utenfor studierammen).

i.ii. Kodevekslingsforskning

The reasons why people switch their codes are as varied as the directions from which linguists approach this issue, and raise many sociological, psychological and grammatical questions.

(Milroy & Muysken 1995: i)

Forskning innfor kodeveksling kan deles i to hovedretninger: En sosiolingvistisk retning som er mest opptatt av de ikke-språklige faktorene bak språkbruk og språkvalg, der den kommunikative funksjonen til kodeveksling og tospråklig diskurs står sentralt. Denne retningen er basert på pragmatiske teorier om språkbruk, særlig er Hymes *kommunikative kompetanse* (Hymes 1972 i Lanza 1995: 95) ganske sentral her. Den andre retningen er en smalere lingvistisk retning som er mest opptatt av kodevekslingens grammatiske og strukturelle egenskaper.

a. Den sosiolingvistiske tilnærmingen til kodeveksling

De første studiene av kodeveksling er fra det sosiolingvistiske perspektivet. Under denne kategorien finner vi studier som er opptatt av den kommunikative

funksjonen til tospråklig diskurs. Disse studiene prøver å forklare språkvalg i bestemte situasjoner som sosialt motiverte. Kodeveksling er i følge denne retningen høyst regulert og meningsfull, og derfor verdt å studere for å avdekke de sosiale og kulturelle faktorer som står bak. Dette ser vi klart i Gumperz (1982: 73) utsagn om at «Knowledge of the cultural values and social factors affecting language use are a necessary starting point for any study of code switching.»

I de første studiene innefor denne retning (f.eks. Gumperz 1964, Gumperz & Hernandez-Chavez 1971, Blom & Gumperz 1972 i Boumans 1998), ble det klart at kodeveksling ikke er tilfeldig språkbruk som vitner om kompetansemangel: «Code switching does not necessarily indicate imperfect knowledge of the grammatical systems in question» (Gumperz 1982: 64). KV forekommer snarere hos folk som er ganske kompetente i de respektive språkene i deres språklige repertoar. Det hevdes at KV har en sosial betydning, og at folk veksler for å formidle noe: «That code switching serves to convey semantically significant information in verbal interaction has not been systematically explored» (Gumperz 1982: 63).

Med dette så man en oppblomstring av feltet som førte til en økning i sosiolingvistiske og psykolingvistiske kodevekslingsdata som omfatter forskjellige språkpar, samt forskjellige tospråklige samfunn rundt om i verden for å avdekke de sosiale og psykolingvistiske faktorer som både påvirker og forklarer kodeveksling som fenomen. Her snakker man gjerne om faktorer som: Grad og type av tospråklig kompetanse, tospråklig prosesseringsmodus, språkvalg, den politiske balansen mellom språk og ikke minst, holdning til språk (Muysken 2000).

b. Den grammatiske tilnærmingen til kodeveksling.

I den grammatiske tilnærmingen er man opptatt av å studere kodevekslingsformer og disse formenes strukturelle egenskaper. Spørsmålet som

stilles her er om kodeveksling er regelstyrt, og i så fall hva de formelle reglene som styrer den er.

Det er regulariteten som skal avdekkes her, slik at generelle prinsipper blir å oppfatte som det som styrer KV. Under denne kategorien finner vi studiene som fokuserer på den syntaktiske og morfologiske regulariteten man ser i blandende setninger. Det er intrasentensiell¹⁸ kodeveksling som er interessant her (kodeveksling innenfor setningsgrense). Felles for disse studiene er den generelle enigheten om at KV er en regelstyrt form for tospråklig samhandling. Mindre enige er de om reglens natur og måten de bør beskrives og analyseres. Dette er fortsatt et tema som er mye debattert.

De store skillelinjene tegnes rundt noen sentrale og viktige spørsmål, disse er følgende:

- 1) Er KV å anse som alternerende og symmetrisk, og som dermed involverer egenskapene til begge språkene, eller innsettende, og dermed primært styrt av egenskaper til kun ett dominerende språk?
- 2) Er begrensningene på KV sett på som absolutte (universelle) eller er de relative?
- 3) Er den syntaktiske representasjonen av vekslingspunktet ansett å involvere syntaktiske avhengighet *dependency*?
- 4) I hvilken grad er både sententielle (syntaktiske) og leksikalske fenomener sett fra det samme perspektivet?
- 5) I hvilken grad spiller ekvivalens mellom elementer fra de innvolverte språkene noen rolle, og hvordan bør den karakteriseres?

(Muysken 1995: 177-178, min oversettelse)

¹⁸ Kodeveksling deles i tre typer: (1) Ekstra-sentensiale eller *tag* vekslinger. Disse refererer til det å veksle mellom en ytring og en markør. (2) Intersentensiell kodeveksling dekker vekslinger som forekommer ved setning, eller leddsetningsgrenser. (3) Intrasentensiell kodeveksling skjer som ordet *intra* antyder, innenfor setningsgrense (se Romaine 1995 og Boumans 1998 for en mer detaljert gjennomgang).

Disse spørsmålene kan i følge Muysken generelt ses i sammenheng med lingvistikken som vitenskaplig disiplin. En av hovedspørsmålene innfor moderne lingvistikk er *the division of labour* mellom grammatikken og leksikon (Muysken 1995: 178). I hvilken grad baserer vi oss på egenskapene til enkelte ord når vi produserer og forstår ytringer, og i hvilken grad baserer vi oss på generelle regler til det språket vi snakker? Sagt på en annen måte, kan man redusere forskjellene mellom språk til leksikalske forskjeller? (Muysken 1995: 178). Muysken tror at forskning innfor KV spesielt, og språkkontakt generelt har en unik mulighet til å bidra med å avklare og evt. svare på dette spørsmålet.

Studiene innfor den grammatiske retningen deles i to modeller avhengig av hva salgs mekanismer som ligger til grunn for forklaringen på KVs regularitet, enten det er ordstillingen på overflatenivå, eller innføring av elementer fra et språk i en *ramme* dannet av det andre språket.

b.a. Den lineære modellen

Den første fremstillingen av kodevekslingsdistribusjon kom fra Poplack (1978/81). I sin alternasjons teori hevder hun at det er en alternasjon mellom språkene i kodevekslingsinstanser, og hun prøvde derfor å kartlegge ordklassengrensene der veksling kan forekomme. Vekslingspunkter er de møtepunktene der de to formelle systemene (grammatikker) møtes. Dette betyr at veksling er å foretrekke på de stedene der de syntaktiske grensene er like for begge språkene.

b.b. Innsettings-modellen

Kodeveksling kan ifølge denne retningen forklares som innsetting (innføring) av elementer fra det ene språket *The Embedded Language* i en grammatisk ramme satt av det andre språket *The Matrix Language*. Denne tilnærmingen er sterkt assosiert med Myers-Scottons arbeid siden tidlig på 90-talet (swahili/engelsk

kodeveksling 1993). Dette til tross for at mange liknende modeller allerede var presentert på 70- og 80-tallet, som Hasselmos *Ordered selection* (1972), Bautista (1975), Klavans (1985). Myers-Scottons ideer er sterkt påvirket av psykolingvistisk forskning og modeller for språk-produksjon (bl.a Levelt 1989).

Hovedpremisset bak denne modellen er asymmetri som danner grunnlaget for modellens to hoved-opposisjoner. Først i form av at de involverte språkene i KV ikke deltar likt i utformingen og struktureringen av KV-setningen (e.i tospråklig Cp: *Comp-projection/* komplement-frase). Det ene språket danner den grammatiske rammen (matrise språket) hvor elementer fra det andre språket (det innføyde språket) settes inn. Asymmetri kommer også til uttrykk i påstanden om at ikke alle typer morfemer (språklige elementer) har like forekomstmuligheter. Denne asymmetrien er på det abstrakte nivået av språklig kompetanse og produksjon (Myers-Scotton 2002). Her snakker man om to morfemtyper, *Content* -innholdmorfemer, og *System* -funksjonmorfemer og dermed den andre opposisjonen: Innhold- kontra funksjonmorfem.

c. Kodeveksling og låneord

The identification and analysis of CS and borrowing are the focus of much current controversy.

(Poplack & Meechan 1995: 200)

Debatten rundt kategoriseringen av fremmedspråklig materiale som enten kodeveksling eller lån¹⁹ regnes selvsagt som en av de heteste debattene innenfor dette feltet. Noen forskere argumenterer for behovet for et formelt skille mellom kodeveksling og lån (f, eks. Boeckoten 1990, Eliasson 1989& 1990, Muysken 1987, Poplack 1990, Poplack et al. 1988B, Sankoff et al. 1990). Dette til tross for en åpenbar mangel på konsensus rundt typen kriterier som må ligge til grunn for en slik klassifisering. Andre derimot, hevder at disse språkkontakt-fenomenene

¹⁹ Her bruker jeg lån og låneord synonymt.

enten ikke er skillbare av den tospråklige taleren, eller umulig å differensiere ut fra fenomenenes formelle adferd (Bentahila and Davies 1991, Myers-Scotton 1993, Treffers-Daller 1991 i Poplack & Meechan 1995), og dermed ikke bør bli oppfattet som adskillelige størrelser.

Innenfor den grammatiske retningen i kodevekslingsstudier, ser man at hovedskillet mellom innsettings-modellen og den lineære modellen, kan summeres i den fundamentale uenigheten rundt klassifiseringen av låneord. Dette for å avgjøre om lån bør ekskluderes fra KV-analysen eller ei. For mens Poplack bruker en strukturalistisk integrasjonsbasert tilnærming for å skille mellom KV og låneord, og dermed definerer *borrowing* som «the adaptation of lexical material to the morphological and syntactic (and usually, phonological) patterns of the recipient language.» (Poplack og Meechan 1995: 200), ser Myers-Scotton ikke noe prinsipielt skille mellom KV og låneord. Begge følger de morfosyntaktiske reglene til rammespråket (matrise språket). Myers-Scotton hevder det er et kontinuum det er snakk om her, og ikke en polarisert opposisjon. Poplack derimot, holder på at kun låneord blir integrerte i mottakerspråkets grammatikk (morfosyntaktisk tilpasning), mens kodevekslingsinstanser følger de grammatiske reglene til det språket de stammer fra. For som sagt, hennes tilnærming forutsetter at det er alternasjon mellom de involverte språkene som danner den grammatiske strukturen til kodevekslingsinstansene.

I Scottons modell blir KV å oppfatte som noe som likner på låneord, begge ses på som innsetting av fremmede leksikalske- eller frasekategorier i en gitt struktur. Den eneste forskjellen blir da størrelse, og hvilken element-type som settes inn, f. eks. nomen eller nomenfrase (Muysken 2000: 3). Problemet som knyttes til lån kontra kodevekslingsdata er hvorvidt det er mulig å skille mellom disse to fenomenene på en objektiv måte. Det opereres (uten noen form for konsensus) med mange forskjellige kriterier for å avgjøre om disse

fremmedspråklige elementer er lån eller ei. Man bruker blant annet integreringsgrad (hovedsaklig morfosyntaktisk), frekvens (hvor ofte den blir brukt), og status i leksikon.

Et viktig kriterie som brukes i denne sammenhengen er statusen til disse fremmede elementene i mottakersspråkets leksikon. Det innebærer å kunne avgjøre grad av medlemskap i det andre språkets leksikon for disse elementene. Dette henger sammen med det Weinrich, Labov og Hersog (1968 i Erman Boztepe 2003: 5) kalte *The transition problem*, altså det at språkendring er en diakron prosess. Det er dermed vanskelig å vite når et fremmedspråklig element blir del (medlem) av mottakers leksikon, noe som er avgjørende for å tildele den status som et låneord. I tillegg til dette kommer vanskelighetene rundt en synkron studie av språkendring i urbane tospråklig samfunn (som de fleste kodeveksling studier er basert på), siden disse endringene skjer meget fort (Boztepe 2003).

Løsningen blir å slippe å ta stilling til denne kategoriseringen. For det er i følge Boumans (1998) lite fruktbart å starte en undersøkelse med et slikt spørsmål. Man bør heller starte med å betrakte alle disse fremmede elementene likt, og deretter se etter hvordan de oppfører seg syntaktisk. Ser man noen vesentlige strukturelle forskjeller mellom elementene er det god grunn til å føre dem opp i forskjellige kategorier. Eller som Carol M. Eastman (1992: 1) sier:

It is clear that once we can free ourselves from the need to categorise an instance of seemingly non-native material in language as a borrowing or a switch, we will be much further along in our effort to understand the way cognitive, social and cultural processes work together in urban linguistics context.

II. Teori: Tospråkligverb og verb integreringsstrategier i kodeveksling

Jeg starter denne delen med å presisere at jeg ikke skiller mellom lån og kodeveksling og oppfatter begge som del av ett og samme fenomen. Jeg mener dette er et begrepsmessig skille uten substans og slutter meg til alle som mener vi bør se bort fra bruk av slike kategorier/størrelser. Jeg støtter meg til Halmaris (1997: 174) påstand om at «The CS-borrowing distinction is not relevant for CS theory unless it has syntactic consequences» (i Boumans 2001: 444).

i. Intro: Hvorfor verbveksling er interessant?

Verb er kjent for å bli vekslet mer sjeldent enn nominale kategorier som substantiv og adjektiv. Ordklassen verb har fått mye oppmerksomhet både i de mere spesielle kodevekslingsstudiene, og i språkkontaktstudier generelt. En mulig årsak til en slik interesse, kan i følge Muysken (2000) være at verb har en sentral rolle i setningsoppbyggingen, og fungerer som setningens *hjerte*. Verbet krever noen bestemte grammatiske strukturer i setningen, og er dermed en mer krevende ordklasse i kodeveksling.

Crystal dictionary of linguistics and phonetics (1997: 409-10) definerer ordklassen verb som det elementet som kan vise morfologiske motsetninger for tempus, aspekt, diatese, modus, person og tall. I mange grammatiske teorier er verbet å oppfatte som det viktigste elementet i setningsstrukturen. Verbets viktighet stammer fra dets rolle som tildeler av både kasus og semantiske roller, og er en pådriver i valg av predikatets utfylling.

Muysken (2000: 184-5) hevder at kodeveksling er spesielt innovativ når det gjelder kategorien verb. Språkkontakt gir opphav til nye strukturer som verken eksisterte i det ene eller det andre språket.

Verbvekslinger og tospråkligverbformasjoner kan ha som funksjon å (1)

utvide vokabularet, ved at talere av det ene kodevekslingspråket, kalt mottakerspråk, henter (dvs kodeveksler) verb fra det andre vekslingspråket, kalt donorspråk, for å dekke konsepter de mangler i deres eget språk (dvs i mottakersspråket). Dette ser vi tydelig i MA/norsk kodeveksling der marokkanere ofte veksler verb når de snakker om data (å laste ned, å chatte) eller vinteraktiviteter (å ake, å måke), som MA ikke har verb for.

Verbvekslinger kan i tillegg også ha en (2) stilistisk funksjon, ved for eksempel å fremheve talerens tospråklige identitet, eller utdanningsnivå. Verbveksling i dette tilfellet er ikke forbeholdt det semantiske feltet mottakersspråket mangler ekvivalente verb for, men dekker til og med emner der det allerede finnes godt etablert terminologi. Andre ganger kan verbveksling tyde på leksikalsk tap som resultat av språkforvitring.

ii. Tidligere studier og tospråkligverb

Det er ganske få studier som grundig har tatt for seg tema som omfatter vekslede eller lånte²⁰ verb. Moravcsik (1975) er, i følge både Muysken (2000) og Søren Wichmann & Jan Wohlgemuth (2005), et eksempel på en tidlig pionerstudie i denne sammenhengen. Man finner i økende grad eksempler på tospråkligverb i mye av kodevekslingsforskningen siden 1970-årene, men de fleste av disse fokuserer kun på enkelte språkpartifeller. Søren Wichmann & Jan Wohlgemuth (2005) referer i denne sammenhengen til to viktige studier etter Moravcsik (1975). Det ene er Pugh (1999) som er en bred studie av det strukturelle mønstret involvert i lånte verb. Det andre er Mifsud (1995), som fokuserer på låne verb i maltesisk. Søren Wichmann & Jan Wohlgemuth (2005) mener at begge studiene er begrenset i omfang til henholdsvis de østersjøfinske språkene og maltesisk. Det eneste hovedbidraget siden Moravcsik (1975) finner man hos Muysken (2000),

²⁰ Jeg velger å bruke kodeveksling og lån om hverandre og oppfatter begge som del av samme fenomen. Se Kodevekslig-lån delen under litteraturgjennomgang.

og Søren Wichmann & Jan Wohlgemuths²¹ artikkel «Loan verbs in a typological perspective» fra 2005. Begge baserer seg på et ganske rikt datagrunnlag, og har en omfattende diskusjon rundt tospråkligverb.

Hensikten med disse studiene er å gi en oversikt over verb-typologien i kodeveksling, og måten vekslede verb blir integrerte på. Begge ønsker å avdekke de strukturelle mekanismene som er i verk når verb overføres fra det ene til det andre språket. Målet er å etablere et deskriptivt rammeverk for slike verb. Et av hovedtemaene innefor den grammatiske tilnærmingen til kodeveksling, er å avdekke kodevekslingens strukturelle egenskaper. Som vi tidligere var inne på under diskusjonen av de grammatiske teoriene, er dette avgjørende for å kunne postulere generelle kodevekslingsprinsipper.

Verbvekslingsstudier er opptatt av å besvare spørsmål av typen: Er det mulig å forutsi hvilken integreringsstrategi talere av et bestemt språk vil ta i bruk når de veksler verb? Og er det egenskapene til donor- og/eller mottakerspråket som er avgjørende i forhold til dette (Wichmann & Wohlgemuth 2005:1)?

iii. Verbintegreringsstrategier i kodeveksling

Det er mange verbintegreringsstrategier tospråklige tar i bruk når de integrerer fremmede verb. Valg av strategi kan være styrt av enten typologiske forhold, eventuelt sosiolingvistiske forhold, eller rett og slett tilfeldigheter (Muysken 2000).

Muysken (2000) og Wichmann & Wohlgemuth (2005) opererer med forskjellige typer verbintegreringsstrategier, og bruker forskjellige begreper på disse. Wichmann & Wohlgemuth skiller mellom fire strategier: lett-verb *light verb* strategi, indirekte innsetting, direkte innsetting og paradigmeoverføring.

Muysken derimot, velger en annen fordelig og opererer med to hovedkategorier:

²¹ De hevder at deres studie er basert på innsamlet data fra mer enn 60 språk i ca. 72 donor-mottaker kombinasjoner. Dette er data fra hele verden, og med et ganske bredt utvalg av forskjellige språkfamilier. (Wichmann & Wohlgemuth 2005: 5)

innsatte verb og komplekse tospråkligverb, som begge deles inn i tre underklasser (se under). Begge studiene identifiserer samme mønster, men klassifiserer dem forskjellig.

Generelt kan man dele verbintegreringsstrategier i tre klasser:

1. Innsatte tospråkligverb.
2. Komplekse tospråkligverb.
3. Paradigmeoverførig.

Begge de to første klassene og deres underklasser samsvarer med Muyskens fremstilling fra 2000, og er mye brukt og mest utbredt, mens den tredje er mer skjelden. Den siste kategorien er hentet fra Wichmann & Wohlgemuth (2005). Muysken ignorerer denne kategorien.

Innsatte tospråkligverb (1) innebærer innsetting av vekslede verb i morfologien til det andre språket (mottakersspråket). Det fremmede verbet settes da i en posisjon som ordinært er reservert for verb fra mottakersspråket.

Komplekse tospråkligverb (2) derimot, involverer noen spesielle deriveringsprosesser, eller adjuktering, for å inkorporere verbet i det andre språket. Det mest frekvente mønsteret er å introdusere et hjelpeverb-liknende verb som legges til det vekslede leksikalske verbet, og sammen utgjør de det Muysken (2000) kaller *bilingual compound verbs*, altså sammensatte tospråkligverb. Paradigmeoverføring (3) er den minst utbredte, og innebærer at hele bøyingsparadigmet overføres sammen med verbet som vekseles. Vi begynner denne fremstillingen med denne kategorien først.

iii.i. Paradigmeoverføring

Verbet blir vekslet eller lånt sammen med en betydelig del av donorspråkets (opphavspråket) verbalmorfologi. Denne morfologien beholder sin funksjon i mottakerspråket. Det er viktig å skille dette fra de tilfellene der verb lånes, eller

veksles, med fossilisert morfologi. Donorspråkets infleksjon som veksles i dette tilfellet har ingen funksjon i mottakerspråket. Det er mottakerspråkets morfologi som gjelder ved alle morfologiske prosesser, og som er i bruk ved all infleksjon eller deriveringer på det fremmede verbet.

Et eksempel på paradigmeoverføring er registreret i romani (agia varvara) / tyrkisk kontaktsituasjon, der tyrkiske verb er øverført til romani (agia varvara) med tyrkisk infleksjon som i eksemplet under fra Wichmann & Wohlgemuth (2005: 10):

(13) Romani (AGIA VARVARA) < Tyrkisk

and o sxoljo ka siklos te okursun ta te jazarsun
in ART school FUT learn.2 COMP read.2SG and COMP write.2SG
'at school you will learn how to read and write' (Bakker 2005: 9)
[Tur. *okumak* 'to read', *yazmak* 'to write']

I dette eksempelet ser man at den tyrkiske andrepersonsmarkøren *-sun* forekommer sammen med de tyrkiske lånte verbene *okumak* og *yazmak*. Tyrkiske låneverb i romani (agia varvara) er bøyd med sine opprinnelige tyrkiske suffikser i både presens og preteritum, unntatt ved første person flertallsbøyning i preteritum (Wichmann & Wohlgemuth 2005: 10).

iii.ii. Innsatte tospråkligverb

Integrering av verb ved hjelp av denne strategien skjer ved at infleksjonsmorfologien til mottakerspråket festes på det fremmede verbet, enten direkte og uten videre tilpassning, ved at verbstammen i dette tilfellet blir behandlet som tilhørende mottakerspråket, eller ved at den fremmede verbstammen går gjennom en tilpassningsprosess før morfologien festes på.

Altså en slags *naturaliseringsprosess* av verbstammen før tildeling av

medlemskap i mottaksspråket. Denne klassen deles igjen i tre underklasser, alt etter hva som blir innføydd, naken verbform *bare verbs*, umodifisert verbstamme, eller modifisert verbstamme:

1. Innsetting av nakne verb
2. Direkte innsetting
3. Indirekte innsetting

Vi begynner først med innføring av nakne verbformer etterfulgt av direkte innsettings, og til slutt tar vi for oss den tredje og siste strategien i denne klassen, nemlig indirekte innsetting.

Innsetting av nakne verbformer:

Språk som ikke har infleksjon på sine verb, velger å inkorporerer fremmede verb uten videre tilpassning. Denne strategien er dokumentert for kinesisk og karibisk kreolspråk (Muysken 2000: 185):

(14) Ngai yew *krampen in nga buik*.

'I **have** cramps in **my** stomach.'

(kinesisk/nederlandsk; Tjon 1988: 8 i Muysken 2000: 186)

Dette eksemplet er hentet fra Tjons (1988) studie av surinamesisk kinesiske emigranter (hakka-talende) i Nederland. I kodeveksling med nederlandsk, blir nederlandske verb føyd inn ubøyd i hakka-kinesiske setninger. Disse verbene forekommer stort sett i infinitiv, bortsett fra når det kinesiske resultativ suffikset *-dao* er lagt til dem. I dette tilfellet får vi en naken nederlandsk verbstamme:

(15) *Trudy opneem-dao boen ngai*

Trudy record-**RES** **for me**

'Trudy has recorded it for me'

(Tjon 1988: 11 sitert i Muysken 2000: 186)

Muysken hevder at posisjonen de nederlandske verbene er innføyde i, er den samme posisjonen verb har i kinesisk. Kinesisk er, i følge ham, et klart eksempel på hvor innføring av nakne fremmede verb er tilstede.

Det samme gjelder for det surinamesiske kreolspråket sranan i kodeveksling med nederlandsk, som er illustrert i studien til Bolle (1994 sitert i Muysken 2000) sammen med flere andre eksempler på innsetting av nakne verbformer.

a. Direkte innsetting

Wichmann & Wohlgemuth (2005: 7) definerer direkte innsettingen som «a process whereby the loan verb is plugged directly into the grammar of the target language with no morphological or syntactic accommodation. We include such cases in this category even if a phonological modification has taken place».

Direkte innsetting er altså å sette det vekslede verbet direkte inn i den morfosyntaktiske rammen til mottakerspråket. Den er ganske utbredt i mange språk fra forskjellige språkfamilier verden over. Under denne kategorien finner vi flere underkategorier der det som settes inn enten er en rot-liknende stamme, infinitiv-liknende stamme, imperativ-liknende stamme eller verbform bøyd i tredje person entall. Under denne kategorien inkluderer Wichmann & Wohlgemuth (2005) også innsetting av nominaliserte former. En slik innsetting velger jeg å kalle indirekte innsetting, siden nominalisering er en form for modifisering som det fremmede verbet må gjennomgå før det kan motta verbinfleksjonen til mottakersspråket.

Å avgjøre hvilken av donorspråkets verbformer som blir vekslet kan være vanskelig. Wichmann og Wohlgemuth (2005) hevder likevel at i analysen til det fremmede verbet ser alle disse formene ut til å representere «A sort of citation form». Nedenfor følger eksempler på innsettingen av rot-liknende, infinitiv-

liknende og inflekterte verbformer som alle sammen er hentet fra Wichmann & Wohlgemuth (2005).

Rot-liknenede:

Det første eksemplet er fra nederlandsk, der verb rota fra engelsk settes direkte inn. Det andre eksemplet er fra figuig tamazight (berbisk) fra Øst-Marokko, der låne verb fra fransk blir behandlet på den samme måten:

(16) *ge-zoom-d*

nederlandsk past partisipp (Muysken 2000: 184)

(17) *i-gōfla*

3SG.M-be.swollen/PFV

'he is swollen up.' [Fr. *gonfler* 'to swell'] (Maarten Kossmann, p.c. i Wichmann & Wohlgemuth 2005: 8)

Infinitiv-liknende:

Eksemplet her viser måten lån fra spansk blir integrert på i purépecha-språket fra Michoacán, Mexico. Det spanske verbet som er fonologisk modifisert ved hjelp av epenthetic *-i* festet til infinitivet, er satt direkte inn i verbmorfologien til purépecha-språket:

(18) 'Xi *pe'Nsari-ša-ka* 'iški ϕ 'iPku-i-ka-Ø

1 think-PROG-ASSERT.1/2 that dead-COP-SUBJ-3

'Me, I thought he was dead.' [Sp. *pensar*] (Chamereau 2000:142 i Wichmann & Wohlgemuth 2005: 8)

Inflekterte verbformer:

Maarten Kossmann (sitert i Wichmann og Wohlgemuth 2005: 9), rapporterer

at tasawaq, det nordlige songhay-språket (i Niger) tar over tuareg-verb med tuareg tredje person entall, hankjønnsprefikset og behandler da disse verbformene som normale verbstammer, slik vi ser i eksemplene under:

(19) *gháy yílmàq*

1SG swim.PERF

'I swam'

(20) *ghá bb-ílmàq*

1SG IMPFV-swim

'I am swimming'

(21) *ghá `mm-ílmàq*

1s SUBJ-swim

'would that I swim'

b. Indirekte innsetting

Mens den forrige kategorien ikke krevde noen form for tilpasning før innsettingen av fremmede verb, krever denne strategien at verbet som veksles først tilpasses ved hjelp av afiksering før det innføres i mottakerspråket. Med en gang affikset er lagt til, kan den normale infleksjonen anvendes (Wichmann & Wohlgemuth, 2005: 6). Affikset er i noen tilfeller verbaliserende, i andre tilfeller nominaliserende, eller markerer en bestemt verbklasse. Ofte har affikset ingen annet funksjon enn å tilpasse låneverb.

Et eksempel på dette er hentet fra Muysken (2000), og gjelder franske verb som innsettes i nederlandsk kun når stammen er affiksert med *-er* som han mener ikke bør veksles med den franske infinitivendelsen *-er*. Man ser at franske verb blir integrerte i nederlandsk morfologi etter å ha fått dette affikset som i

eksemplene under (Muysken 2000: 191):

(22) *bless-er-en* 'hurt' (< Fr *bless*)
concurrer-er-en 'compete' (< Fr *concurrer*)
(Treffers-Daller 1994: 110-11)

(23) *offr-er-en* 'offer' (< Fr *offrir*)
farc-er-en 'stuff' (< Fr *farcir*)
(Muysken 2000: 191)

Det å tilføye *-er* for å inkorporere fremmede stammer i standardnederlandsk er begrenset til franske stammer, i følge Muysken (2000). Dette gjelder i stor grad også andre germanske språk, blant annet tysk, dansk og norsk, ved lån av romanske verb (særlig franske og latinske). Disse tar suffikset *-era* fra urnordisk som ser ut til å være basert på låneverbtilpasnings suffikset *-êren* fra middelnedertysk (Simensen 2002: 955 i Wichmann & Wohlgemuth 2005: 10-11). suffikset *-era* må ha blitt adoptert fra middelnedertysk sammen med noen verb med romansk opphav, som i eksemplene under:

(24) *fallera* 'deceive, mislead'
formera 'to form, shape'
spazera 'to walk'.
(Wichmann & Wohlgemuth 2005:11)

Det som har skjedd er at denne *-era* ble utvidet til å gjelde andre låneverb, selv de som ble lånt direkte fra latin:

(25) *disputera* 'to dispute'
komponera 'to compose'

traktera 'to treat, entertain'.

(Wichmann & Wohlgemuth 2005: 11)

I dette tilfeller tar man verbstammen og legger til et naturaliserende *suffiks -er/-ere*, deretter behandles verbet som en del av mottakerspråket, og mottar på denne måten dets verbmorfologi.

Siste eksempel, er et eksempel på nominalisering av vekslende verb før innsettingen i mottakersspråket. I michif (Cree)/fransk språkkontaktsituasjon (som oppsto i Kanada på 1900-tallet), blir franske verb nominalisert ved hjelp av den franske nominalpartikelen *le* som her fungerer som prefiks *li-*, for deretter å bli satt inn i michifstrukturer (Muysken 2000: 207-8):

(26) *li pɛr ki:-li-bin-i-w li mu:d*
DET priest PST-DET-bless-INF-TA.3-3' DET people
'The priest blessed the people.'
(Cree/fransk; Bakker 1997: 115-16 i Muysken 2000: 208)

Bin fra det franske verbet *bénir* blir i dette eksemplet nominalisert ved at prefikset *li-* fra den franske nominale determinativen *le* festes til verbstammen.

Whicmann & Wohlgemuth (2005) kommer, i denne sammenhengen med en generalisering de hevder stortsett gjelder, til tross for at den er basert på et begrenset datagrunnlag. Denne generaliseringen går ut på at hver gang naturaliseringsaffikset har en tilleggsfunksjon ved siden av å tilpasse låneverbet, knyttes denne funksjonen til *flagging* av ordklassetilhørighet. Disse affiksene kalles 'loan verb affixes', og i de tilfellene der deres etymologi kunne identifiseres, «they have been found to originate in affixes in other languages where their functions also relate to the flagging of part-of-speech membership» (Whicmann og Wohlgemuth 2005: 6).

iii.iii. Komplekse tospråkligverb

Komplekse tospråkligverb er attestert i mange språkkontaktsituasjoner. De fleste av dem er opprinnelig fra det lingvistiske området som strekker seg fra Sri Lanka til Hellas, og som inneholder blant annet dravidiske og indoiranske språk, samt tyrkisk og gresk (Muysken 2000: 194). Komplekse tospråkligverb er også attestert ved språk som ikke stammer fra dette området som i MA/nederlandsk kodeveksling i Nederland.

Komplekse tospråkligverb er en strategi som går ut på at verb som veksles inngår i en kompleks konstruksjon satt sammen av det vekslede verbet og et tilleggsverb fra mottakerspråket, og som ofte tar/har en hjelpeverb funksjon. En slik konstruksjon illustreres slik:

[hjelpeverb + fremmed leksikalsk verb]

Dette er en vanlig strategi i indiske språk. Et eksempel er fra sarnami i kontakt med sranan, nederlandsk og engelsk (Muysken 2000: 185):

(27) *onti kare* 'to hunt' Sranan
 train kare 'to train' English
 bewijs kare 'to prove' Dutch
(Kishna 1979)

I eksemplene over, ser vi en leksikalsk struktur [V+kare], som er tilgjengelig for å innføre fremmede stammer som *onti*, *train* og *bewijs*. *Kare* 'do/å gjøre' fungerer som hjelpeverb i slike tilfeller, postulerer Muysken (2000).

Forholdet mellom de to elementene i komplekse tospråkligverb er mye debattert i litteraturen. Muysken (2000) analyserer denne relasjon som enten adjunkt- eller komplement-relasjon, og deler da komplekse tospråkligverb i tre undeklasser som er gjengitt under og illustrert med eksempler:

1. Fremmedverbet (det vekslende verbet) er adjunkttert til hjelpeverb:

(28) *ple kərna* 'to play' (Panjabi/English)

(Romaine 1995: 131)

Eksemplet over er fra punjabi/engelsk kodeveksling. Her ser vi det engelske verbet *ple* 'to play' som sammen med punjabi hjelpeverbet *kərna* 'å gjøre' utgjør et komplekst tospråkligverb. Muysken (2000: 197) hevder at *ple* bør her analyseres som adjunkttert til hjelpeverbet *kərna*. I slike tilfeller får vi det han kaller tospråklig sammensatte verb *Compound*.

2. Fremmedverbet er et nominalisert komplement til kausativ hjelpeverb: Et eksempel på slike komplekse tospråkligverb er hentet fra amerikanskportugisisk der engelske verb blir nominalisert ved hjelp av portugisisk hankjønn artikkel *o*, og deretter satt i en kompleks tospråkligverbkonstruksjon sammen med portugisisk verbet *fazer* 'do':

(29) *fazer o save* 'save'

fazer o find out 'find out'

(Pap 1949 i Muysken 2000: 195)

3. Fremmedverbet er infinitiv og komplement til hjelpeverbet:

Tyrkisk/norsk kodeveksling gir mange eksempler på slike komplekse tospråkligverb, der det tyrkiske hjelpeverbet *yap-* som betyr 'gjøre', brukes i konstruksjonen [INF + *yap-*] for å integere norske verb som i eksempelet under:

(30) o-r-da **klatr-e** yap-ti-k (tyrkisk/norsk)
 that-DER-LOC climb-INF do-PAST-1pl
 'we climbed there' or 'that's where we climbed' (Türker 2000: 118)

Wichmann og Wohlgemuth (2005: 2) velger å behandle alle de tre underklassene presentert over, under en og samme klasse som de kaller lett-verb strategi, *the light verb strategy*. Betegnelsen *lett verb* bruker de for å referere til: «verbs like 'do' or 'make' or verbs of a similarly broad referential scope, which are used in complex constructions where they have an auxiliary-like function.» I litteraturen, referes denne strategien ofte til som *do*-konstruksjon, fordi den ofte involverer verb som betyr *to do* 'å gjøre':

Cross-linguistically, a common form of light verb is 'to do', and it has been observed that one of the major functions of 'do'-periphrasis crosslinguistically is precisely to integrate loan verbs. (Jäger 2004; cf. also Van der Auwera (1999) for additional background on the typology of 'do'-periphrasis)

(Wichmann & Wohlgemuth 2005: 2).

Mottakersspråkets verb som inngår i en kompleks tospråkligverbkonstruksjon har ikke alltid *do*-betydning, og noen språk bruker andre verb som har hjelpeverb-liknede funksjon for å integrere fremmede verb enn *do*. Disse verbene er enten brukt i tillegg til, eller istedet for *do*. Et eksempel på dette ser vi i punjabi/engelsk kontaktsituasjonen, der både *kərna* 'to do' og *hona* 'to be/ become' er brukt for å integrere engelske verb (Romaine 1995: 131):

(31) *guilt feel hona* 'to feel guilty'
 ple kərna 'to play'

Romaine (1995: 133) hevder at valget mellom *kərna* og *hona* virker delvis styrt av stativitet. Stative verb forekommer generelt ikke med *hona*, sier hun. Andre ganger kan motivasjon for bruk av andre hjelpeverb enn *do*, ha med

transitiviteten å gjøre. Et eksempel på dette er fra warlpiri/engelsk (sitert i Wichmann og Wohlgemuth 2005: 5). Valget av hjelpeverbet er styrt av transitivitetet. *-jarrimi* 'INCHOATIVE' forekommer med intransitive verb mens *-mani* 'get/take/affect' med transitive:

(32) Warlpiri [Pama-Nyungan] < English

sliipi-jarrimi

sleep-INCH

'to sleep.' (Bavin and Shopen 1985: 82)

(33) *jasi-mani*

chase-affect

'to chase.' (Bavin and Shopen 1985: 82)

Bruk av komplekse tospråkligverb som integreringsstrategi er godt utbredt på verdens basis. Eksempler på slike tospråkligverb er å finne blant annet i følgende språkkontakt situasjoner, listen er hentet fra (Wichmann & Wohlgemuth 2005: 3-4):

- American Portuguese [Romance] < English (Pap 1949:114-117)
- Amharic [Semitic] < English (Pete Unseth, p.c.)
- Anatolian Arabic < Turkish [Turkic], Kurdish [Indo-Iranian] (Vocke and Waldner 1982: XLIV, 215)
- Armenian (Eastern) < Russian [East Slavic] (Kozintseva 2003:222)
- Awa Pit [Barbacoan] < English (Curnow 1997:156)
- Bangla [Indo-Aryan] < English (Moravcsik 1975:14)
- Basque < French, Spanish [Romance] (Haase 1992:87, Trask 1997)
- Greek < U.S. English [West Germanic] (Moravcsik 2003)
- Hausa [Chadic] < English (Madaki 1983)

- Hindi [Indo-Aryan] < English (Kachru 1978)
- Hungarian [Finno-Ugric] < English (Moravcsik 1975:14)
- Kaqchikel [Mayan] < Spanish (Stenson 1998:224)
- Lebanese Arabic < French (Abou 1962:65)
- Malayalam, Kannada, Telugu [Dravidian] < English (Moravcsik 1975:14)
- Moroccan Arabic [Semitic] < Dutch (Boumans 1998:223-269)
- Navaho [Athapaskan] < English (Canfield 1980: 219)
- Panjabi [Indo-Aryan] < English (Romaine 1985)
- Pipil [Uto-Aztecan] < Spanish (Campbell 1985:144)
- Popoloca [Otomanguean] < Spanish (Veerman-Leichsenring 1991:160, 289, 290, 441, 479)
- Sarnami (Surinam Hindustani) [Indo-Aryan] < Sranan [English-based creole], Dutch [West Germanic], English (Kishna 1979)
- Tamil [Dravidian] < English (Sankoff et al. 1986, Annamalai 1978)
- Turkish [Turkic] < Dutch (Backus 1992:77)
- Urdu [Indo-Aryan] (Moravcsik 1975: 14)
- Yakut [Turkic] < Russian (Brigitte Pakendorf, p.c.)

III. Forskjellige måter å integrere fremmede verb i marokkanskarabisk

I del (1) av denne fremstillingen, ble vi presentert for de forskjellige verbintegreringsstrategiene tospråklige verden over tyr til når de veksler fremmede verb. I denne delen, ønsker jeg å presentere to studier der kodeveksling med MA står sentralt. Den ene er Boumans studie av MA/nederlandsk kodeveksling i Nederland fra 1998. Den andre er Heath (1989) som blant annet, ser på MA/fransk kodeveksling i Marokko. Vi skal begrense oss til de delene som omhandler måten fremmede verb blir integreret på i

kodeveksling med MA. Her bør det nevnes at Boumans hypotese som denne oppgaven baserer seg på, ble artikulert i Boumans (1998). Begge disse studiene skal danne det teoretiske bakteppet for min studie av norske verb i MA/norsk kodeveksling i Norge. Vi begynner først med Boumans (1998) for deretter å se på Heath (1989).

i. Boumans (1998)

Dette er en studie av kodeveksling mellom marokkanskarabisk og nederlandsk hos marokkanske innvandrere og deres barn i Nederland. Den startet i 1991 som en fortsettelse på Jacomine Nortier sin tidlige forskning fra (1990). I 1993 fikk Louis Boumans ansvaret for kodevekslingsprosjektet i Nijmegen og tok dermed over de nye dataene som Nortier hadde fått samlet inn og som da danner Nijmegen datakorpuset (Boumans 1998: 159).

i.i. Nijmegen datakorpuset

Dataene er i form av intervjuer og spontane samtaler samt oversikt over innvandringshistorie og språkbruksmønster, enten gitt av informantene, eller intervjueren (som er en marokkansk student).

23 informanter og 12 timers opptak ble redusert til 15 informanter (9 gutter og 6 jenter) og ca 9 timers opptak. De fleste av informantene er mellom 17 og 29 år untatt 2 som er yngre (mellom 11 og 13 år) og 1 eldre på 39 år. Av de 15 informantene er 2 nederlandskfødte, 3 kom i førskolealder, resten kom fra de var 7 år og oppover. Boumans deler informantgruppen i to grupper (med unntak av den eldste informanten på 39): (1) Andregenerasjon som dekker både nederlandskfødte marokkanere og de som kom til Nederland i førskolealder. (2) Unge førstegenerasjon som dekker de som fulgte etter sine foreldre som unge voksne (Boumans 1998: 159-61).

i.ii. Resultater: do-konstruksjon

Boumans studie fra 1998 viser at marokkanere i Nederland velger å integrere nederlandske verb ved hjelp av komplekse²² tospråkligverbstrategien. Her brukes det en parafrasekonstruksjon satt sammen av det MA verbet *dar* med betydning 'å gjøre' (imperfektiv *ydir*), og nederlandsk verbinfinitiv. Sammen danner de et komplekst tospråkligverb der all verbinfleksjon (bøyningsformativer) er festet til det MA verbet *dar*. Et eksempel på dette er hentet fra Boumans (1998), og viser hvordan både tempus, aspekt, person, tall og negasjon er markert på verbet *dar* i en slik parafrasekonstruksjon, mens det nederlandske verbet står i infinitiv form:

[ma ka-t-dir-š *studer-en*]. KV setningen der dette komplekse tospråkligverbet forekommer er følgende:

(34) b ş-şehh a buzrud ma ka-t-dir-š *studer-en* mezyan, hè?

With DEF-reality VOC Bouzroud NEG ASP-2-do-NEG Study-INF well QTAG

'But Bouzroud, you're not studying well, are you?'

(Boumans1998: 224)

Eksempelet under er enda en illustrasjon på slike komplekse tospråkligverb i MA/nederlandsk KV. I dette eksemplet ser vi at direkte objekt til det nederlandske verbet er markert som MA direkte objekt pronomen på *dar*:

(35) ma bğa-w-š y-dir-u-ni *aannem-en*

NEG want -PL-NEG 3-do-PL-1SG admit-INF

'They didn't want to admit me [at a school].' (Boumans 1998: 231)

Dar-konstruksjonen ble presentert første gang i Nortier sitt arbeid om

²² Denne strategien er presentert tidligere i dette kapitlet.

MA/nederlandsk kodeveksling. Nortier hadde 5 tilfeller spredt på mer enn 2 av sine 13 informanter (Nortier 1990: 143-150 i Boumans 1998: 224).

I Nijmegen korpuset er denne konstruksjonen mer vanlig og godt spredt blant Nijmegen informantene hevder han. Den er til stede hos 10 av 15 informanter.

Tabell 11. Fordelingen av dar-konstruksjonen blant Nijmegen informantene.

<i>Informant</i>	<i>Tilfeller av dar-konstruksjon</i>
Samir	135
Abdelkrim	29
Younes	9
Hocine	11
Mustafa	7
Jamal	4
Fatima	4
Zineb	2
Najib	2
Nawal	2

Informanten Samir produserte de fleste av disse tilfellene og dermed blir mye av detaljene i denne studien kun relatert til hans kodevekslingsvarietet, presiserer Boumans (1998: 225).

Han tror likevel at denne måten å integrere nederlandske verb på, er ganske vanlig i det marokkanske migrantsamfunnet i Nederland i sin helhet (1998: 225).

Konstruksjoner der MA verbet *dar* eller dets dialektale variant *3mel*, forekommer sammen med enten et substantiv eller verbalnomen er godt attestert for MA, hevder boumans (1998: 224) i referanse til EL-Idrissi (1992). Denne er en detaljert studie av konstruksjoner med verbet *dar* som er mulig å erstatte av et enkelt verb i MA. Under følger to eksempler som viser en slik bruk. Begge er

hentet fra Boumans (1998: 224):

(36) t-ʕmel-i ši ʕuma?
2-do-F INDF swim.VERBALNOUN
'Would you like to take a swim'
(Youssi 1992: 99)

(37) kifaš kat-t-dir daba t-teşhiş dyal dyal d-dfater?
How ASP-2-do now DEF-correction of of DEF-notebook
'Now how do you do the correction of the notebooks'
(Boumans 1998: 224)

Boumans (1998) sier at El-idrissi (1992) ikke skiller mellom konstruksjoner der det andre elementet i konstruksjonen er subjekt, og konstruksjoner der dette er verbalnomen, og behandler begge som tilfeller av parafrasekonstruksjon. I følge Boumans (1998: fotnote nr. 3: 224) er det kun konstruksjoner av typen [dar + verbal nomen] som kan regnes som parafrasekonstruksjoner.

Boumans (1998: 225) hevder at parafrasekonstruksjonen med verbet *dar* viser seg å være veldig produktive i integreringen av nederlandske verb, til tross for at konstruksjoner som de som er regissert i El-Idrissi (1992) er veldig sjeldent i bruk i enspråklig MA.

Komplekse tospråkligverb slik de Boumans (1998) beskriver for MA/nederlandsk kodeveksling er, som vi tidligere har vært inne på, en vanlig verbintegreringsstrategi i mange språkkontaktsituasjoner. Tyrkisk er blant de språkene som viser en slik verbintegreringsstrategi. Vi har studier fra både Norge (Türker 2000) og Nederland (Backus 1996) som dokumenterer dette i kodeveksling med henholdsvis norsk og nederlandsk, det tyrkiske hjelpeverbet *yap-* 'å gjøre' fungerer som det infleksjonsbærende elementet i slike

konstruksjoner i begge kontekstene.

Boumans (1998: 221) hevder at utviklingen av det MA verbet *dar* til å bli det Backus (1996) kaller *Carrier auxiliary* er sammenfallende likt det Backus (1996b: 211-83) selv beskriver for tyrkiske *yap-*. Begge disse verbene som er brukt for å integrere fremmede verb, gjennomgår en grammatikaliseringsprosess og en semantisk blekning som følge av deres bruk sammen med en voksende klasse av innsatte/vekslede verb (Boumans 1998: 221).

Videre forteller han om en del variasjon i grammatikaliseringsgraden av *dar* som et hjelpeverb som integrerer nederlandske verb blant Nijmegen informantene. I denne grammatikaliseringsprosessen og gjennom en semantisk bleking, mister verbet *dar* dets opprinnelig betydning av 'å gjøre'. Det semantiske elementet av *volitionality* forsvinner sammen med den transitive egenskapen til *dar*. Og til slutt adopterer *dar* subkategoriseringen til det innføyde nederlandske verbet (Boumans 1998: 225).

Variasjonen av grammatikaliseringsgrad blant Boumans (1998) informanter kan best illustreres ved eksemplene under, der direkte objekt til det nederlandske verbet *repareren* 'å reparere' er markert som indirekte objekt på *dar* i det første eksempelet, mens det er markert som direkte objekt i det andre eksempelet. Sistnevnte er en god illustrasjon på grammatikaliseringens slutfase, der *dar* adopterer subkategoriseringen til det nederlandske verbet, og forvandles på denne måten til et semantisk tomt hjelpeverb som bare er der for å bære den verbale infleksjonen:

- (38) li?anna hadak ka-y-kun kbir, ma ğadi y-ži-ši n-dir-u-l-u *reparer-en*
because DEM ASP-3-be big NEG FUT 3-come-NEG 1-do-PL-to-3M repair-INF
'Because these [water tanks] are large, we cannot possibly repair them.'
(Boumans 1998: 231)

(39) u hadik te-şleḥ-ha, hadik xeşş-ek t-di-ha *reparer-en?*
and DEM 2-repair-3F DEM must-2SG 2-do-3F repair-INF
'So you repair this, you have to repair this?'
(Boumans 1998: 231)

Denne måten å integrere nederlandske verb på er veldig produktiv i MA/nederlandsk kodeveksling, hevder Boumans (1998), som understreker at det ikke er funnet noen særlig direkte sammenheng mellom bruk av *do*-konstruksjon og talerens kompetanse i nederlandsk. Denne påstanden bygger på at den forekommer hos en informant som er nybegynner i nederlandsk, mens den er ikke til stede hos to andre som begge snakker nederlandsk flytende.

The periphrastic construction with *dar* to incorporate Dutch verbs is fairly widespread among the respondents of the nijmegen corpus so that it can be considered a recurrent feature of MA/Dutch CS.

(Boumans 1998:261)

ii. Heath (1989)

Heaths studie *From code-switching to borrowing* (1989), utgjør en grundig gjennomgang av språkkontaktsituasjon i det postkoloniale Marokko, og behandler lån av leksikalsk materiale i MA, fra både europeiske språk (fransk spesielt, men også spansk og noe engelsk), i tillegg til lån fra klassisk arabisk. Vi skal kun se på de delene som omhandler franske og spanske låneverb.

Heath (1989) hevder at lån generelt kommer inn i et språk via kodeveksling og illustrerer dette med lån fra fransk i marokkansk arabisk:

It does appear that despite the seemingly wide gulf between the morphological systems of Fr and MCA, there are some crucial correspondences (by pure coincidence) in morphemic frames which may have permitted originally code-switched NPs and verb forms from Fr to be interpreted (with little or no surface change) as semantically similar MCA forms.

(Heath 1989: 40)

Det som er av interesse for oss her er måten MA behandler hovedsaklig franske og spanske verb på. Heath rapporterer at disse gjennomgår en total morfologisk integrering i morfosyntaksen til marokkanskarabisk og blir tatt under svake²³ verb klassen i MA:

What does seem to unify these cases is that the resulting mca canonical shape is always a weak form (with final /a/-/i/ alternation) with at least one stem-vowel but without unnecessary suffix increments.

(Ibid: 110)

Heath rapporterer at nye franske verb regelmessig tar formen til MA svake verb som slutter med vokalen /a/ eller /i/, avhengig av bøyingskategorien (perfektiv/imperfektiv). Dette er nå en standardisert lånerutine i MA, selv om det ikke var noen klare preferanser for denne verbklassen i de første årene av fransk gjennomtrengning i Marokko, presiserer han.

Det fantes to mulige veier å gå for integrering av franske verb. Man kunne enten velge type segment-til-segment likheter mellom fransk og MA, altså det Haugen²⁴ kaller *diaphones*, eller rett og slett tilpasse MA kanoniske form og rekkefølgebegrensninger på verbstammer (Heath 1989:197).

Orddanning i marokkanskarabisk (se under MA grammatikk, kapittel 2), karakteriseres i likhet med semittiske språk av sammenslutningen av røtter og mønster, eller skjemaer.

Når MA låner franske (spanske) verb oppstår det to muligheter, enten å flytte den franske verbstammen over i MA ved segmental konvertering, noe som resulterer i lange stammeformer av typen, /CVCCVC-/ med fulle vokaler. Slike stammer er ikke tillatt i tradisjonell MA. En annen mulighet er å eventuelt presse den fremmede stammen inn i en MA-type kanonisk form, og samtidig kvitte seg med vokaler og kanskje en eller to konsonanter (Heath: 196-197).

Segmental konvertering foretrekkes blant tospråklige og er for lengst den

23 Se MA grammatikk delen.

24 Sitert i Heath (1989:197).

meste vanlige måten for overføring av franske verb (spanske óg) til MA slik som eksemplene under illustrerer:

- (40) $\text{đikla}\text{řa-yđikla}\text{ři}$ > fr. *Déclarer* 'I declared'
 $\text{řu}\text{řa} - \text{yřu}\text{ři}$ > fr. *chômer* 'he is unemployed'
 řrafika-yřrafiki > fr. *trafiquer* 'he swindled'
(Heath 1989:110-11)

Den andre måten å integrere verb på som Heath (1989:197) kaller *squashing*, er godt kjent fra tidligere franske lån i MA (nærmere bestemt som resulterte fra kontakten før -og under, koloni tiden). I slike tilfeller blir det fremmede verbet analysert i form av 3 eller 4 rot-radikaler. Eksemplene under viser slike franske låneverb som kom inn i MA i form av sterke verb:

- (41) řřř > fr. *désertes* 'he deserted'
 $\text{đi}\text{ř}\text{ā}\text{ř}$ > fr. *déranger* 'he distributed'

buks > fr. *boxer* 'he boxed'
 tt-fřm > fr. *réformer* 'it became worn out'
(Heath 1989:111)

Disse sterke verbformene finnes fortsatt i noen jødiske dialekter av MA som nå snakkes utenfor Marokko, hevder Heath (1989: 197).

I Marokko derimot, er de to første verbformene blitt erstattet med de mer regelmessige řřřa og $\text{đi}\text{ř}\text{ā}\text{řa}$, mens de to siste finnes både som sterke verbformer (se over) og som regelmessige svake verb former *buksa* og *třřma* (min observasjon som medlem av dette språksamfunnet).

Heath (1989) bruker mye av analysen i sin studie til å avdekke det han kaller *foot-in-the-door* former. Det dreier seg om verbformer i donorspråket, som

muliggjør overgangen for franske (og spanske) verb til den MA svake verbklassen og på denne måten danner den direkte basisen for verb-til-verb lån, i følge ham:

These foot-in-the-door borrowed inflected forms could then have suggested, by analogy to already productive paradigmatic structures, additional MCA inflected form not directly modelled on Fr.

(Heath 1989:40)

Heath argumenterer for at franske infinitiv som ender i *-er* utalt /e/, som da regnes som historisk og analogisk primær, sannsynligvis ble assosiert med MA svake verb med stammeendelsen /-i/ på grunn av fonetisk likhet, med vokalvekslingen *a-i* modulert i analogi etter MA verb i denne klassen. Nye verb fra andre franske verbklasser (også *-er* klassen) følger dermed samme mønster rent analogisk:

In this explanation, we have no grounds for singling out a particular fr verb form as the prototype; the initial pattern is established by a group of forms from the *-er* conjugation which are phonologically indistinguishable from each other (after conversions), then analogical patterns apply to new borrowings.

(Heath 1989: 110)

På denne måten greier Heath å forklare hvordan og hvorfor franske verb med *-ir* endelse i infinitiv også bøyes etter dette mønstert som i eksemplene under:

(42) *šwaza - yšwazi* > fr. *choisir* 'he chose'

kura - ykuri > fr. *courir* 'he ran'

řiyaža - yřiyaži > fr. *réagir* 'he reacted'

(Heath 1989:109-10)

Heath dokumenterer at spanske verb integreres i MA på samme måte som franske verb og dermed får MA verbaffikser festet på spansk infinitiv som slutter i *-ar, -er, -ir*. Spanske infinitiv blir da til ma *-ar, ir* med *-ar* som den meste frekvente typen (Heath 1989: 105) slik som i eksemplet under:

(43) *fṛinaṛt/fṛinaṛit - nfṛinaṛ* > sp. *frenar* 'he braked (car)'
(Heath 1989:105)

Dette eksemplet viser at selv spansk infinitiv som slutter med en fonetisk realisert /r/ (enten som -ar, -er eller -ir) blir integrert i MA på samme måte som franske verb. Det samme gjelder noen få engelske verb Heath (1989) viser til, som i likhet med resten av engelske verb generelt har en konsonantal infinitiv endelse.

Eksempler:

(44) *spika - yspiki* > eng. *speak*
skra (evt. skruwa) - yskri > eng. *screw* 'to copulate with'
(Heath 1989: 114)

Heath (1989) forklarer dette med å hevde at den etablerte integreringsrutinen for franske verb «has now been extended to recent Eng verbal borrowings for which mediation via Fr is often unlikely.» (ibid: 198). Dette får Caubet (i Boumans & Caubet 2000: 160) til å hevde at: «The phonetic similarity of the infinitive ending to the Arabic weak conjugation is not a prerequisite for this integration pattern however». (ibid: 160).

iii. Årsaksforklaringer på varierende integreringsstrategi i samme språk

Et av målene bak forskning innenfor typologisk og komparative studier av verbintegrerings strategier er å avdekke hvilke typer mekanismer som står bak eller styrer valg av strategi i språkkontaktsituasjoner. Man er interessert i å finne ut om det er mottakerspråkets- og/eller donorspråkets grammatikk (interne oppbygging) som styrer dette valget, eventuelt om det finnes andre mulige forklaringer på strategivalg hos tospråklige for integreringen av fremmede verb.

Det er viktig å avgjøre dette, for i neste omgang å være i stand til å kunne

forutsi hvilken strategi et gitt språk og dets morsmålsbrukere vil velge å ta i bruk i en bestemt kontaktsituasjon.

Ønsket om å avdekke de underliggende mekanismene i forkant for da å kunne avgjøre måten et språk vil integrere fremmede verb på, har vært sentralt i språkkontaktforskningen generelt, og kodeveksling spesielt, helt siden tospråklighetforskningens guruer Haugen og Weinreich på 50-tallet. Disse representerer det Heath (1989: 194) kaller *aksiomet for strukturell determinisme* og illustrerer dette med følgende sitatet fra Haugen (1956):

Identification can be established a priori by linguistic description and enable the linguist to predict certain types of interference, since identification is the necessary but not sufficient condition of interference.

(Haugen 1956: 65-8 i Heath 1989:194)

Heath (1989:194) kommenterer dette med å si at i følge denne tradisjonen, «it is possible to predict the adaptation processes which will be applied to L2 borrowings in L1 (and of course vice versa)», gitt at det foreligger en tilfredsstillende strukturell analyse av disse språkene.

iii.i. Et språk -to strategier

Situasjonen blir annerledes når vi blir møtt med det faktum at noen språk viser forskjellige verbintegreringsstrategier. Marokkanskarabisk, illustrert ved de to studiene presentert over (Boumans 1998 og Heath 1989), er glimrende eksempler på dette.

I kontaktsituasjonen i Nederland, er det registeret kun en strategi, nemlig kompleks tospråkligverb (parafrasekonstruksjon eller *do*-konstruksjon), som er forskjellig fra MA/fransk kodeveksling i Marokko, der bruk av direkte innsetting er den eneste verbintegreringsstrategien.

Sammenlikning av kodeveksling i Nederland, og kodeveksling i Marokko

og Nord-Afrika²⁵ generelt, kan umiddelbart tyde på at forskjellen mellom disse to kontaktsituasjonene, skyldes språkspesifikke egenskaper ved nederlandske og franske verb, som for eksempel deres fonologiske form, og/eller verbinfleksjonssystem, osv, hevder Boumans (1998: 369). En slik forklaring viser seg usannsynlig fordi slike parafrasekonstruksjoner verken samsvarer med MA eller nederlandske mønster (Maarten Kosman i ref til Boumans 1998 i Wichmann & Wohlgemuth, 2005: 12).

Wichmann & Wohlgemuth (2005) hevder at tilfellet MA på ingen måte utgjør et unntak. Forskjellige verbintegreringsstrategier gjelder mange språk på verdensbasis, mener de, og forteller at ca. 10% av de over 60 språkene i deres utvalg, viser nettopp mer enn en strategi. De hevder at raten antageligvis blir høyere jo mer kodeveksling og språkkontaktdata som blir tilgjengelig (Wichmann & Wohlgemuth 2005: 11). De understreker et viktig skille i denne sammenhengen, nemlig mellom (1) språk som endrer strategi over tid, med kun en produktiv strategi om gangen (et diakront perspektiv), og (2) språk som viser forskjellige strategier samtidig.

Et eksempel på (1) språk som endrer strategi over tid finner vi i finsk. Finsk (ibid.), brukte forskjellige strategier i forskjellige perioder for å integrere verb (med samme opphav). Først ved å legge suffikset *-eerata* til fremmed verbet som i *frankeerata* 'å frankere' (Nau 1995:65). Dette suffikset er en kombinasjon av det nordiske suffikset *-era* og verbalsuffikset *-ta* og er ikke lenger fullt så produktivt. Det er erstattet med *-oida* som i *maximoida* 'maksimere' (ibid). De aller siste låneverbene i finsk, hevder Wichmann & Wohlgemuth (2005), ser ut til å ha blitt tilpasset ved direkte innsetting av rotliknenede stamme som i *chätätä* 'å chatte' (Hennariikka Kairanneva, p.c.; Florian Siegl, p.c. Sitert i Wichmann &

25 I kodeveksling maltesisk/engelsk i malta (Mifsud1995) integreres verb fra engelsk (der slike *do*-konstruksjoner er vanligere enn i nederlandske) også ved direkte innsetting og får dermed maltesisk verbal infleksjon, noe som kan støtte en ikke-typologisk forklaring på valg av integreringsstrategi.

Wohlgemuth 2005: 11).

I tilfeller hvor (2) språk viser forskjellig verbintegreringsstrategier samtidig, blir det problematisk å hevde at de strukturelle egenskapne til mottakersspråket alene er det som er avgjørende her, hevder Wichmann & Wohlgemuth (200: 11). En slik påstand støttes av språkkontaktsituasjoner der et og samme mottakersspråk viser forskjellige strategier for integrering av fremmede verb. Dette er tilfellet for germanske språk (tysk, nederlandsk, dansk) som integrerer fremmede verb forskjellig alt etter deres opphav. For mens Engelske verb blir direkte innføyde, mottar verb med romansk opphav middelnedertysk-suffikset *-êre(n)*, før øvrige infleksjoner kan festes til det (Wichmann & Wohlgemuth 2005: 11).

Man kan også spekulere på om typologien til donorspråket i kombinasjon med mottakersspråket har betydning for strategivalg. Dette igjen underbygges av eksempler der et og samme mottakersspråk bruker forskjellige strategier for å integrere verb fra et og samme donorspråk (Wichmann og Wohlgemuth 200: 11). Et eksempel på dette er Nepali låneverb i Manange (manage/nepali eks), der noen innebærer bruk av kompleks tospråkligverb strategi (*do*-konstruksjon) som i første eksemplet under, mens andre tar suffikset *-ti* som i det andre eksemplet:

(45) Manage [Tibeto-Burman] < Nepali [I.E.]

1hai 1la-pa

yawn do-NOM

'to yawn' [cf. Nep. *haii aa-nu* 'yawn come-INF']

(Kristine Hildebrandt, p.c., 2004 sitert i Wichmann & Wohlgemuth 2005: 3)

(46) Manage [Tibeto-Burman] < Nepali [Indo-Aryan]

bolai-ti 1mi ro

call-LV²⁶ EVID REP

26 LV eller 'loan verb affixes' er presentert tidligere i dette kapitlet under verb

'He called (for the frog)' [Nep. Bolai]

(Kristine Hildebrandt, p.c., from field notes sitert i

Wichmann & Wohlgemuth 2005: 6)

Slike, og andre eksempler viser at typologien alene ikke er nok for å kunne forutsi hvilken type strategi tospråklige vil ta i bruk selv når både donor- og motakerspråket er tatt i betraktning (Wichmann & Wohlgemuth 2005:12).

Når typologiske forklaringer ikke greier å gjøre rede for attesterte verbintegreringsstrategier, blir forskerne nødt til å søke andre steder for andre (evt. tilleggs-) faktorer som kan forklare observerte mønstre hos enkelte språk.

Slike forklaringer kan være av geolingvistisk art, som for eksempel det man kaller *område tendenser/lingvistisk områder*, der man utpeker bestemte områder hvor en bestemt strategi råder (godt utbredt). Et eksempel på dette er komplekse tospråkligverb observert i mange språkkontaktsituasjoner. De fleste av disse kommer fra et stort lingvistisk område som strekker seg fra Sri Lanka til Hellas (Muysken 2000: 194). Wichmann & Wohlgemuth (2005) påpeker derimot at:

It is unlikely that any particular pattern is concentrated in one part of the world to the exclusion of others, and it is likely that some areas are more conducive to uniformity of borrowing patterns than others.

(Wichmann & Wohlgemuth 2005: 12)

Forklaringene kan også være av sosiolingvistisk art. Det at omstendighetene knyttet til kontaktsituasjonene kan spille en rolle i denne sammenhengen, har etter hvert begynt å vinne frem.

Mange i feltet har nå begynt å åpne seg for at den sosiolingvistiske konteksten kan bety mye mer enn tidligere antatt og på denne måten forklare variasjonen man helt til nå ikke har greid å forklare kun ved hjelp av språkinterne årsaker.

integreringsstrategien, Indirekte innsetning, se Wichmann & Wohlgemuth (2005: 6) for en detaljert gjennomgang av slike affikser.

iv. Sosiolingvistiske forklaringer

Boumans (1998) er blant dem som mener den sosiolingvistsik konteksten har betydning for valg av strategi for integrering av fremmede verb i KV-situasjoner. Han går for en forklaring som innebærer en korrelasjon mellom ulik kontaktsituasjon og ulikt strukturelt utfall.

Variasjonen MA viser i form av verbintegreringsstrategi mellom MA/fransk i Marokko og MA/nederlandsk i Nederland får Boumans (1998) til å foreslå at forskjellen i den sosiolingvistiske konteksten (Nederland kontra Marokko) fører til forskjellige måter å integere verb på: «It is plausible that the different sociolinguistic settings in the Netherlands and in North Africa lead to different ways of embedding foreign verbs» (Boumans 1998: 369). Han spekulerer videre i at komplekse tospråkligverb strategien (det han kaller *do*-konstruksjon) kjennetegner migrant tospråklighet i vestlige industrialiserte samfunn: «As a hypothesis I suggest that the *do*-construction in CS is characteristic for migrant bilingualism in modern industrialised societies» (Boumans 1998: 369).

Wichmann & Wohlgemuth (2005: 13) er også positive til forslag som åpner for det sosiolingvistiske aspektet i slike studier. De er imidlertid mindre positive til hypotesen over, som de karakteriserer som «*unnecessarily bold and far too specific*», Men de sier seg sympatiske til hans mer general hypotese om at plutselig og intens kontakt kan føre til relativt uintegrerte verb av typen komplekse tospråkligverb (*do*-konstruksjon).

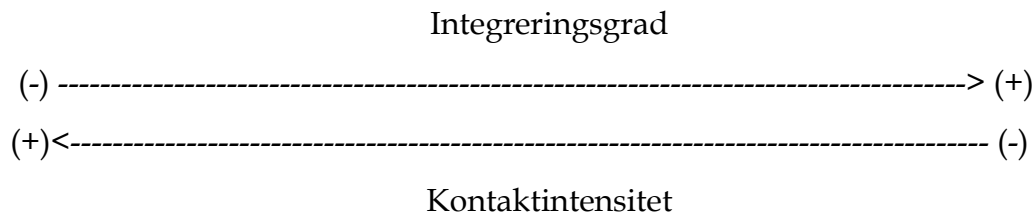
Forholdet mellom intensiteten i språkkontakten og fonologisk og morfologisk integrering er det som ifølge Boumans (1998) kobler *do*-konstruksjon til migrant tospråklighet i vestlige industrialiserte samfunn²⁷.

Han foreslår å kunne anse grad av morfologisk (og fonologisk) integrering

²⁷ Boumans (1998: 369) presiserer at typen tospråklige samfunn han tenker på her, er de som resulteter fra dagens arbeidsinnvandring slik som marokkanere og tyrkere i Vest-Europa. Dette i motsetning til typen rural bosettinger slik som norske og svenske amerikanere i USA, studert av hendholdvis Haugen og Hasselmo. Dette fordi immigrantene i slike tilfeller er ganske isolerte, og deres kontakt med majoritetesspråket er mindre intens.

for å være omvendt proposjonal i forhold til intensiteten på kontaktsituasjonen. Dette betyr at man får mest integrerte fremmede leksemer når språkkontaktsituasjonen er mindre intens, og omvendt.

Figuren under illustrerer relasjonen mellom verbets integreringsgrad og intensiteten til kontaktsituasjonen: Jo mer integrert det fremmede elementet er, jo mindre intens er språkkontaktsituasjonen:

Hva bygger en slik korrelasjon på?

Korrelasjonen bygger på Haugens idé angående integreringsgrad på tidsaksen. Haugen (1950: 216-7) postulerer at de eldste fremmede leksemer i tospråklige samfunn stammer fra tidligere faser av tospråklighet da talere av mottakerspråket hadde liten kunnskap om donorspråket (sitert i Boumans 1998: 54). Slik at når disse da bragte ord fra donorspråket inn i sitt eget språk (morsmål), var de ikke istand til å kunne gi en fullstendig og tro kopi av donorspråkets fonologi og morfologi. Isteden brukte de sitt eget fonologiske og morfologiske system for å tolke og reprodusere det fremmede elementet. Mer omfattende integrering skjedde (skjer) når andre talere tok dette elementet i bruk, talere som i mindre grad kjenner til donorspråket (Boumans 1998: 54).

Eksposering til donorspråket blir i de fleste tilfeller mer intens over tid, i følge Boumans (1998: 54). Dette fører som vanlig til at tospråklige blir mer fortrolige med å bruke donorspråket. De bruker det mer, kjenner det bedre og nye leksemer tenderer mot å være mindre integrerte enn eldre elementer, hevder Boumans (1998: 54)

Heaths (1989) observasjoner angående integreringsgrad av franske låneverb

i det postkoloniale Marokko sammenliknet med situasjonen i kolonitiden er i tråd med en slik fremstilling. Franske verb i MA før og under kolonitiden ble integrert ved det Heath (1989: 197) kaller *squashing*. Dette er en krevende strategi som innebærer å presse det franske verbet i MA kanoniske verb-skjemaer (å bli analysert i form av noen få konsonanter som da danner verbrot radikale), istedet for den mindre krevende oppgaven segmental konvertering, og som nettopp kjennetegner hva som skjer i det postkoloniale Marokko.

Senarioet som presenteres i linjene over og som Heaths studie fra 1989 illustrerer, gjelder kun der kontakt mellom språkene øker over tid, mener Boumans (1998). Det er kun da det er grunnlag for påstand om at integreringsgrad er omvendt proporsjonal i forhold til kontakt-intensiteten (se figuren over).

Når påvirkningen fra donorspråket som er kulturelt dominant øker over tid, blir den tospråklige befolkningen mer eksponert for, og får dermed mer tilgang til, dette språket. Etter som tospråklige nå begynner å bruke donorspråket seg i mellom (altså kodeveksler med det), vil økt kunnskap om donorspråket føre til erstatning av gamle integrerte lån, med nye utgaver som likner mer på donorelementet. Haugen (1953:393-4) kaller dette *denativisering* (sitert i Boumans 1998: 56).

Dette stemmer godt overens med Heath (1989) sine observasjoner fra det postkoloniale Marokko der tospråklige marokkanere nå foretrekker å låne på nytt det samme franske elementet, men i en form som er mer tro til dets franske prototype:

Bilingual fr/MCA speakers, for example, may continue to use code-switched forms for lexical items which have already found their way into common usage in borrowed (fully assimilated) form. One manifestation of this is the appearance of several variants for many long-established borrowings, some of these variants being recently reborrowed forms which closely approximate the Ly source form.

(Heath 1989: 24)

Kontakten med donorspråket oppstår plutselig og er veldig intenst i migrant tospråklighet i Vest-Europa, påstår Boumans (1998). Hvis vi da enes om at integrering ved hjelp av komplekse tospråkligverb (*do*-konstruksjon) innebærer mindre morfologisk integrering enn ved direkte innsetting (der verbstammen mottar mottakerspråkets verbmorfologi i form av affikser), kan vi på denne måten koble *do*-konstruksjonen til vest-europeisk migrant tospråklighet. Kontakten med donorspråket (som er språklig og kulturelt dominant) blir relativt intenst i en slik kontekst.

For at forholdet mellom sosiolingvistiske variabler og integreringsmåter skal bli tydelige, trenger vi situasjoner hvor et og samme språk viser forskjellige verbintegreringsstrategier i forskjellige språk kontaktsituasjoner (Boumans & Caubet 2000: 171). Dette er nødvendig for å kunne ekskludere strukturelle faktorerer samtidig som man direkte sammelikner den sosiolingvistisk konteksten.

I så måte er KV der MA er et av vekslingspråkene interessant, i og med at MA nettopp viser slike varierende strategier. Innenfor de strukturelle forutsetningene MA gir, hevder Boumans at veldig generelle sosiolingvistiske faktorer, migrant tospråklighet i vestlige industrialiserte samfunn, avgjør valg av verbintegreringsstrategi. En forutsetning i Boumans hypotese er de stukturene som ligger til grunn i mottakerspråket, i mitt tilfelle krever ikke dette noen videre vurdering, i og med at det er snakk om strategier innenfor et og samme mottakerspråk. Boumans går i sin hypotese langt utover sosiale faktorer som kan begrenses til det sosiolingvistiske feltet han hentet sine data fra (Nijmegen), og satte opp faktorer som gjelder i hele den vest- europeiske konteksten.

Til grunn for Boumans hypotese ligger alikevel en noe mer spesifikk tilnærming, nemlig graden av intensitet og plustelighet (eller budd og diskontinuitet) ved språkkontakt. Forutsetningene for å teste Boumans hypotese blir i så fall først og fremst å vurdere hvorvidt det faller innenfor en

vestlig industrialisert kontekst. Derneft vil det også være relevant å vurdere, graden av intensitet og plutseligheten i kontaktsituasjonen. Hvis alle disse kriteriene er til stede i samme grad som i Nederland, vil forutsetningene helt klart også være til stede for å teste Boumans hypotese.

Vi trenger å vite når en gitt strategi finner sted, og under hvilke sosiale forhold. Dette er følgelig forutsetningen for å være i stand til å kunne foutsif hvilken verbintegreringsstrategi et språks morsmålbrukere vil velge.

4.Kapittel:

Metode

For å sikre dataenes holdbarhet er det spesielt to forhold som er viktige: Det ene er å finne informanter som har lik språkbruk, altså grunnlaget for valg av informanter. Det andre er å sikre observasjoner av naturlig språk, altså å spørre seg hva som kan påvirke språkbruken i innsamlet data for å unngå situasjoner som skaper en spesiell språkbruk. En problematikk som spesielt beskjeftiget meg her var hvorvidt førstegenerasjon og andregenerasjonsmarokkanere i Oslo har lik mønster når det gjelder måten de veksle verb på, og om det skulle være forskjeller, om vekslingen er tilstrekkelig konsistent til å kunne anse det som samme fenomen. Innsamlingsteknikker for å sikre naturlig og spontan språkbruk for kodevekslingsdata har også vært et sentralt metodisk spørsmål. Mye av holdbarhetsvurderingen til datainnsamlingen har gått på disse to spørsmålene. Jeg vil her først gå igjennom problemene knyttet til valg av informanter og måten jeg løste det på, og dernest metodiske problemer knyttet til valg av innsamlingsteknikk.

I. Valg av informanter

i. Teoretisk betraktninger

i.i. Målgruppen

Målet for oppgaven er å undersøke måten tospråklige arabisktalende Marokkanere i Oslo (Norge) veksler og integrerer norske verb. Informantene deles i to grupper første- og andregenerasjon marokkanere. Jeg definerer andregenerasjonmarokkanere (2G) som marokkanere født i Norge av marokkanskefødte foreldre, mens førstegenerasjon (1G) representerer alle marokkanere som ikke er norskfødte (SSB).

i.ii. Tospråklige informanter

Med tospråklige mener jeg de som bruker to eller flere språk til daglig (Grosjean 1998: 132). Felles for disse er at de lærer, og bruker, deres språk med forskjellige hensikter, på forskjellige arenaer og med forskjellige individer. Det er dette Grosjean (1998: 132) kaller *komplementaritets-prinsippet*. Dette innebærer at tospråklige sjelden har lik kompetanse²⁸ i begge språkene deres.

Tospråklige interagerer både med enspråklige og tospråklige mennesker og tilpasser seg derfor dette. Dette er det viktig å huske på når man jobber med tospråklige informanter, for både tilhører, konteksten og tema kan ha betydning for den språklige adferden. Det er også relevant å huske at tospråklige ikke er summen av to språk (Grosjean 1998, Lanza 2003). Språkene hos den tospråklige er i kontakt og dette gjør ham forskjellig fra enspråklige i det ene eller det andre språket. Man vet at tospråklige bevisst veksler mellom sine to språk i samhandling med andre tospråklige innad i gruppen. KV er ofte et språklig virkemiddel som kan brukes for å fremheve en tospråklig identitet (Lanza 2003).

i.iii. Variasjon blant tospråklige

Det er stor individuell variasjon blant tospråklige, avhengig av mange faktorer som språkhistorie (hvilket språk, når, hvordan og hvor), Språk stabilitet (fortsett under innlæring, stabilitet eller tap), språkfunksjon (hvilket språk som er ofte i bruk, hvor og med hvem), og språkmodus (språkaktivisering/prosessering i hjernen) (Grosjean 1998).

Tospråklige befinner seg til daglig i forskjellige modus (Grosjean 1998: 136), dvs. forskjellige prosesseringstilstander der det ene, det andre, eller begge språkene er aktivisert og hvor den tospråklige har tilgang til ett eller begge

28 Man har gått bort fra forståelsen av tospråklige som balanserte tospråklig (Grosjean 1998) og derfor snakker man heller om dominans: at et språk er dominant i bestemte situasjoner, med bestemte mennesker og knyttet til bestemte temaer.

språkene. Hvilket språkmodus tospråklige befinner seg i er tett knyttet til en del variabler (kontekst, emne og samtalepartner...etc). Enspråklig modus innebærer interaksjon med enspråklige, mens tospråklig modus er situasjoner der tospråklige kommuniserer med andre tospråklige som deler deres språklige repertoar og hvor språkblanding/kodeveksling kan skje. For en grundig drøfting av dette se Grosjean (1998).

Ut ifra det som har blitt drøftet ovenfor, blir målgruppen min å definere som tospråklige²⁹ arabisktalende marokkanere, som aktivt bruker både norsk og marokkansk arabisk som hverdagsspråk. Dette er i tråd med Grosjeans (1998) hovedkriterie for å avgjøre om noen er tospråklige, nemlig aktiv bruk av begge språkene.

På tross av at jeg ikke har grunn til forvente markante forskjeller i verbintegreringsstrategier hos første- og andregenerasjonsmarokkanere, velger jeg å operere med de to hovedkategoriene 1G og 2G. Dataene har blitt samlet inn på litt forskjellig vis, og selv om det ikke finnes noen absolutte forskjeller i 1Gs og 2Gs kodevekslingsmønster, finnes det likevel noen forskjellige tendenser.

ii. Praktisk gjennomføring

Jeg valgte å bruke to forskjellige innsamlingsmetoder for disse to gruppene. Dette fordi 1G-informantene utgjør nær familie og venner, mens jeg ikke kjente 2G-informantene fra før. 2G-informantene kom jeg i kontakt med ved å ta kontakt med en grunnskole i Oslo. Ingen av 2G-informantene kjente jeg før innsamlingstidspunktet. Med andregenerasjon brukte jeg hovedsaklig sosiolingvistisk intervju, supplert med noen elisiterings-forsøk. Med førstegenerasjon, som jeg er del av, var bruk av opptak av spontane samtalsituasjoner, enten dialog eller gruppesamtale, det valget som var best egnet.

²⁹ Jeg bruker tospråklige på alle som har to eller flere språk i deres språklige repertoar.

Jeg begynte oppgaven med å fokusere på 2G-marokkanere i Oslo. De arabisktalende marokkanere i min krets er del av 1G som ikke har store barn eller ungdom, slik at barna i min omgangskrets er stort sett svært unge. Dette gjorde at jeg ikke uten videre kunne få tilgang til 2G-marokkanere, og jeg måtte derfor gå gjennom forskjellige kanaler for å få tak i disse. Etter et par mislykkede forsøk fikk jeg endelig tak i en skole som var villig til å slippe meg inn, og som skaffet meg de informantene jeg trengte.

Skolen ga meg tillatelse til å bruke deres elever som informanter, samt tok selv på seg oppgaven å innhente foreldrenes samtykke. Jeg fikk fri adgang til skolen, i tillegg til en kontaktlærer og et rom som jeg kunne bruke. Dette ga meg mye frihet og stort spillerom. Kontaktlærer plukket ut fire jenter³⁰ som alle er født i Norge. Tre av dem gikk i samme klasse, men alle fire var venninner. Disse skulle danne informantgrunnet mitt, og de var mellom 10-12 år da opptakene tok sted våren 2003.

Jeg ønsket barn i denne aldersgruppen fordi jeg antok at de da har kommet langt i mestrings³¹ av norsk. Førstegenerasjonsgruppen består av tre kvinner som alle er født i Marokko, og er enten familie eller venner av meg. Det er ingen mannlige informanter med i opptakene. Jeg har grunn til å tro at det ikke er noen forskjell i forhold til valg av strategi for å integrerer norske verb mellom kjønnene. Jeg har observert forekomsten av det samme mønstret hos to mannlige 1G som jeg ikke har fått tatt opp samtaler med, men som har bidratt med verbvekslinger under deltaker observasjon.

Basert på min observasjonen av likheten mellom mannlige og kvinnelige

30 Mange av marokkanere i Norge tilhører den konservative gruppen. At læreren som selv er marokkaner, valgte kun jenter henger sammen med en slik holdning der segregasjon mellom kjønnene er vital. Å få tak i informanter som er villig til å delta er ingen lett oppgave, å ha i tillegg ønsker og bestemte kriterier kan sette på spill hele prosjektet.

31 Sammenlignet med barn i førskolealder, eller småbarnstrinn som jeg antar har mindre kompetanse i norsk, basert på antakelsen om at den generelle holdningen at man ikke sender barna i barnehagen, slik at barna skal lære morsmålet sitt først. Dette kan føre til at deres eksponering til norsk er liten, og at de dermed har mindre kompetanse i norsk, til å veksle fritt med norske verb.

1G-marokkanere når det gjelder valg av verbintegreringstrategi, ser jeg ingen grunn til at det skal være forskjeller mellom gutter og jenter som tilhører 2G-marokkanere i Oslo, men dette er et aspekt som kan undersøkes i fremtidig forskning.

Bakgrunnen for valg av informantene var hele tiden styrt av et ønsket om å få til mest mulig homogene grupper. For kun på denne måten får man muligheten til å studere korrelasjonen mellom sociolingvistiske faktorer og KV-mønster (Boumans 1998).

Informantene mine deles da i to grupper, den første dekker førstegenerasjons- og den andre dekker andregenerasjonsmarokkanere i Oslo. Presentasjonen av informantene som deltok i denne undersøkelsen kommer senere i kapitlet.

II. Data

i. Type data

i.i. Korpusbasert

For å undersøke hvordan marokkanere veksler verb, og hvilken verbintegreringstrategi de bruker, trenger jeg å observere naturlig kodevekslingsdata.

Kodeveksling kommer til syne kun i tospråklig språkbruk, slik tospråklige faktisk snakker. Denne oppgaven, slik mesteparten av kodevekslingsforskningen er hovedsaklig deskriptiv. Målet er å beskrive de kodevekslingsmønstre og -variasjoner som er der, derfor er den korpusbasert, der innsamlede data spiller en vital rolle (Backus 1996).

i.ii. Intuisjon & akseptabilitetsvurderinger

Intuisjon, sammen med akseptabilitets-vurderinger. er blant datakildene som oppfattes lite egnet i slike studier. Dette fordi, som Muysken (2000 :29) sier:

«Intuitions about code-mixing are not always reliable and we do not know when they are and when they are not». I tillegg til dette kommer Backus' påstand om at bruk av akseptabilitet som datakilde kunne vært mulig der kodeveksling har blitt konvensjonalisert «Into fairly fixed way of speaking» (Backus 1996: 43), altså at bruk av informantens akseptabilitets-vurderinger angående KV-mønster vil kunne være mulig i stabile tospråklige samfunn, i motsetning til migrante³² tospråklighet som overhodet ikke preges av en slik stabilitet.

Uansett er det slik Muysken (2000: 29) påpeker, at siden konvensjonalisering ennå ikke har blitt forsket på, og siden «psycholinguistic experimental techniques to study grammatical factors in code-mixing are not yet well developed», derfor "we have to work with natural speech data.»

i.iii. Selvrapportering

Innenfor studien av kodeveksling og bruk av naturlig språk, valgte jeg derfor å følge konvensjonen, å ikke bruke selvrapportering, altså det å be informantene rapportere om bruk av bestemte mønstre. En viktig grunn til denne konvensjonen er at tospråklige sjelden er klar over hva de egentlig gjør, og i mange tilfeller samsvarer derfor ikke informantenes rapportering med forskerens resultater, eller de observasjonene forskerene gjør:

Attempts to elicit such self-report information on bilingual usage regularly show significant discrepancies between speakers' descriptions of their own usage and empirical studies of tape recorded texts.

(Gumperz 1982: 62)

Selvrapportering kan likevel, kombinert med andre metoder, være nyttig og informativt i noen situasjoner som f.eks, språkvalg, holdning til språk og noen ganger til og med i forbindelse med kartlegging av bestemte KV-mønstre. Men her bør likevel forskeren være klar over at selvrapportering, i likhet med annen

³² Se Backus (1996) for diskusjonen rundt migrasjon som en bestemt type språkkontakt situasjon.

metalingvistisk diskurs, ofte formidles via stereotypier, eller reflekterer et stereotypisk syn på språk hos den sterke og fremtredende sosiale gruppen, inkludert talerens egen gruppe (Milroy 2003: 211).

ii. Observasjon av naturlig språkbruk

Å observere kodeveksling er naturlig nok særskilt vanskelig. For å få tak i kodevekslingsdata, trenger vi naturlig og spontan språkbruk. Naturlig språkbruk er den type språk som kommer når folk er opptatt av hva de sier, og ikke hvordan de sier det (Labov 1972: 208, sitert i Lane 1999: 8). Kodeveksling er typisk for uformelle kontekster og situasjoner, og er reservert gruppeinterne språksamhandlinger. Den er ofte sosialt stigmatisert, og dette gjør det vanskelig å få tak i spontan og naturlig kodevekslingsdata.

ii.i. *The Observer's Paradox*

Uformalitet er nødvendig for å observere kodevekslingsdata, men systematiske observasjoner skaper vansker for forskeren som er ute etter naturlig og spontan språkbruk. Her dukker Labovs *The Observer's Paradox* opp: «*The aim of linguistic research in the community must be to find out how people talk when they are not being systematically observed; yet we can only obtain these data by systematic observation*» (Labov 1972: 209 i Lane 1999: 8). For å få i stand systematisk observasjon er man avhengig av opptaksutstyr, men med opptaksutstyr tilstede forsvinner uformaliteten som er en forutsetning for å få tak i kodevekslingsdata. Når folk er klare over at de blir observert, skaper det problemer. Opptakssituasjoner gjør det vanskelig, og kan til og med stå i veien for å få tak i naturlig språkbruk.

Det enkleste ville nok vært om man kunne ta opptak av folks tale uten at de selv er klar over det, men skjult observasjon er veldig omdiskutert, og det reiser mange juridiske og etiske spørsmål. Løsninger, som ofte benyttes, er enten å ta

opp først og deretter be om tillatelse i etterkant, eller å opplyse informanten om at formålet med undersøkelsen er noe mer generelt enn nøyaktig det aspektet ved informantens språkbruk som forskeren ønsker å undersøke. På denne måten greier man forhåpentligvis å få informantens oppmerksomhet vekk fra språkbruken.

Jeg valgte å benytte meg av den andre løsningen. Jeg fortalte at jeg ønsket å se hvordan marokkanere snakker sammen og hva de snakker om, uten henvisning til kodeveksling eller verbvekslinger. Dette var en forutsetning for gjennomføring av mine innsamlinger, siden jeg var ute etter et bestemt aspekt ved kodeveksling, nemlig verbvekslinger. Målet mitt var å avdekke informantenes verbintegreeringsstrategi, derfor var det avgjørende at informantene ikke visste den nøyaktige hensikten med innsamlingene. En annen måte å overvinne *Observer's paradox* på, og som jeg valgte å bruke, er gruppesamtaler hvor informanten kan bli engasjert, og glemmer at det er opptak på gang.

ii.ii. Pilot-studier (deltaker observasjon)

I empiriske studier er det alltid behov for pilot-studier. Det er viktig fordi det kan brukes som bakgrunnsteppe for å sjekke de dataene man får. Man finner ut om dataene er like det man hører i hverdagstale. I denne sammenhengen nyter jeg godt av min bakgrunn som medlem av det marokkanske samfunn i Oslo. Dette har gitt meg en unik mulighet til å kunne sammenlikne resultatene fra datainnsamlingen mot det jeg ellers observerer av språklig adferd hos marokkanere jeg kjenner. Som Bakcus (1996 : 42) sier: «The best pilot work of all is growing up in the community.» Dette fordi «outsiders can rarely get the same level of knowledge of local norms.»

Som medlem av denne gruppen har jeg kunnet være deltager i deres

hverdagsliv, og jeg har kunnet observere språkbruken deres uten å bli lagt merke til. Jeg kunne observere både de som er informanter her (1G), og andre 1G marokkanere i min krets. Det at de ikke visste at jeg faktisk observerte dem gjorde at min observasjonen ikke kan ha hatt betydning for måten de snakket på. Det er hverdagspråket i ganske naturlige situasjoner som disse man ønsker å få tak i. Med en slik metode får man mulighet til å observere informantene i naturlige og kjente sosiale sammenhenger. Ved bruk av en slik metode greier forskeren å overvinne *The Observer Paradox*, ved å gi forskeren mulighet og anledning til å gå inn i forskjellige konversasjonelle roller, i motsetning til f.eks sosiolingvistiske intervjuer der forskeren forblir *adressat*.

Gjennom deltaker observasjon får forskeren være en overhører og slipper dermed en fast rolle som adressat (der rollens konturer er faste). En kan gå inn og ut av forskjellige roller og velge å være en del av samtalen eller ikke, mens samtaler mellom gruppens medlemmer fortsetter rundt henne, uavhengig av forskerens deltakelse:

Participant observation is particularly valuable as an approach to studying variation in a bilingual context. the observer's paradox can be especially problematic for bilingualism researchers because of the influence of audience in determining language choice.

(Milroy & Gordon 2003: 71)

iii. Innsamlings teknikk

En grunnpilar i all forskning er å angi klart hvordan forskerene får tak i dataene de baserer seg på. Denne informasjonene er nødvendig for fortolkning av disse dataene. Som jeg også har berørt over, men som det likevel er viktig å peke på i denne sammenhengen, er at språkbruk generelt varierer etter kontekstuelle faktorer. For tospråkighet vil forskerens språkbruk og identitet spille en viktig rolle for å avgjøre i hvilken grad begge språkene aktiviseres hos informantene, og dermed hvor mye språklig kontakt som kan oppstå. Dette er poenger jeg var bevisst på i valg av metode.

I denne studien har jeg brukt fire teknikker for å samle inn kodevekslingsdataene disse er:

- a) Sosiolingvistisk intervju.
- b) Elisitering.
- c) Opptak av frie og spontane samtaler.
- d) Deltaker observasjon (notisbok).

iii.i. Sosiolingvistisk intervju

Sosiolingvistisk intervju er den meste brukte datainnsamlingsmetoden blant lingvister. Den er en typisk en-til-en språklig utveksling, men kan også involverer flere. Jeg valgte denne teknikken med andregenerasjons marokkanske informanter fordi jeg ikke kjente informantene fra før, og dermed var det vanskelig å få til spontane samtaler. Selv om målet er å få taleren med på en fri og åpen samtale, er intervjusituasjonen veldig forskjellig fra spontane diskusjoner som kan oppstå mellom venner og kjente. Hovedforskjellen ligger i at ansvaret for å holde samtalen gående ligger hos intervjueren som styrer samtalen ved å stille spørsmål (Milroy 2003). Målet er å få taleren minst mulig bevisst sin språkbruk. Altså å flytte oppmerksomheten fra selve intervjusituasjonen.

a. Tema

Dette fører til visse betraktninger før gjennomføringen av innsamlingen, ved blant annet å forbrede seg til disse intervjuene, og på forhånd ha ei liste over temaer som kan generere samtaler, klar til bruk. Her behøver man ikke å følge noe bestemt rekkefølge, men heller ha denne listen som en slags reserve som intervjueren henter innspill fra når hun merker at det blir stopp i samtalen. På denne måten kan hun holde samtalen gående, og få til den flyten som er

nødvendig. Her bør forskeren tillate at informantenes interesser guider samtalen i sin helhet eller overgangen mellom de forskjellige temaene. Hovedtanken bak dette er å stimulere «The seamless topic-shift» (Milroy 2003: 59-60), strukturer som vanlige og naturlige samtaler har.

Jeg hadde på forhånd lagd en liste med temaer som jeg tenkte kunne være aktuelle for denne gruppe informanter. Denne listen skulle guide meg gjennom samtalene uten at den utgjorde noen fast struktur for samhandlingen. Blant temaene var disse: Påske (første opptak var rett etter påskeferien), Marokko, Norge, skole, venner, ferie, sommer, vinter, minoritet kontra majoritet, fremtidsønsker, husarbeid, kvinner, markedsaktiviteter og data.

Noen av temaene viste seg å være mer fruktbare både i forhold til å skape flyt, som er nødvendig for å få til naturlig språkbruk, og for å generere bruk av norske verb. Samtaleflyt er også med på å gi rom for lengre samtaler der sannsynligheten for forekomsten av norske verb blir større. Bestemte temaer, som for eksempel data, hadde en genuin effekt i å lokke frem bruk av norske verb.

Erfaringer som jeg fikk fra hver opptakstime ga meg pekepinn på valg av tema. Ellers prøvde jeg i mest mulig grad å unngå styring av samtalen i noen bestemte retning. Ideen med dette er å slå til med et emne som får informantene til å engasjere seg i samtalen når den går tregt. Helt klart vil ikke alle temaer virke etter hensikten, derfor var jeg veldig fleksibel og tillot endringer underveis, alt etter hvordan samtalen gikk. Ved å følge opp tråder som dukket opp og som informantene viste interesse for, lot jeg ellers samtalene gå sin gang uten stor innblanding fra meg.

b. Intervju-formatet

Et problem med intervju kan være at dette er en vel definert og formell språklig genre som trigger en formell språkbruk og stil. Det fører til en en-til-en-

samhandling, med klare og godt definerte roller, der intervjueren stiller spørsmål, og den intervjuede etter å ha samtykket i å delta, skal være veldig samarbeidsvillig og svarer på spørsmålene.

Denne ubalansen eller asymmetrien, mener mange kan stå i veien for den naturlige og spontane språkbruken man er ute etter (Milroy 2003:62). Allikevel, mener jeg at ved å ta visse grep kan en minske denne avstanden og rette på maktskeivheten eller ubalansen ved blant annet å åpne for spørsmål fra informantene, slik at ikke bare intervjueren har denne rollen. I tillegg kan man unngå en-til-en intervjusituasjonen der to fremmede snakker med hverandre, og heller satse på å være flere (å åpne for tre-veis kommunikasjon). Særlig ved å ha en gruppe mennesker som kjenner hverandre fra før, Milroys *close-knit* gruppe, f.eks, venner, søsken (Norbergs gruppe-dynamikk, i Milroy 2003: 67), kan man få til en mer naturlig kontekst. Og ved at disse menneskene blir nødt til å snakke slik de pleier når de er sammen med hverandre, får man et kontrollmoment for det som er den aktuelle inn-gruppas språkadferd (Milroy 2003). Slik at de andres tilstedeværelse er garantien for bruk av hverdagsspråk.

En annen mulighet er å gi uttrykk for at man ønsker å lære om noe, slik at informanten blir læreren og intervjueren blir eleven, og dermed snu maktforholdet (Milroy 2003: 62). Dette gjorde jeg ved å stille meg selv uvitende om en rekke forhold som er tett knyttet til jentenes verden, og da viste det seg at de var mer enn villige til å informere og forklare denne verdenen for meg (Hvordan skolesystemet i Norge er, hva gjør man med data, forholdet til venner, osv).

c. Gjennomføring av intervjua

Også i de mer strukturerte intervjuene har man som tospråklig forsker mange fordeler når man ønsker å forske på tospråklige med samme språkbakgrunn. Ikke bare har man mer eller mindre den samme tospråklige kompetansen som

informantene, men også adgang til begge kulturene. Den samme kulturelle kompetansen er også nyttig for å minske avstanden mellom forsker og informant, og vil bidra til å avskaffe den makt-ubalansen som alltid ligger i møtet mellom minoritet og majoritet. Det betyr selvfølgelig ikke at man med det har veid opp for all ubalanse i forholdet mellom forsker og informant, for som voksen, fremmed kvinne og forsker som setter dagsorden i datainnsamlingssituasjonen, vil det lett føre til en formell situasjon som vil påvirke språket. En må søke aktivt å få denne avstanden til å forsvinne. For min del innebar dette å være mye på skolen der informantene gikk, gjennomføre flere samtaler hvor jeg lot informantene stille spørsmål, og noen samtaler der de spurte og jeg svarte, og hvor rollene bli endret og samtalen gikk begge veier, og lange opptak der jeg etterhvert fikk følelsen av at de glemte at de ble tatt opp på bånd (selve båndopptageren lå i veska mi under bordet, og kun en liten mikrofon var synlig på bordet).

For å skape en tospråklig situasjon generelt var jeg opptatt av –og bevisst på, å signaliserer at jeg er tospråklig selv. For å åpne for en språkbruk som passer i en tospråklig kontekst, vekslet jeg selv for å signalisere at det er ok å veksle. Man bør være klar over hvilken type språklig kontekst man bygger når man jobber med tospråklige. Jeg valgte bevisst å bruke både norsk og MA og vekslet mellom de med mine tospråklige informanter, for hensikten var å skape en tospråklig situasjon der dette er en del av situasjonen for å aktivisere tospråklig modus hos informantene (Grosjean 1998). Lanza (2003: 78) sier: «Variasjon i språkbruk er avhengig av kontekstuelle faktorer. Når det gjelder tospråklighet, vil forskerens språkbruk og identitet spille en rolle for å avgjøre i hvilken grad begge språkene er aktivisert hos informanten, og for hvor mye språkkontakt som eventuelt kan oppstå i det språklige materialet.»

Selv om det kan hevdes at skolen som institusjon signaliserer en formell arena der norsk er det språket som er i bruk, er det slik at denne skolen med sin

flerspråklig og flerkulturelle elevmasse ga meg en utmerket tospråklig arena for gjennomføringen av disse sosiolingvistiske intervjuene. En stor skole med mange barn fra forskjellige verdensdeler og med forskjellige språklige bakgrunn er alt annet enn en enspråklig kontekst. Disse informantene var vant til å høre både forskjellige språk (inkludert eget morsmål), og blanding av dem som snakkes både i korridorene, i skolegården, og i klasserommene. Dette mener jeg var med på å lett skape en tospråklig kontekst selv i ei norske skole setting.

iii.ii. Elisitering

Jeg brukete elisiterings-narrativer som supplement til intervjuene (samtalene) med informantene som tilhørte andregenerasjons marokkanere (2G). Siden verb er den kategorien som veksles minst i forhold til for eksempel substantiv, og fordi jeg trengte en viss mengde verb for å kunne si noe om det mønstret som finnes, bestemte jeg meg for å bruke elisiterings teknikker for å fremprovosere bruken av norske verb. Jeg valgte da å prøve to teknikker, (1) bruken av en bildebok, *Frosk-historien* og (2) en selvkonstruert tekst, *Saras 13-års dag*.

a. Frosk-historien

Denne er en velkjent og velbrukt bok som heter *Frog, where are you?* Den er en *ordløs* bildebok som er mye brukt i narrativ forskning. Boka inneholder 24 bilder. Disse bildene er laget av Mercer Mayer (1969) for å forme en historie som er tilgjengelig for barn. Her er det bilder som representerer handlinger, altså «dynamic interactions, over time, between animate beings, in physical settings» (Berman & Slobin 1994:1). Informantene fikk beskjed om å gjenfortelle historien ved å beskrive det de ser i hvert bilde. Det er mange handlinger som skal hjelpe til å generere bruken av verb.

Denne metoden ga ingen resultatet for veksling av norske verb, som var

hensikten med dette forsøket. Nesten samtlige av 2G informantene greide å gjenfortelle historien uten å bruke norske verb (med unntak av en informant som brukte kun et norsk verb her). Det var til og med de som greide å beskrive bildene med minimal bruk av verb i det hele tatt. Dette var tilfellet der den ene av informantene beskrev det hun så uten å beskrive selve handlingen. Jeg så i ettertid at denne historien hadde enkle handlinger som informantene lett kunne beskrive enspråklig. Dette ga meg ideen til neste forsøk, nemlig den selv konstruerte teksten, *Saras 13-års dag*³³

b. Saras 13-års dag

Dette er en tekst på norsk, jeg lagde selv for å lokke frem bruk av norske verb. Tanken bak var å lage en historie som berørte emner/ aspekter som krevde bruk av norske verb ved en gjenfortelling. Årsaken til dette er at MA mangler adekvate verb som kan brukes, og som kan avdekke disse emnene. Jeg antok at informantene på denne måten blir nødt til å bruke de samme verbene igjen for å gjenfortelle historien. Informantene fikk teksten en og en om gangen og ble deretter bedt om å gjenfortelle historien på marokkansk arabisk. Denne metoden viste seg å ha stor effekt på veksling av norske verb blant samtlige 2G-informanter.

Ved begge disse elisiteringsforsøkene ble informantene bedt om å løse disse oppgavene hver for seg og uten at de andre i gruppen var tilstede. Dette for å unngå påvirkning og *smitte-effekt* som kan skygge over resultatene. Etter gjenfortellingen, diskuterte jeg teksten med vedkommende. Dette gav også gode resultater i form av flere verb.

³³ Denne teksten finnes i appendiks.

iii.iii. Opptak av frie og spontane samtaler

Denne innsamlingsmetoden brukte jeg sammen med førstegenerasjons informantene som jeg kjente godt fra før. Jeg er en del av denne gruppen og er vant til å kodeveksle med dem til vanlig. Her var det bare å sette opp opptaksutstyret og snakke i vei.

Jeg var altså ute etter tale som er naturlig og utvungen samtale. En slik samtale kjenntegnes ved at den gjerne flyter lett av sted. Man er mest opptatt av temaet det snakkes om, og ikke hva man vil med temaet, altså formålet. Denne spontaniteten opplevde jeg både under innsamlingen og etter å ha hørt på opptakene i ettertid. Jeg mener at min tette kontakt med disse informantene ga meg en uproblematisk innsamling. Samtalene, enten dialoger eller gruppesamtaler, var i liten grad påvirket av at det var opptaksutstyr tilstede og de var i stor grad like de samtalene vi ellers pleier å ha. Denne innsamlingsmetoden oppfatter jeg i grenselandet til deltakende observasjon, siden disse samtalene var en del av denne gruppens hverdagssamhandling.

Man står likevel ovenfor visse problemer knyttet til at man bør være påpasselig med å ikke påvirke informantene og påtvinge dem et mønster man selv har. Den viktige balansegangen ligger i å skape situasjoner hvor det er naturlig å veksle norske verb, samtidig som man unngår å selv provosere fram et visst type mønster. Dette gjelder både frie og spontane samtaler og intervjusituasjoner.

Jeg var bevisst på å ikke fremprovosere et mønster som ikke er der, derfor ønsket jeg fra starten av datainnsamlingen å ikke veksle norske verb, slik jeg pleier å gjøre. Jeg var klar over at det er en fare for at jeg påvirker resultatet, ved at ønsket om å samarbeide i samtalsituasjonen kan føre til at informantene, mine samtalepartnere, vil legge om deres språkbruk til en som er nærmere min egen. Gjennomgang av dataene viser imidlertid at jeg ikke har greid å la være å bruke MA-bøyde norske verb. Jeg vil likevel hevde at dette ikke har hatt noe

betydning i forhold til resultatet³⁴ .

iii.iv. Deltaker observasjon (notisbok)

Jeg begynte med dette prosjektet i 2003. De første 2G datainnsamlingene skjedde i perioden april-juni 2003. Siden denne tiden, og på grunn av oppgavens tema, ble jeg mer bevisst måten marokkanere rundt meg snakket på. Jeg la merke til når folk vekslet norske verb.

Jeg er selv tospråklig, har to søsken som er tospråklige, og et vennepar som er tospråklige, og alle de har jeg mye kontakt med. Jeg har også noen marokkanske venner som jeg har sporadisk kontakt med. I tillegg har jeg i prosjektperioden jobbet som tolk (arabisk/norsk), og i jobbsammenheng hatt utallige observasjoner av språkbruken til marokkanere både under tolketimer, eller etter, og i pausene, og i de mer uformelle samtalene jeg har hatt med tolkebrukere.

Som marokkaner i Oslo har jeg siden prosjektet startet våren 2003, hatt tilgang til data som kan estimeres til minimum 200 timer (i gjennomsnitt mer enn 1t i uken), der jeg har hørt marokkanere i min familie og vennekrets og deres språkbruk, som selvsagt er preget av kodeveksling. Disse dataene er verdifulle i den forstand at de har bekreftet min intuisjon om strategien marokkaner i Oslo bruker når de veksler norske verb.

Jeg gikk aktivt inn for å samle norske verb i MA. Jeg hadde en notisbok som jeg alltid hadde med meg og som jeg noterte i hver gang det var naturlig for meg å gjøre det. Dette er helt klart ikke noen systematisk observasjon, og her er det fare for at øret ubevisst kan være selektivt i forhold til forventede mønstre.

Likevel vil jeg hevde at jeg ville vært oppmerksom dersom noe brøt dette mønstret. Jeg mener vekslings mellom systematiske observasjoner og deltakende

³⁴ Dette støttes av observasjonene fra pilot-studie (deltaker observasjon) der verb integreringstrategier attestert ved opptak av spontane samtaler sammenstemte med mine observasjoner ellers.

observasjon bidro til å skjerpe min persepsjon, noe som gjorde at jeg ble mer og mer sensitiv overfor verbvekslinger og oppmerksom på involverte detaljer.

Disse dataene er særdeles verdifulle, siden de sammen med de øvrige dataene bekrefter forekomsten av en bestemt type integreringstrategi. Disse observasjonene ga meg bekreftelse på at det er et mønster som er i bruk blant tospråklige marokkanere, og at det ikke er et mønster jeg fremprovoserer, men et mønster som allerede finnes i språkbruken til både marokkanere i min krets og andre marokkanere i Oslo.

III. Det marokkanske diaspora i Norge

I denne delen ønsker jeg å introdusere det marokkanske innvandrersamfunnet i Oslo, for deretter å gå over til selve presentasjonen av informantene i denne studien.

i. Innvandrere: Definisjon

Statistisk Sentralbyrå (SSB), definerer innvandrere som «personer med to utenlandsfødte foreldre: førstegenerasjonsinnvandrere som har innvandret til Norge, og personer som er født i Norge med to foreldre som er født i utlandet». Dette er også den definisjonen som Oslo kommune bruker. Dette begrepet dekker både første- og andregenerasjons marokkanske innvandrere (uansett statsborgerskap).

ii. Marokkanske innvandrere i Norge

Det bor 7031 marokkanere i Norge per 1 januar 2006, i følge SSB. 3929 er menn (55,8%) og 3102 er kvinner (44,11%). Av den totale marokkanske befolkningen, utgjør hele 4418 førstegenerasjon ca. 62,83% , mens 2613 (37,16%) er andregenerasjon. Altså er det overvekt av førstegenerasjons marokkanere. De

fleste marokkanere bor i Oslo, ca. 75% (5300), og utgjør 4,28% av den totale innvandrers befolkningmengden i byen.

Vi vet veldig lite om hvordan de første marokkanere kom til Norge. En av de eldre marokkanerne jeg kjenner, og som kom til landet i 1970, forteller at han kom hit fordi han motok arbeidskontrakt (restaurant-jobb) sendt av svogeren sin som hadde instalert seg i Norge 2 år før, altså siden 1968. Svogeren hadde tidligere vært i Tyskland og bestemte seg etter en tur til Marokko om å reise til Norge, der det var mange jobbmuligheter. Mange av de som kom først, sendte arbeidskontrakter til sine familiemedlemmer, venner og bekjente.

En annen av de marokkanske eldre, og faren til en venninne, oppga derimot at mange av marokkanere reiste først til Nederland, som drev med direkte rekruttering av marokkansk arbeidskraft i 60-årene . Disse installerte seg i Nederland. Enkelte av de første marokkanere i Nederland eller barna deres, reiste videre til Skandinavia og Norge der det var jobb å få.

De første marokkanske innvandrere fra 1960-årene var unge karer uten ektefelle og barn. De fleste av dem kom fra Rif-fjell-områdene ved den nordlige kysten av Marokko. Marokkanere, sammen med pakistanere og tyrkere, er de typiske arbeidsinnvandrere som kom på 1960-tallet. På dette tidspunktet var det et skrikende behov for arbeidskraft, og dette førte til at mange mannlige marokkanere kom for å søke jobb. «De fleste som kom til Norge fikk seg ufaglærte jobber i industri- og servicesektoren»(dna.no). I følge SSB var det 407 marokkanere i Norge i 1970, mens Hallvard Tjelmeland (2003: 105) oppgir 434 marokkanere i Norge samme år. I 1970 utgjorde marokkanere den største ikke-europeiske og ikke-vestlige innvandrers nasjonaliteten (Tjelmeland 2003: 105).

Norges innføring av innvandringstopp i 1975, gjorde at den marokkanske innvandringen til landet byttet karakter fra arbeidsinnvandring til familiegjenforening, for fra dette året ble det en økning i familieinnvandringen, slik at «Ektefeller, barn, og til en viss grad foreldre av arbeidsemigrantene som

hadde etablert seg i Norge, søkte om familiegjenforening» (dna.no).

Familiegjenforening sammen med nye ekteskapsinngåelse blir det som preger tilkomsten av marokkanere til Norge.

Dette er et fragmentert bilde av hvordan marokkanere kom til Norge og hva som preger deres migrasjon til denne delen av verden. På tross av at marokkanere utgjorde en stor andel av den tidlige ikke-vestlige innvandringen, er dette en lite beskrevet del av norsk innvandringshistorie.

IV. Presentasjon av informantene i denne studien

Jeg begynner med å presentere informantene som gruppe, for deretter å presentere dem individuelt. Syv informanter deltok i denne undersøkelsen. Disse er, som tidligere nevnt, fordelt på to grupper avhengig av hvilken innvandringsgenerasjon de hører til: Første- (1G) eller andregenerasjonsmarokkanske innvandrere i Oslo. Med førstegenerasjon marokkanere mener jeg de som er født i Marokko, mens andregenerasjons marokkanere omfatter de som er født i Norge (med to marokkanskefødte foreldre). Jeg valgte den fordelingen fordi den, etter min mening, gir homogene og tydelig avgrensede grupper. Dette er nyttig om man ønsker å avdekke mulige forskjeller mellom gruppene.

i. Gruppe presentasjon av informantene

Forskjellen mellom disse to informantgruppene går på at førstegenerasjonsgruppemedlemmer er født i Marokko, og kom til Norge som voksne, lærte norsk gjennom voksenopplæring, tilegnet seg marokkansk arabisk i Marokko, og gjennomførte grunnskole opplæring i Marokko³⁵. 2G-medlemmene derimot, er

³⁵ Dette er interessant i forhold til fransk og kodeveksling med dette språket

alle norskfødte, har lært seg norsk på norske skole, tilegnet seg marokkansk arabsik i Norge og har ingen direkte erfaring³⁶ med fransk³⁷ eller fransk/MA kodeveksling. Tabellen nedenfor gir en samlet oversikt over alle de 7 informantene der 4 av dem representerer andregenerasjon, mens de 3 resterende representerer førstegenerasjon.

Tabell 12. Oversikt over informantene.

Pseudonym	Kjønn	Alder v/opptak	Født i	Botid i Norge	Generasjon
1) Sakia	K	10 år	Oslo		2G
2) Ilan	K	11 år	Oslo		2G
3) Maria	K	11 år	Oslo		2G
4) Ramia	K	12 år	Oslo		2G
5) Sana	K	26 år	Tetouan	18 år	1G
6) Hanan	K	32 år	Guelmime	8 år	1G
7) Fatima	K	42 år	Fes	18 år	1G

i.i. Morsmål definisjon

Før jeg går løs på selve informantpresentasjon, ønsker jeg å avklare et forhold som er knyttet til begrepet morsmål, og hva jeg legger i det. I denne sammenhengen støtter jeg meg på Tove Skutnabb-Kangas (1981) sitt syn på dette. Skutnabb-Kangas (1981) fremmer en dynamisk tilnærming som åpner for at ikke bare ens morsmål kan endres over tid, men for at en kan ha mer en ett morsmål også. Under følger de forskjellige definisjonene på *morsmål*.

36 Her sier jeg direkte fordi jeg ikke kan utelukke at de ikke har hørt foreldrene eller noen i deres omgangs kretser gjøre det, i tillegg kommer det at de ofte reiser til Marokko der denne vekslingen er attestert.

37 Alle disse informantene oppga at de ikke kunne fransk når de ble spurt.

Tabel 13. Morsmål definisjoner etter Skutnabb-Kangas (1981: 18).

Criterion	Definition og 'mother tongue'	Discipline
origin	The language one learns first (the language in which one established one's first lasting communication relationship)	sociology
competance	The language one knows best	linguistics
function	The language one uses most	sociolinguistics
attitudes	The language one identifies with (internal identification)	social psychology psychology of the individual
	the language one is identified as a native speaker by other people (external identification)	social psychology sociology
(automacy)	(the language one counts in, thinks in, dreams in, writes a diary in, writes poetry in, etc.)	Popular conception

Jeg bruker morsmål i betydning hjemmespråket, altså det språket man aktivt bruker hjemme. En slik definisjon kan godt sees på under funksjonskriteriet, selv om det i mitt tilfelle ikke nødvendigvis betyr det språket som brukes mest, men det språket som brukes i hjemmet. En slik definisjon passer for hele gruppen, men om vi tar informantene hver for seg, finner vi en del variasjon, med både de som oppfyller flere kriterier, og de som kan oppfattes å ha mer enn ett morsmål.

Hovedskillet mellom informantene samlet sett går mellom (1) de som er har MA som morsmål i betydning første språk. 4 informanter faller under denne kategorien, disse er Maria, Sakia og Ramia (2G) og Fatima (1G). Og mellom (2) de som er tospråklige i MA og tamazigt (Marokkos to språk). Disse er Ilan (2G) og Sana og Hanan (1G). Både Ilan og Sana oppgir at det er MA de snakker hjemme sammen med foreldrene og søsken. Hanan derimot opplyser at dette var tilfellet når hun bodde i Marokko og at nå etter å ha giftet seg med en amazigher (tarifittalende), bruker hun tamazight hjemme blandet med norsk. Hun bruker MA mye med sine marokkanske venner derimot (se under Hanan).

i.ii. Informantenes dialekter

Informantene i denne undersøkelsen kan dels i 3 grupper når det gjelder MA-dialekten de snakker. Det har ikke blitt gjennomført noen grundig og systematisk undersøkelse av informantene dialekter. Denne fordeling er gjort på basis av fødested eller foreldrenes fødested i Marokko og min egen inntrykk som marokkaner selv. Dialekt gruppene ser slik ut:

- 1) Mdinidialekt snakkes av Sakia (Tangier) og Sana (Tetouan).
- 2) Atlanterhavskyst-koiné (beduin-dialekt) snakkes av Fatima (Fes), Hanan (Agadir) og Ilan (Nadour).
- 3) Østlig MA-dialekter (beduin) snakkes av Maria (Berkan) og til en viss grad av Ramia (Oujda/Bagdad).

Tabell 14. Oversikt over informantenes dialekter

navn	MA dialekt	G	kan
1) Sakia	Mdini	2G	MA
2) Sana	(Tangier & Tetouan dialekt)	1G	MA/tarifit
3) Maria	Beduin, Øst-MA	2G	MA
4) Ramia	(Oujdi & Berkan dialekt)	2G	MA/IA
5) Ilan	Atlanterhavskyst-koiné (Nadour)	2G	MA/tarifit
6) Hanan	Atlanterhavskyst-koiné (Agadir)	1G	MA/tasoussit
7) Fatima	Atlanterhavskyst-koiné (Fes)	1G	MA

Dialekt forskjeller

Dialektforskjeller mellom informantene er minimale og dreier seg hovedsaklig om fonologiske og leksikalske forskjeller (variasjon). Ingen forskjeller som har betydning for verbgrammatikk som er oppgavens tema.

ii. Individuell presentasjon av informantene

Her følger presentasjon av informantene hver for seg. Bakgrunnsinformasjon som presenteres her ble samlet inn gjennom spørreskjemaer som ble gitt til 1G informantene i forkant av opptakene. For 2G informantene valgte jeg heller å stille de samme spørsmålene på forskjellige steder under intervjuene, for å holde samtalen/intervjuene i gang, og for å innhente slik informasjon.

ii.i. 2G-gruppen

a. Sakia

Ei jente på 10 år med foreldre som kommer fra Tangier og Asilah (Nord Marokko). Hun gikk i 5. klasse ved opptakstidspunktet, 2003. Hun har marokkanskarabisk som morsmål (mdini dialekt fra Tangier). Norsk rapporterer hun å bruke mest ute, på skolen, og noen ganger med søsken, men ikke mens foreldrenes er tilstede. Hun snakker kun MA når hun er sammen med foreldrene hjemme, og med familie og slekt. Hun rapporter at hun blander mye norsk og MA sammen med venner. Foreldrene kan både marokkanskarabisk (MA), standard arabisk (SA), fransk, spansk, engelsk og norsk. Begge foreldre gjennomførte grunnskole i Marokko.

b. Ilan

Var 11 år ved innsamlingstidspunktet og gikk i 6. klasse. Begge foreldrene er fra byen Nadour i Nord Marokko, og begge er tamazighttalende som snakker tarifit dialekt (tamazight-varianten fra Rif-fjellet ved den nordlige middelhavs-kysten av Marokko), men som allikevel valgte å lære barna sine marokkanskarabisk (selvrapportering). Hun kan både tamazight (tarifit) og marokkanskarabisk. Hun rapporter bruk av MA hjemme sammen med foreldrene og søsken. Ilan sier hun bruker norsk på skolen, ute og sammen med venner som ikke kan

marokkanskarabisk. Ellers bruker hun MA med de som kan det. Ilan innrømmer bruk av norsk noen ganger med søsken eller blanding, men at foreldrene er opptatt av at de ikke skal glemme morsmålet sitt, derfor blir de oppfordret til å ikke snakke norsk hjemme, men kun marokkanskarabisk. Begge foreldrene kan tamazight (tarifit varianten), marokkanskarabisk, standard arabisk (SA) og norsk.

c. Maria

Hun var 11 år og gikk i 6. klasse som Ilan (samme klasse). Faren kommer fra Nadour og moren fra byen Barkan (Nord-Øst Marokko). Begge snakker tarifit, men det er kun faren som har denne tamazight-varianten som sitt morsmål. Maria har marokkanskarabisk (østlig MA-dialekt/ Berkan), som morsmål. Hun snakker det hjemme sammen med foreldrene og søsken. Hun rapporterer at foreldrene snakker tarifit seg i mellom, men at de kun snakker MA med barna. Hun sier hun ikke kan tarifit selv, men forstår noen få ord. Dette stemmer med min observasjon der jeg observerte at hun kun snakker norsk til de tamazighttalende medelevene som ønsket å være med oss³⁸, men som ikke fikk lov på grunn av at de ikke har MA som morsmål. Desuten snakket hun kun norsk eller MA, eller kodevekslet de to, når hun snakket med Ilan som kan både tarifit og MA.

Begge foreldre snakker tamazight (tarifit), marokkanskarabisk (MA), standard arabisk (SA) og norsk.

d. Ramia

12 år og gikk i samme klasse som Maria og Ilan (over). Faren hennes er iraker fra Bagdad, og moren er marokkaner fra byen Oujda (Nord-Øst Marokko). Hun

³⁸ Hver gang jeg var på skolen, kom det horder med elever fra denne klassen som ønsket å være med. De lurte på hvorfor de ikke fikk lov til å være med oss (på vårt lille rom), siden de også er marokkanere. Jeg fortalte og forklarte at dette ikke var mulig fordi de ikke snakket marokkanskarabisk. Mange av dem argumenterte for å at de forstår MA og derfor kan godt være med. Jeg fikk vite i ettertid at jeg var veldig populær fordi disse barna ønsket å slippe unna undervisning ved å være med meg.

snakker marokkanskarabisk (østlig MADialekt/ Oujda) med preg av irakisk arabisk aksent. Hun var den som bidro minst i kodevekslingsdataene generelt og verbvekslinger spesielt. Hun rapporterte at hun brukte kun marokkanskarabisk hjemme, og at foreldrene var strenge mot bruk av norsk i hjemme-arenaen eller sammen med søsken. Moren snakker marokkanskarabisk (MA) og Norsk, mens faren snakker irakisk arabisk, MA, engelsk og norsk.

Ingen av disse jentene har norske venner, eller norske naboer der de bor, forteller de. De har kun kontakt med de med enten marokkansk, arabisk, eller annen ikke-vestlig bakgrunn. Unntaket er Maria som har en halvt spansk venninne. Ingen av disse jentene kan fransk. Alle rapporterer å bruke MA hjemme, selv de med en eller begge foreldre som er tamazighttalende. Alle fire gikk på samme skole, og alle fire er venninner, men kun tre av dem gikk i samme klasse. Alle rapporterer å reise til Marokko en gang i året, vanligvis om sommeren, og da reiser de hovedsaklig til foreldrenes fødested i Marokko. Alle fire er veldig stolte av å være marokkanere og ser på marokkanskarabisk som selve symbolet på denne tilhørigheten. Hver gang jeg stilte spørsmålet vedrørende deres språklige preferanser, svarte de at de likte MA best fordi, *«det er vårt språk»* sa de.

ii.ii. Førstegenerasjons-gruppen

a. Sana

Er en 26 år gammel kvinne fra Tetouan i Marokko. Hun kom til Norge som 1-årig og bodde i Norge frem til 5. klasse på barneskolen. I dette året, reiste hele familien tilbake til Marokko og installerte seg i Tetouan (arabisktalende by i Nord Marokko). Her bodde de frem til hun var ferdig med videregående skole. Da de kom tilbake til Norge i 1999, ble hun konfrontert med sin manglende norskkunnskap, og måtte derfor gå på voksenopplæring ved Rosenhoff skole.

Deretter måtte hun ta VGS på nytt for å få studie-kompetanse for videre utdanning. Hun er utdannet frisør, men jobber i hjemmetjenesten.

Samlet sett har Sana bodd 8 år i Marokko og 18 år i Norge, likevel velger jeg å innlemme henne under 1G gruppen. Dette fordi de årene hun tilbrakte i Marokko var kritiske for hennes språkutvikling og særlig for hennes kompetanse i norsk. Hun gjennomførte grunnskole-utdanning i Marokko og kom tilbake til Norge i en alder av 19 år. Hun lærte marokkanskarabisk i Marokko, mens norsken lærte hun gjennom norskkurs, i likhet med de andre 1G informantene.

Begge foreldrene er tamazighttalere og opprinnelig fra Nadour. Men moren flyttet sammen med sin familie til Tetouan, der hun bodde i ca. 5 år, før hun kom til Norge. Faren er derimot født og oppvokst i Nadour. De snakker tamazight (tarifit) til hverandre, men har valgt å lære barna sine marokkanskarabisk (selvrapportering). Sana snakker mdini dialekt fra byen Tetouan.

Sana forteller at verken hun eller søsknene er opptatt av tamazight-tilhørighet, og identifiserer ikke seg selv som amazighere, men heller som araber. Likevell, fordeler hun gjerne disse språkene på denne måten: tamazight (tarifit) representerer kulturen, norsk står for levebrød og det å bo i Norge, mens marokkanskarabisk er meg selv. De fleste av Sana sine venner er norske, og få av dem er marokkanske. Hun snakker i tillegg til marokkanskarabisk, norsk, fransk, engelsk, spansk og tamazight (tarifit).

b. Hanan

32 år født i Guelmime, i Sør-Marokko. Hun kom til Norge som 24-åring og har bodd i Oslo siden (8 år). Hun gikk på norskkurs før hun kunne studere videre på universitetet og for å få godkjent sin utdanning fra Marokko. Hun jobber nå som førstekonsulent i en offentlig etat. Hun er gift og har ei datter på ett år.

Hanan er tamazighttalende (tashelhit varianten fra Sous-området i Sør-Vest Marokko) som også snakker marokkanskarabisk. Selv mener hun at årsaken til

dette ligger i at hun vokste opp og hadde skolegang i Agadir, hos sin eldste søster der MA var og er det språket man snakker hjemme (siden hennes mann er araber). Hun kan i tillegg, fransk, engelsk og norsk.

Hun rapporterer bruk av tamazight som hun ofte veksler med norsk hjemme, sammen med sin mann som også er tamazighttalende fra Nadour (han snakker tarifitvarianten), og kom til Norge i småbarns-alder. Hun bruker norsk med kolleger på jobb, ute og sammen med ikke-marokkanske venner. marokkanskarabisk blandet med norsk bruker hun sammen med arabisktalende marokkanske venner, sier hun. Hanan reiser til Marokko en gang i året. Hun oppgir å bruke norsk mest i form av bøker, tv, jobb, fritid, og med venner.

c. Fatima

Er den eldste i informantgruppen med en alder av 42 år. Hun er født i Fes og snakker Atlanterhavskyst-koiné type dialekt (fes). Hun kom til Norge 24 år gammel, og har bodd i Oslo siden (18 år). Hun gikk på norskkurs først, for deretter å ta høyskole-utdanning. Hun jobber for tiden som konsulent i privat sektor. Hun er gift med en nordmann og har to barn på 9 og 4 år. Fatima kan i tillegg til MA og norsk, både fransk og engelsk. Hun rapporterer norsk som det språket hun både snakker best og bruker mest. Hun har få marokkanske venner, og bruker derfor norsk stort sett i alle sammenhenger. Med marokkanske familiemedlemmer og venner bruker hun MA eller blanding av norsk og MA.

V. Databeskrivelse

Datainnsamlingen ble gjennomført i to faser. Den første fasen var april-juni 2003, og den andre fasen var januar-februar 2007. Denne inndelingen samsvarer med informantinndelingen jeg opererer med i denne oppgaven, slik at i første fase ble 2G-data innsamlet, mens i andre fase ble 1G-data innsamlet.

i. Andregenerasjonsdata

Til sammen har jeg samlet opptak av 2G på ca. 3 timer (180.28 min). Disse var fordelt på fire seanser. Kun i den første seansen var alle fire informantene til stede. I resten av opptakene var det tre informanter tilstede. To av jentene, Maria og Ramia var på alle fire opptakene, mens en, Ilan, var på 3 av disse opptakene (1., 2. og 3. opptak), Sakia derimot var kun på to av dem (1. og 4.). Årsaken til denne variasjonen ligger i vanlige årsaker for fravær som f.eks sykdom.

Tidsfordelingen på disse fire opptakene er følgende:

1. opptak: 20.25 min
2. opptak: 59 min
3. opptak (*frosk-historien* + frie samtaler) : 55.35 min
4. opptak (*Saras 13-års dag* + frie samtaler) : 45.30 min

Opptakene kan deles i to kategorier avhengig av målet med opptaket. I de to første opptakene var jeg mest opptatt av å skape mest mulig naturlige og spontane samtaler, for å etablere og oppmuntre til kodeveksling i samtaler mellom meg og 2G-informantene. De to siste opptakene tok for seg elisiteringsforsøkene etterfulgt av åpen diskusjon. Formålet med disse var å lokke fram flere norske verb.

I forhold til de tre andre opptakene, var det første opptaket kvalitetsmessig veldig dårlig, fordi her brukte jeg en båndopptaker uten ekstern mikrofon. Det medførte mye støy og dirring fra opptakeren. Fra og med andre opptak, tok jeg i bruk en ekstern mikrofon som hjalp i å redusere støynivået. Totalt sett var de to første gangene vellykkede i den forstand at jeg, etter min mening, greide å bli kjent med jentene og skape den tryggheten som er nødvendig for å få til en mer eller mindre naturlige tospråklige samtaler. Jeg observerte verbvekslinger allerede fra det første opptaket.

Etter å ha bekreftet at 2G-informantene vekslet verb, ønsket jeg i de to siste

opptakene å ta i bruk elisitering for kvantitetsmessig å fremprovosere en viss mengde verb som er nødvendig for analysen. Når det gjelder antall tospråkligverb, er det siste opptaket det mest produktive, med hele 13 verb, deretter kommer det andre opptaket med 7 verb, tredje opptaket med 5 verb, og første med kun 3 verb. Samlet antall tospråkligverb fra de fire opptakene er 27. Elisiterings-forsøket *Froskehistorien* ga minst tospråkligverb, kun 1 (Maria), men jeg fikk 4 tospråkligverb fra de frie samtalene etterpå. Ingen av de andre informantene som var med under det tredje opptaket der dette forsøket ble prøvd, brukte (vekslet) noen norske verb. Teksten om *Saras bursdag*, var den som ga mest tospråkligverb.

Det var en stor individuell variasjon blant informantene. To av jentene, Sakia og Maria, utmerket seg særlig. Dette kan kanskje være med på å forklare mengden attesterte vekslede norske verb i det siste og fjerde opptaket, der begge var tilstede. Ramia derimot, brukte ikke et eneste norsk verb, på tross av at hun var på alle fire opptakene. Ilan brukte en del verb, men ikke like mye som Maria og Sakia.

ii. Førstegenerasjonsdata

Den andre fasen med opptak består av 1G innsamlinger, og er fra januar-februar 2007. I denne perioden samlet jeg tilsammen 205.07 min, altså godt og vel 3 timer fordelt på 3 opptak. I to av disse opptakene var det kun jeg og en informant til stede. På det siste opptaket var det 2 informanter i tillegg til meg selv tilstede. Årsaken til dette er at kun to av de tre 1g informantene kjente hverandre fra før, og dermed var det unaturlig å samle alle sammen under innsamlingen. De to som kjente hverandre er Fatima og Hanan og var begge til stede under det siste opptaket.

Det første opptaket fant sted hjemme hos meg selv da jeg hadde besøk av

informanten Sana som er en venninne av meg. De to andre var hjemme hos Fatima, der jeg og en felles venninne (Hanan) var på helgebeseøk. Jeg gjorde ingen forberedelser i forkant av disse opptakene. Siden jeg er godt kjent med informantene fra denne gruppen, ble det naturlig for oss å sette i gang samtaler, og bare snakke slik vi pleier. Samtalene gikk sin naturlige gang. Ingen temaer var bestemt på forhand. At både jeg og informantene er godt kjent og vet en del om hverandre ga meg en unik mulighet til å ta opp samtaler som var like spontane og naturlige som de vi ellers pleier å ha.

Et eksempel på denne spontaniteten er det faktum at jeg kunne komme og gå uten at dette påvirket samtalene i noe særlig grad. Dette skjedde spesielt under tredje opptak (gruppeopptaket) der jeg forlot rommet et par ganger, og gikk på kjøkkenet for å hente kaffe uten noen merkbare endring i selve samtalen. De to informantene som kjente hverandre godt fra før, fortsatte å snakke videre.

Det første opptaket er på 1 time og 42 min. De to andre opptakene er på henholdsvis 1 time, og 42 min. Samlet sett ga de to siste opptakene over 2/3 av innsamlede tospråkligverb fra denne gruppen med 17 nye verb og mange verbforekomster. Samlet antall verb fra 1G-gruppen er 21 tospråkligverb. En informant i denne gruppen har utmerket seg spesielt ved flittig bruk (veksling) av norske verb (Hanan). De to andre informantene hadde nesten lik bruk av norske verb, 4 hos Sana mot 3 hos Fatima.

iii. Andregenerasjons-data kontra førstegenerasjons-data

Disse dataene forventes å være forskjellige siden de ble samlet på forskjellige måter, og informant-massen er forskjellig. For mens jeg brukte sosiolingvistiske intervju med 2G-informantene som jeg ikke kjente i utgangspunktet, valgte jeg å ta opp spontane samtaler med 1G-gruppen som utgjør venner og familie. Denne forskjellen i metode gir utslag i datatype man får.

- 1) Gjennomgangen av 2G-data viser en mer aktiv rolle fra min side. Dette visste jeg på forhånd, og det synes godt gjennom de forskjellige opptakene der det var jeg som stiller spørsmål, og som jobber aktivt for å holde samtalen gående når de blir stille. Dette er fraværende i 1G-data der samtalene gikk uavhengig av meg, og hvor jeg ikke hadde noe aktivt rolle i styring av samtalen. Dette synes i mye overlapping mellom turene, større mengde prat fra deltakere og mindre spørsmål fra min side.
- 2) Den andre måten disse dataene skiller seg fra hverandre, er i forhold til bruke av andre språk. For mens kun norsk og ma, og kodeveksling mellom disse to preget 2G-dataene, var ikke dette tilfellet blant 1G-informantene som i tillegg vekslet med fransk. Dette er forståelig i og med denne gruppen både kan fransk, og er vant til å veksle med fransk i samhandling med hverandre, slik det er vanlig i Marokko. Likevel, hevder jeg at her er det kun snakk om liten grad av variasjon i verbveksling mellom disse dataene, og dermed har lite betydning for sluttresultatet.

iv. Etske betraktninger

Før jeg avslutter dette kapitlet ønsker jeg å poengtere etiske spørsmål i forskning og hvordan slike betraktninger har vært sentrale i prosessen rundt denne oppgaven. Jeg fulgte de etiske retningslinjer som blant annet krever å innhente informantens samtykke før opptak kunne finne sted. Det er spesielt viktig når man jobber med barn at barnas foresatte er innforstått med undersøkelsens mål, og gir sitt samtykke til det. Jeg søkte datatilsynet om tillatelse for behandling av personopplysninger, ved å anonymisere informantens identitet, og passe på å ikke inkludere sensitiv informasjon. Det siste punktet er spesielt viktig siden som del av innvandrergruppen har jeg tilgang til informasjon som andre utenforstående ikke kan ha. Jeg informerte alle om oppgavens tema, og formålet

med opptakene, og de kunne trekke seg som informanter når som helst. De som ønsket å høre på opptakene fikk mulighet til det.

Tilslutt, som medlem av en minoritetsgruppe som jeg forsket på, var jeg opptatt av at min kunnskap og informasjon om gruppen ikke skulle brukes på en negativ eller stigmatiserende måte.

5.Kapittel:

Presentasjon av empiri, analyse og diskusjon

I. Norske verb i marokkanskarabisk/norsk kodeveksling

i. Presentasjon av empiri

Som vi tidligere var inne på, utgjør verb den kategorien som veksles minst i forhold til substantiv og adjektiv. Årsaken til dette kan ha med at verbvekslinger er mer krevende enn de to andre kategoriene, som har tendens til å kunne veksles lett. Verbet er setningens «hjerte» og har stor betydning for setningsbygning, og det er akkurat dette som gjør verbveksling interessant og verdt å studere. Jeg har bevisst valgt å la være å operere med noen strikt definisjon av kategorien verb. Dette henger sammen med at det er relativt vanskelig å definere det utvetydig. I denne undersøkelsen regner jeg som verb alt som fungerer som verb i norsk språk.

ii. Resultater fra denne studien

Tilsammen 6 timer opptak i tillegg til verb fra deltakende observasjon (notisboka), utgjør datagrunnlaget her. Før jeg går løs på måten MA integrerer norske verb på, presenterer jeg resultatet av denne studien. Samlet sett fikk jeg:

71 (norske) verbtyper og 101 forekomster. 62 svake verb og 9 sterke, kun 2 verb i hele korpuset slutter i infinitiv med annen vokal enn *-e*. Av de 7 verbtypene var det:

27 verbtyper og 64 forekomster hos andregenerasjonsgruppen (2G). 22 av verbene er svake verb, 5 er sterke, mens kun 2 av verbene har annen endelse i infinitiv enn *-e*.

21 verbtyper og 38 forekomster er attestert hos førstegenerasjonsgruppen (1G). 19 av verbene er svake, mens 2 er sterke. Ingen med *-e* endelse. Og

23 verbtyper (21 svake og 2 sterke. Ingen med *-e* endelse) fra notisbokinnsamlingen. Resultatene er gjengitt i tabellen under:

Tabell 14. Verbforekomster.

Grunnlag	Verb (type)	Verb-forekomst	Svake verb	Sterke verb	Verb uten -e endelse
1G	21	38	19 (90%)	2 (10 %)	0
2G	27	64	22 (81%)	5 (19%)	2
notisbok	23	0 ³⁹	21 (91%)	2 (9%)	0
samlet	71	101	62 (87%)	9 (13%)	2

87% av de innsamlede verbene (62 av 71) hører til den norske svake verbgruppen. At det er verb fra denne klassen som veksles mest er i tråd med at det er den største⁴⁰ verbklassen i norsk.

Når det gjelder antall verbforekomster per informant, begynner jeg med 1G. For denne gruppen er det registrert 38 verbforekomster, av det 4 hos Sana, 6 hos Fatima og 28 hos Hanan. For 2G-gruppen er det tilsammen 64 forekomster og av det 16 hos Sakia, 2 hos Ilan og 42 hos Maria. Data fra Ramia viste ingen verbveksling. De 4 resterende verbforekomstene i denne gruppen gjelder måten det norske verbet *å støvsuge* opptrer i MA/norsk KV. Det som er observert i forhold til nøyaktig dette verbet er bruk av en konstruksjon satt sammen av to elementer. Det første er det MA verbet *dar* eller dets dialektale ekvivalent *ʕmel* (begge betyr 'å gjøre'), mens det andre elementet er et norsk ord som i det ene tilfellet kan være enten presensformen, evt. substantivet *støvsuger*, men i andre tilfeller er det uklart om det er infinitivformen *støvsuge* eller preteritum evt. perfektum partisipp *støvsuga*. Det er registrert 4 tilfeller av denne typen konstruksjon, hovedsaklig hos 2G-gruppen. Ingen av disse er registrert hos 1G-gruppen. Fra notisboka derimot har jeg et eksempel på en liknende konstruksjon med ordet *støvsuga*, men med et annet MA verb enn *dar/ʕmel*. Det er verbet *dowez* 'å gå over med', som brukes i det eneste tilfellet fra notisbok-dataene. Disse konstruksjonene som alle har betydning 'å støvsuge', ser slik ut:

³⁹ Ingen telling av verbforekomster fordi disse blir notert uten opptak.

⁴⁰ Norsk referansegrammatikk (1997: 480)

(47) [dar/ ʃmel +støvsuga] forekommer 3 ganger hos 2G-informanten, Sakia.

[dar/ ʃmel +støvsuga/er] forekommer 1 gang hos Ilan fra 2G-gruppen.

[dowe+zstøvsuga] fra notisbokinnsamlingen.

Denne konstruksjonen som kun er registret med verbet *å støvsuge* skal behandles senere i analysen under bimønster-avsnittet.

iii. Sematisk felt

iii.i. 2G-verbene

Tospråkligverbene sprer seg utover alle mulige felt. De fleste av verbene har ekvivalente verb i MA, selv om dette noen ganger kan være vanskelig å avgjøre. Backus (1996) hevder at verbsematikk ofte er mer generell enn for nomen, og derfor vanskelig å slå fast om verb i mottakerspråket er synonyme eller ei med de vekslende verbene. De mest frekvente typene verb er de som betegner handlinger MA ikke har tilsvarende verb for. Et domene som utløser verbveksling er dataverdenen (*å chatte* 7 ganger, og *å laste ned* 6 ganger). *Å støvsuge* er også et verb som MA ikke har en tilsvarende verb for. Verbet *å spille* forekommer ofte, selv om det allerede finnes et verb i MA som betyr det samme, nemlig *leke*. Min observasjon er at verbvekslinger ikke er reservert noe bestemte felt, men gjentatte verbvekslinger gjelder domener man ikke har et MA-verb for.

iii.ii. 1G-verbene

For 1G gruppen ser situasjonen annerledes ut. De fleste av verbene her representerer verbtyper MA ikke har ekvivalente former for, og som taleren er nødt til enten å bruke franske verb for (som *å lade/ fr. charger*, *å frakte/ fr. transporter*, *å designe/ fr. designer*, *å printe/ fr. imprimer*), eller ukjente verb/konsepter (som *å måke*, *å avspasere*).

iii.iii. Notisbokverbne

Disse ser vi er spredt på alle mulige områder. Noen er hverdagslige (som *å tørke*, *å smile*, *å skrike*, *å rape*, *å gulpe*), noen er godt etablerte franske lån (som *å kritisere*, *å protestere*, *å montere*), andre har vi ikke noe tilsvarende for i MA, (som *å kose*), mens andre igjen uttrykkes ved hjelp av en hel konstruksjon (som *å avlyse*, *å søke*, *å bestille*). Verbene her strekker seg ut over hele skalaen.

II. Måten MA integrerer norske verb på i MA/norsk KV

Vi har sett tidligere at marokkansk arabisk har vist to forskjellige måter å integrere fremmede verb på. Den ene strategien går ut på å feste MA verbinfleksjon direkte på det fremmede verbet, dette kalles *direkte innsettingsstrategi* og er godt kjent fra språkkontaktsituasjoner i Marokko i kontakt med både fransk og spansk. Den andre integreringstrategien er å bruke en type parafrasekonstruksjon som dannes av det fremmede verbet og et hjelpeverb-liknende element som bærer all verbinfleksjon. Disse utgjør tilsammen et sammensatt tospråkligverb. Denne strategien kalles for *komplekse tospråkligverb*, men omtales ofte i litteraturen som *do-konstruksjon*. Bruk av parafrasekonstruksjon for å innføre fremmede verb er attestert i MA/nederlandsk kodeveksling i Nederland.

(48) Xeşş-ek te-şref fiweq ğadi y-dir-u-ha *uitzend-en*

need-SG 2-know when FUT 3-do-PL-3F broadcast-INF

'You need to know when they will broadcast it.' (Boumans 1998: 233)

I dette eksemplet ser vi at det nederlandske verbet (infinitivstammen) er innføydd i en parafrasekonstruksjon satt sammen av MA verbet *dar* og det nederlandske infinitivet *uitzenden* slik: [y-dir-u-ha *uitzend-en*]. All infleksjon er festet på MA-

verbet som i dette eksemplet står bøyd i 3. person flertall, imperfektiv bøyning: *y-dir-u*. Det direkte objektet til det nederlandske verbet *uitzenden* er også markert på verbet *dar* ved affikspronomenet *-ha*, (*y-dir-u-ha*).

Gjennomgang av de innsamlede dataene viser at når marokkanere i Oslo først veksler verb, velger de å integrere det ved hjelp av direkte innsettingsstrategi. Norske verb føyes direkte inn og får samtidig nødvendig affiksering som festes direkte på verbstammen. At norske verb blir morfologisk integrerte i MA, synes ved at grammatiske kategorier som person, tall og genus markers på verbstammen ved hjelp av affikser. Vi skal se på en del eksempler som illustrerer dette, men før det ønsker jeg å gi en oversikt over infleksjons-affiksene (personpronomensaffikser i perfektiv og imperfektivbøyning)⁴¹ i marokkansk arabisk. Disse er samlet i tabellen under:

<i>Tabell 15. Personsuffiksene i perfektiv bøyning</i>						
SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
-t	-t	Ø	-t, -at, -t	-na	-tu, tiw	-w, u

<i>Tabell 16. Personaffiksene i imperfektiv bøyning</i>							
SG					PL		
1	2M	2F	3M	3F	1	2	3
n-	t-	t- + -i/y	y-	t-	n- + w/u	t- + w/u	y- + w/u

Under følger seks eksempler fra innsamlede data, fra både første- og andregenerasjonsinformantene, der norske verbstammer er innføyd i KV-setninger. Verbene er bøyd både i tempus/aspekt, person, tall og genus. De tre første eksemplene er fra førstegenerasjonsgruppen, mens de tre siste er fra andregenerasjonsinformantene:

⁴¹ For fulle bøyninger, se MA grammatikk, kapittel 2.

(49) ma-ka-n-qder-š n-waqqef-ha waxa ka-n-axud fi-ha tamara
NEG-ASP-1SG-greie-NEG 1SG-stoppe-3F selvom ASP-1SG-ta i-3F slit

u n-hez u n-*frakt*-i u n-šmel... u telt-iyyam kamla dyal tamara.
og 1SG-bære og 1SG-frakte og 1SG-gjøre og 3-dager hele av slit

'Jeg greier ikke å stoppe den (jobben) selv om det er mye slit i jobben, og jeg bærer,
frakter og gjør (masse)... og hele tre dagers slit'

(om bryllupskonsulentjobben) (Sana/1G)

(50) ka-t-welli kul-ši ka-t-welli ka-t-*tolk*-i
ASP-2SG-gå.tilbake alt-ting ASP-2SG-gå.tilbake ASP-2SG-tolke

l-ʔislam b-ʔariq-a xʔ-a

DEF-islam på-måte-F andre-F

'Du begynner du begynner å gå tilbake og tolker islam på en helt annen måte.'

(Hanan/1G)

(51) ʔell-et gbwila mellhih šef-t wahed ka-y...
se.ovenfra-1SG isted på.andre.siden se-1SG en ASP-3SG.M...

smyt-u... šef-t-u ka-y-*måk*-i

navn-3SG.M se-1SG-3SG.M ASP-3SG.M-måke

'Når jeg så ut av vinduet i sted... på andre siden så jeg en som...hva heter det..jeg så
ham måke.' (Hanan/1G)

(52) Ža-t ʎend-na kusine dyal-na u overnatt-a-t ʎend-na,
komme-3SG.F hos-1PL kusine til-1PL og overnatte-3SG.F hos-1PL

bat-et ʎend-na.
overnatte-3SG.F hos-1PL

'En kusine kom på besøk og overnattet hos oss.' (Maria/2G)

(53) *Engelsk*, ka-n-gjenta-w hadak š-ši lli qre-na qbel u şafi
Engelsk ASP-1-gjenta-PL DEM.M.SG DEF-noe som lese-1PL før og bare
'I engelsk-timen, vi bare gjentar det vi allerede har gjort.' (Sakia/2G)

(54) kan-et ʎadi t-ḥḍi xwatat-ha melli kan-u y-ak-a-w
være-3SG.F skal 3SG.F-passe.på søsken.F-3SG.F når være-3Pl 3-ake-PL
'Hun skulle passe på søstrene sine mens de akte.' (Maria/2G)

Eksemplene samlet sett viser hvordan de forskjellige MA grammatiske kategoriene er uttrykt på det vekslende verbet. De seks norske verbene som er involvert i vekslingen illustrert med eksemplene over er: *å frakte, å tolke, å måke, å overnatte, å gjenta og å ake*. Fem av disse forekommer i imperfektiv form (prefiksbøyning), mens kun et, *å overnatte* dukker opp i perfektiv form (suffiksbøyning). Alle er bøydd i både person, tall og genus i henhold til MA verbgrammatikk. Nedenfor har jeg ikke tatt med aspektprefikset *ka-*:

- 1) *n-frakt-i* (1. person entall ved prefikset *n-*)
- 2) *t-tolk-i* (2. person entall ved prefikset *t-*)
- 3) *y-måk-i* (3. person entall hankjønn ved prefikset *y-*)
- 4) *overnatt-a-t* (3. person entall hunkjønn ved suffikset *-t*)
- 5) *n-gjenta-w* (1. person flertall ved prefikset *n-* og suffikset *-w*)
- 6) *y-ak-a-w* (3. person flertall ved prefikset *y-* og suffikset *-w*)

Det vi ser her er at norske verbstammer (*frakt, tolk, måk, overnatt, gjenta, og ak*) får enten *-i* eller *-a* vokalendelse som markerer en bestemt verbklasse i MA, nemlig svake verb (se under verbgrammatikkdelen, kapittel 2). Deretter festes de forskjellige verbøyningsformativene til, som vist i eksemplene over.

Det er ingen forskjell mellom førstegenerasjons- og andregenerasjonsinformantene i forhold til måten norske verb blir integrerte på. Det er en fullstendig morfologisk integrering som gjelder her uansett generasjon (de tre første eksemplene er fra førstegenerasjonsinformantene, Hanan og Sana, mens de tre siste er fra andregenerasjonsinformantene, Maria og Sakia). To informanter (førstegenerasjonsinformanten Hanan og andregenerasjonsinformanten Maria), skiller seg sterkt ut i forhold til antall verbvekslinger de bidro med til dette korpuset.

Tabellen under viser distribusjonen av direkte innsettingsstrategien hos informantene fra begge generasjonene. Ramia fra andregenerasjonsgruppen er ikke med i tabellen fordi dataene ikke viser noen verbveksling hos henne. Hun bidro generelt lite i kodeveklingsdataene.

Tabell 17. *Distribusjonen av direkte innsettingsstrategi hos informantene (verbforekomster).*

Samlede forekomster hos		%
1G	38	
Sana	4	10.5%
Hanan	28	73.7%
Fatima	6	15.8%
Samlede forekomster hos	60⁴²	%
2G		
Sakia	16	26.6%
Ilan	2	3.3%
Maria	42	70.0%

⁴² Samlet sett er det 64 forekomster av tospråkligverb hos 2G informantene, 60 der direkte innsetting er brukt, mens 4 der en parafrasekonstruksjon er tatt i bruk for å integrere det norske verbet *å støvsuge* (se bimønster: Verbet støvsuge).

Som tabellen over viser, kommer over to tredjedeler av verbforekomstene hos førstegenerasjonsinformanten Hanan (ca. 73.7 %). Det samme gjelder for andregenerasjonsgruppen der Maria bidro med hele 42 verbforekomster (av 63 forekomster for hele gruppen samlet). Hanan og Maria står da som representanter for hver sin gruppe, men med slike ujevnheter i verbvekslingsbidragene kan denne studien fort oppfattes som ren undersøkning av KV-varianten til disse to jentene. Min observasjon er at integrering av norske verb ved hjelp av direkte innsetingen, er godt utbredt blant marokkanere i Oslo, både hos førstegenerasjon og andregenerasjon. Noe også forekomstene hos de andre informantene støtter.

i. Verb med fransk opphav

Dataene inneholder en del verb jeg minstenker å være franske (evt. har fransk opphav). Jeg ønsker å ta stilling til om de er direkte vekslet fra fransk, og dermed instanser av MA/fransk KV, eller om de er etablerte latinske lån i norsk, og kan regnes som MA/norsk KV. Et slikt skille er nyttig i forhold til diskusjonen rundt verbintegreringsstrategi i MA/norsk KV, som vi senere kommer til, under forklaringsdelen. Verb som lar seg kategorisere som franske blir ikke tatt med under denne delen av analysen. Problemet er hvordan jeg skal avgjøre verbenes opphav. Hva slags kriterier skal ligge til grunn for å bestemme språktilhørighet for slike verb?

Det gjelder bare førstegenerasjons⁴³-informantene som både kan fransk og ofte kodeveksler med det, mens 2G-informantene ikke kan fransk og derfor heller ikke veksler med fransk. Innsamlet data fra 1G-gruppen, både opptaksinnsamliger og notisbokdata (deltakende observasjon), er veldig rikt med henhold til fransk materiale i form av substantiver, adjektiver,

⁴³ Se informantpresentasjonen, kapittel 4 .

diskursmarkører, osv. En så tydelig tilstedsværelse av fransk i KV materiale til 1G informantene, er det som skaper tvetydigheten rundt opphavet til disse latinske verbene, som like godt kan være franske som norske, og er morfologisk integrerte på samme måten.

Før vi går videre med denne granskingen, ønsker jeg å presentere disse verbene. Det er 7 verb totalt, 2 av dem er fra 1G-data, mens 5 er fra notisbokdata. Disse er samlet i tabellen under sammen med både norske og franske mulige donorverb som begge er i infinitiv. Siteringsformen til tospråkligverbene er perfektivformen i 3. person entall:

Tabell 18. Verb med latinsk opphav.

Tospråkligverbet	Det norske verbet	Det franske verbet
1G-data		
anteress-a	å interesser-e	interess-er [ɛ̃tɛʀese]
registr-a registrer-a	å registrer-e	enregistr-er [ãʀɛʒistʀe]
Notisbok-data		
demonstrer-a	å demonstrer-e	démontr-er [demɔ̃tʀe]
mont-a	å monter-e	mont-er [mɔ̃tɛ]
kritik-a	å kritiser-e	critiqu-er [kritike]
reaž-a	å reager-e	réag-ir [ʀeaʒiʀ]
protest-a	å protester-e	protest-er [pʀɔtɛste]

For å kunne avgjøre opphavet til verbene i tabellen over, valgte jeg å støtte meg til to kriterier som sammen skal kunne peke mot det ene eller det andre språket. Det gjelder om (1) tospråkligverbet viser/har tydelige distinktive fonologiske trekk (franske eller norske), Og (2) om det har beholdt det norske suffikset *-er*⁴⁴.

Tospråkligverbene *a(n)teress-a* og *reaž-a*, oppfatter jeg som fransk fordi begge har franske fonologiske trekk ved at *reaž-a* ble uttalt med fransk /ʒ/

⁴⁴ Suffikset *-er* forekommer helst i ord av latinsk eller fransk opphav (norsk referansegrammatikk: 121).

istedet for /g/ og interess-a med fransk nasalvokal /ɛ̃/ istedet for norsk /i+n/. kritik-a regner jeg også som fransk fordi /k/-lyden man finner i det franske verbet critiquer ikke finnes i det norske kritisere.

Tospråkligverbet *demonstrer-a*, derimot regner jeg som norsk siden det tilsvarende verbet i fransk er *démontrer* der stammen mangler /s/ lyden man finner i verbstammen til å *demonstrere*. Norske verbstammer med suffikset *-er* beholder ofte dette suffikset i MA/norsk kodeveksling slik som i følgende eksempler:

(55) *demonstrer-a* 'demonstrerte'
 operer-a 'opererte'
 diskuter-a 'diskuterte'

Likevel finnes det tilfeller der tospråkligverbet mangler dette suffikset, men som ikke uten videre kan regnes å ha norsk opphav. Et eksempel på dette er tospråkligverbene *mont-a* og *protest-a* som til tross for at de mangler det norske suffikset *-er*, like godt kunne være norske som franske. De har nemlig ingen distinktive fonologiske trekk som kan bidra til å avgjøre språktilhørighet.

Et argument for en slik analyse er tospråkligverbet *registrer-a* som tydeligvis mangler suffikset *-er*, men som likevel kan hevdes å stamme fra det norske verbet å *registrere* med en klar /g/ lyd og ikke en /ʒ/ lyd som jo kjennetegner det franske verbet *enregistrer*. En interessant observasjon i denne sammenhengen er at verbet å *registrere* dukker opp både som *registr-a* og *registrer-a* hos en og samme informant fra 1G, *Hanan*. Alle forekomster av dette tospråkligverbet som er observert hos denne informanten er gjengitt under:

Aktiv bøyning: *t-registr-i* (2. person entall ved prefikset *t-*, imperfektiv)

Passiv bøyning, ved medio passivaffikset tte-:

t-tte-registr-a-y (2. person entall hunkjønn ved prefikset *t-* og suffikset *-y*, imperfektiv bøyning)

tte-registr-a-t (3. person entall hunkjønn ved suffikset *-t*, perfektiv bøyning)

Passiv partisipp ved prefikset m-:

m-registrer-a (hunkjønn entall)

m-registrer-i-n (flertall)

Det vi ser her er at hun bruker verbstammen *registrer* for å danne passiv partisipp, men verbstammen *registr* for de andre verbformene. Dette er det eneste tilfellet i hele korpuset, der en bruker to forskjellige verbstammer fra et og samme norske donorverb i forbindelse med forskjellige verbbøyninger. Dette er ikke et tilbakevendende mønster som krever forklaring. De verbene som i følge våre kriterier ble oppfattet som franske (*reaž-a*, *anteress-a* og *kritik-a*), blir ikke tatt med i den videre analysen som også skal dekke de resterende tospråkligverbene fra tabellen over.

ii. Bøyningsmønster

Under denne delen av analysen, skal jeg undersøke de forskjellige bøyningsformene i datakorpuset for å finne ut hvilken verbklasse tospråkligverbene er i/blir bøyde etter. For å kartlegge typen mønster som finnes i dataene, har jeg samlet alle bøyde verbformer som finnes i datane i tabeller. Verbformene fra 2G, 1G og notisboka holdes adskilt under denne granskningen og skal presenteres i denne rekkefølgen her. Tabellene presenterer både perfektiv og imperfektiv bøyning som forekommer i hele korpuset. Vi begynner med 2G-informantene først og ser på de forskjellige verbformer som er attestert for denne

gruppen. Resultatet er samlet i tabellen under:

iii. Bøyningsmønster hos andregenerasjonsgruppen 2G

SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
<i>svar-i-t</i>			<i>overnatt-a-t</i> <i>støvsug-a-t</i> <i>ønsk-a-t</i>	<i>grill-i-na</i> <i>heis-i-na</i> <i>hils-i-na</i>		<i>hils-a-w</i> <i>operer-a-w</i>

Når det gjelder perfektiv bøyning ser vi at disse formene holder bøyningsmønstret til MA svake verb som slutter med vokal, skjema type: F ζ a⁴⁵. Perfektiv bøyning til denne klassen kjennetegnes ved vokalveksling (a-i) mellom de forskjellige personbøyningsformene slik at verbet har en sluttvokal *-a* ved 3. person, både entall og flertall (*overnatt-a-t/hils-a-w*), men får en *-i* sluttvokal i resten av personbøyningsformene, 1. og 2. person, både entall og flertall (*svar-i-t/grill-i-na*).

Vi skal nå se på imperfektive bøyningsformer som er attestert i innsamlede data fra 2G-gruppen. Disse er presentert i tabellen under:

⁴⁵ Denne verbklassen er presentert grundig med bøyningseksempler under MA grammatikk delen, kapittel 2.

⁴⁶ Jeg valgte å beholde norsk infinitivendelse i entallsbøyningformene fordi det ikke var lett å avgjøre deres fonologisk form. Sluttvokalen i disse formene ligger et sted mellom /e/ og /a/.

Tabell 20. (2G) Tospråkligverb: Imperfektiv bøyning						
SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
n-chatte ⁴⁶ n-spille n-laste [ned] n-ake n-spille n-trykke n-puste [inn] n-send-i		y-laste ned y-selge y-velg-i	t-chatte t-spille t-måke t-støvsuge t-laste [ned] t-maile	n-chatt-a-w n-ak-a-w n-øv-a-w n-gjent-a-w n-grill-i-w		y-selg-a-w y-stikk-a-w y-visk-a-w y-ak-a-w y-plag-a-w y-sy-i-w y-feir-i-w y-legg-i-w [seg]
Imperativ	støvsug-a-y					

Gjennomgang av bøyingsformene viser to forskjellige bøyingsunderklasser i imperfektiv hos 2G-informantene: F ∇ a/y-F ∇ a og F ∇ a/y-F ∇ i. Denne forskjellen kommer spesielt til syne ved flertallsbøyning når bøyningssuffiksene legges til. Da blir sluttvokalen tydelig *-a* eller *-i*. Bøyingsformene i entallsbøyning (1., 2. og 3. person) er markert kun med bøyingsprefiksene og med norsk infinitivform fordi det ikke var mulig å få avklart om det var en *-a* eller *-i* -endelse på disse formene. Unntaket er formene *n-send-i* og *y-velg-i* der slutt vokalen er tydelig. Det samme gjelder imperativformen *støvsug-a-y* der vi har suffiksering ved suffikset *-y*. Disse to kategoriene illustrerer bøyingsmønstrene hos ⁴⁷to forskjellige informanter fra denne gruppen: Maria og Sakia. Maria velger F ∇ a/y-F ∇ a -bøyning, mens Sakia bruker F ∇ a/y-F ∇ i. Fordelingen av bøyingsformene hos de to jentene er slik:

Maria (F ∇ a/y-F ∇ a):

n-chatt-a-w	n-ak-a-w
n-øv-a-w	y-selg-a-w
y-stikk-a-w	y-plag-a-w
y-visk-a-w	støvsug-a-y
y-sy-i-w	

⁴⁷ Den tredje informanten fra 2G-gruppen Ilan (som også bidro med noen tospråkligverb) brukte kun entallsbøyninger og ingen flertallsbøyingsformer der basisvokalen til bøyingsklassen blir tydelig pga. infleksjonssuffiksering.

Sakia (Fʌa/y-Fʌi):

n-send-i
y-velg-i
n-grill-i-w
y-feir-i-w
y-legg-i-w seg
n-gjenta-w

Med en unntaksform hos hver av dem, er disse to jentene konsekvente i deres bøyingsklasse. Maria bøyer alle de vekslende verbene i klassen Fʌa/y-Fʌa, unntatt når hun bruker det norske verbet *å sy* som hun bøyer etter Fʌa/y-Fʌi -mønsteret (med vokalveksling). Sakia derimot følger Fʌa/y-Fʌi -bøyningen hele veien, unntatt med verbet *å gjenta* der hun bruker det andre bøyingsmønsteret, Fʌa/y-Fʌa. Sluttvokalen *-a* på verbstammen *gjenta*, får på denne måten en slags dobbel status, både som del av den norske verbstammen og som vokalendelse fra den MA svake verbklassen.

iv. Bøyingsmønstre hos førstegenerasjonsgruppen 1G (med opptak)

Neste tabell viser bøyingsformene hos 1G -gruppen.

SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
Aktiv <i>bind-i-t</i> <i>print-i-t</i> <i>print-i-t</i> <i>pygg-i-t</i>	<i>bind-i-ti</i>					
			Passiv <i>tte-registr-a-t</i>			

Tabell 22. (1G) Tospråkligverb: Imperfektiv bøyning						
SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
Aktiv						
n-frakt-i n-design-i n-avspaser-i n-øø-i	t-fullfør-i t-bestill-i t-øø-i t-beskytt-i t-tolk-i t-flyt-i t-vedlikehold-i t-utvikl-i t-registr-i	y-måk-i y-stress-i		n-stup-i-w n-sats-i-w n-flyt-i-w		y-sats-i-w
Passiv						
	t-tte-registr-a-y	y-tte-lad-a	t-tte-snekk-r-a			
Passiv partisipp: m-lad-i m-registrer-a m-registrer-i-n						

Undersøkelse av tabellene over viser at førstegenerasjonsgruppen viser et konsistent bøyningmønster for både perfektiv og imperfektiv bøyning. Alle verbformene faller under bøyningmønstert til underklassen Fʃa/y-Fʃi (med vokalveksling) til den svake verbklassen. Denne underklassen er den største med hele 2/3 del av alle MA verb i den svake verbkategorien (Caubet 1993: 41).

Det er ingen forskjell mellom informantene fra denne gruppen når det gjelder valg av bøyningssubklasse i imperfektiv. Alle velger y-Fʃi med vokalendelsen -i som er tydelig både i entall og flertallsbøyninger. I tillegg til aktiv perfektiv og imperfektivbøyninger, har denne gruppen tatt i bruk passivbøyninger også. Vi har 3 passiv partisippformer som presentres under:

- (56) m-lad-i 'er ladet' < nor. å lade
m-registrer-a 'hun er registrert' < nor. å registrere
m-registrer-i-n 'de er registrert' < nor. å registrere

Slike former kan tyde på at disse verbene er så godt integrerte at de genererer en produktiv rot (*lad-a/registrer-a/registr-a*), som bøyes både i aktiv og passiv diatese og har passiv partisipp.

Bøyningsklassen Fʁa/y-Fʁi, er veldig produktiv hos 1G-gruppen i integreringen av norske verb slik at tospråkligverbene sprer seg ut over hele bøyningsparadigmet til denne klassen. En slik utstrak bruk av hele bøyningsparadigmet er ikke observert hos 2G gruppen. Fʁa/y-Fʁi -klassen er tidligere attestert som veldig produktiv i forhold til integrering av nye fremmede verb i MA (Caubet 1993, Heath 1989).

v. Bøyningsmønster til tospråkligverb fra notisbokdata

Tospråkligverb fra notisbokdata, fra førstegenerasjons marokkanere, er det som står for tur nå. Disse er samlet i tabellen under:

<i>Tabell 23. Tospråkligeverb fra notisbokdata: Perfektiv bøyning</i>						
SG				PL		
1	2	3M	3F	1	2	3
<i>sjekk-i-t</i>	<i>protest-i-ti</i>		<i>gulp-a-t</i> <i>oppdag-a-t</i>	<i>diskuter-i-na</i>		
Passiv						
		<i>t-lås-a</i>				
Imperfektiv bøyning						
<i>n-tørk-i</i>	<i>t-kos-i</i>	<i>y-kos-i</i>	<i>t-smil-i</i>	<i>n-bestill-i-w</i>		<i>y-straff-i-w</i>
<i>n-klag-i</i>	<i>t-utsett-i</i>	<i>y-skrell-i</i>	<i>t-skrik-i</i>	<i>n-avlys-i-w</i>		<i>y-beskytt-i-w</i>
<i>n-søk-i</i>	<i>t-rap-i</i>	<i>y-smil-i</i>	<i>t-dekk-i</i>	<i>n-lever-i-w</i>		<i>y-krev-i-w</i>
<i>n-bak-i</i>			<i>t-demonstrer-i</i>	<i>n-diskuter-i-w</i>		<i>y-mont-i-w</i>
<i>n-tett-i</i>						
<i>n-bestill-i</i>						
Imperativ				<i>ansatt-i-w</i>		

Alle bøyningsformene i tabellen over hører til under F η a/y-F η i -klassen . Bøyningsmønsteret til tospråkligverb fra notisbokdata er lik bøyningsmønsteret vi fant hos 1G-gruppen (datainnsamling med opptak), og forsterker entydigheten for førstegenerasjonsmarokkanerne når det gjelder både måten de integrerer norske verb på, og typen bøyningsmønster de bruker.

III. Bi-mønster, eller særtilfellet: verbet støvsuge

Verbet *støvsuge* har en spesiell status i denne studien siden dette verbet oppfører seg annerledes enn resten av tospråkligverbene. Verbet forekommer 10 ganger i hele korpuset. 9 ganger hos 2G-informanter og 1 gang fra notisbokdata. I 5 av tilfellene dukker verbet opp hos 2G-gruppen, og blir integrert på samme måte som de andre verbene i korpuset. De resterende 4 tilfellene forekommer verbet i en konstruksjon sammen med MA-verbet *dar 'å gjøre'*, eller dets dialektale variant *ɣmel*.

Vi skal først se på eksempler der dette verbet er direkte innføyd og morfologisk integrert i MA, deretter ser vi på eksempler der det er brukt i parafrasekonstruksjon.

(57) t- η sel mwa η en, t- η me η u t-dir makla u hakkak u
 3SG.F-vaske oppvask, 3SG.F-rydde og 3SG.F-gjøre mat og sånt og

ana n- η awen n- η me η d-dar, n-*støvsuger* u n-mse η støv u hakkak.
 jeg 1SG-hjelpe 1SG-rydde DEF-hjem 1SG-støvsuger og 1SG-tørke støv og sånt
 'Hun vasker opp, rydder og lager mat og sånt og jeg hjelper til og rydder huset, støvsuger og tørker støv og sånt.' (Maria/2G)

- (58) ζ awed gal-et-l-ha l-mma dyal-ha melli t-ži
 igjen si-3SG.F-til-3SG.F DEF-mor til-3SG.F når 2SG-komme
 men skole støvsug-ay
 fra skole støvsuge-2SG.F.IMP
 'igjen sa moren til henne, når du kommer fra skolen ta å støvsug!' (Maria/2G)
- (59) u gal-et belli urettferdig, ζ laš hiya støvsug-a-t kul-ši
 og si-3SG.F at urettferdig fordi hun støvsuge-3SG.F all-ting
 ζ - ζ dar had-u-k l-yumayn lli fat-u
 DEF-hus DEM-PL DEF-2.dager som gå-3PL
 'hun sa det var urettferdig siden hun hadde støvsuget helet huset de siste dagene.'
 (Maria/2G)
- (60) kan-et ġadi t-støvsuge ζ - ζ dar
 være-3SG.F skal 3SG.F-støvsuge DEF-hjem
 'Hun skulle støvsuge huset' (Maria/2G)
- (61) anna støvsuge f- ζ - ζ dar min t-z i min l-madrasa
 at støvsuge i-DEF-hus når 2SG.F-komme når DEF-skole
 '[mora sa] at [hun] støvsuger/måtte støvsuge huset, når hun kommer fra skolen.'
 (Sakia/2G)

Alle de 4 bøyde *støvsuge*-formene er produsert av 2G-informanten Maria. Den siste bare (nakne) formen er fra Sakia, den andre 2G-informanten. Nå skal vi se på *støvsuge*-verbet i parafrasekonstruksjon først, med det MA verbet *dar/ ζ mel* 'gjøre', og dernest med verbet *dowez* 'kjøre.over/gå.over.med'. Det er 4 tilfeller av den første typen, og alle er fra 2G-informantene (3 fra Sakia og 1 fra Ilan), men kun et av den siste typen, som er fra notisboka, produsert av 1G-informanten Hanan:

(62) ana ka-n-šed n-šeyeq, hiya [ka-t-dir støvsuger]
 jeg ASP-1SG-ta 1SG-vaske.gulv hun ASP-3SG.F-gjøre støvsuger
 'Jeg tar og vasker gulv, hun støvsuger.' (Ilan/2G)

Her har vi [dar+ *støvsuger*], og *støvsuger* kan både forstås som presensformen av verbet støvsuge eller som substantivet støvsuger.

(63) eh... [t-šmel støvsuge (a)]
 3SG.F-gjøre støvsuge
 'hun skal støvsuge' (Sakia/2G)

(64) u hiya maši šad bezzaf ...eh..kan-et [šeml-et støvsuge (a)] hele leiligheten
 og hun NEG nettopp mye være-3SG.F gjøre-3SG.F støvsuge hele leiligheten
 'og det er ikke lenge siden hun støvsugde hele leiligheten.' (Sakia/2G)

(65) laš maši bezzaf, maši flere uker šad [šeml-et støvsuge (a)] đ-dar kaml-a.
 Fordi NEG mye NEG flere uker nettopp gjøre-3F støvsuge DEF-hus hel-F
 'fordi det er ikke lenge, ikke flere uker siden hun støvsugde hele huset.' (Sakia/2G)

Sluttvokalen i *støvsuge*-formen, brukt i setningene over, var vanskelig å avgjøre (i likhet med alle tospråkligverbene i 1. og 3. person entallsbøyning i imperfektiv hos 2G-informantene). Den ligger et sted mellom /a/ og /e/ og det er derfor vanskelig å avgjøre om dette er infinitivstammen til verbet *støvsuge*, evt. preteritum, eller perfektum partisipp-formen *støvsuga*, eller rett og slett substantivet *støvsuger* der *-r* har falt bort og sluttvokalen tilpasset det MA lydsystemet og blitt til en /a/.

Nå tar vi det siste eksemplet med parafrasekonstruksjon fra notisbokinnslammen (produsert av Hanan, 1G-informant):

(66) melli y-ži y-dowež *støvsuge* (a)
 når 3SG.M-komme 3SG.M-kjøre.rundt støvsuge.
 'når han kommer, støvsuger han'

I dette eksemplet er det brukt et annet MA verb, *dowež* 'kjøre over', enn *dar/ɣmel* verbene hos 2G-informantene.

Alle støvsuge-verbformene er samlet i tabellen under:

Tabell 24. Støvsuge-verbformene	
Morfologisk integrering	Parafrasekonstruksjon
Perfektiv bøyning:	Perfektiv bøyning:
<i>Støvsuga-t</i> (Maria/2G)	ɣml-et <i>støvsuge</i> (a) (Sakia/2G)
Imperfektiv bøyning:	kan-et ɣml-et <i>støvsuge</i> (a) (Sakia/2G)
<i>n-støvsuger</i> (Maria/2G)	Imperfektiv bøyning:
ǧadi t- <i>støvsuge</i> (Maria/2G)	t-dir <i>støvsuger</i> (Ilan/2G)
<i>støvsuga-y</i> (Maria/2G)	t-ɣmel <i>støvsuge</i> (a) (Sakia/2G)
<i>støvsuge</i> ⁴⁸ (a) (Sakia/2G)	
	y-dowež <i>støvsuge</i> (a) (notisbok/Hanan)

Oppsummering av parafraseformene ser slik ut:

[*dar/ɣmel +støvsuge/a*] forekommer 3 ganger hos 2G-informanten Sakia

[*dar/ɣmel +støvsuger*] forekommer 1 gang hos Ilan fra 2G-gruppen

[*duwez+støvsuge/a*] fra notisbokinnsamling v/Hanan.

Marokkanskarabisk har ikke noe ekvivalent verb til det norske verbet *å støvsuge*.

For å uttrykke denne betydningen bruker marokkanere en

parafrasekonstruksjon satt sammen av det MA verbet *dowež* og det franske

substantivet *aspirateur* 'støvsuger' på denne måten:

[doweʒ l aspirateur]. Denne konstruksjonen er analogisk bygd etter en tilsvarende konstruksjon i fransk, nemlig [passer l 'aspirateur] som betyr 'å gå over med støvsuger'. Dette kan forklare bruk av [doweʒ + støvsuge/a] hos 1G-informanten Hanan. Når det gjelder de andre 2G-informantenes parafrasekonstruksjon med det MA verbet *dar/ʃmel*, kan dette forklares ut fra noen funn fra Boumans (1998) og MA/nederlandsk KV i Nederland. Han rapporterer at mange av de enspråklige tilfellene av *dar* i parafrasekonstruksjon i sitt Nijmegenkorpus involverer franske substantiver av typen:

(67) dar-u kunʃak mʃa beʃd-hũm 'de kontaktet hverandre'

(68) der-t ɖumanɖ ʃla ɖ-ɖar 'Jeg søkte/la inn søknad for hus'

(Boumans 1998: 225)

Boumans (1998) selv mener at disse muligens stammer fra liknende uttrykk i fransk, *faire contact*, og *faire une demande*. Slike uttrykk som eksemplene til Boumans illustrerer, er godt etablerte i språket til mange marokkanere, selv enspråklige. Derfor virker en slik forklaring også plausibel for måten 2G-informanten integrerer, og bruker (veksler) verbet *å støvsuge* på.

IV. Diskusjon og forklaring

Resultatene fra denne undersøkelsen viser en entydig bruk av direkte innsettingsstrategi blant informantene for å integrere norske verb i MA/norsk KV. Vekslede norske verb blir da totalt/fullstendig morfologisk

48 Denne formen er problematisk i MA.grammatikk fordi en hver verbform må ha person indikator i seg (Caubet 1993, II:3).

integrert/tilpasset ved at de mottar den nødvendige verbaffiksering MA krever, og behandles da som medlemmer av mottakerspråket MA.

Måten norske verb blir integrerte på i MA/norsk KV i Norge er i sterk kontrast til måten nederlandske verb blir integrerte på i MA/nederlandsk KV i Nederland (Boumans 1998). Mens marokkanere i Norge innfører norske verb direkte når de veksler med norsk, bruker marokkanere i Nederland isteden den komplekse tospråkligverbstrategien. Denne strategien innebærer, som vi tidligere så, bruk av en konstruksjon, en slags parafrasekonstruksjon satt sammen av det MA verbet *dar* 'å gjøre' og nederlandsk infinitiv. MA verbinfleksjon festes på verbet *dar* som da fungerer som det infleksjonsbærende elementet i denne konstruksjonen.

Valg av direkte innseting som verbintegreringsstrategi i Oslo undergraver Boumans (1998) hypotese⁴⁹, fordi den typen *do*-konstruksjon hans hypotese forutsa, ikke er attestert i denne konteksten. Den viser seg å ikke være i stand til å forutsi hvilken strategi marokkanere i Norge (Oslo) skulle velge i kontakt med norsk.

Måten marokkanere i Oslo velger å integrere norske verb på, stemmer godt overens med måten verb fra andre språk i kontakt med MA, blir integrerte på. Dette gjelder fransk og spansk i Marokko, som i (Heath 1989), det samme gjelder fransk i kontakt med algerisk- arabisk i Algerie (Boumans og Caubet 2000) og siciliansk, italiensk og engelsk i kontakt med maltesisk i Malta (Mifsud 1995).

Når Boumans (1998) hypotese har vist seg å ikke være gyldig for MA/norsk KV i Oslo (Norge), trenger vi en annen forklaring på hvorfor MA behandler norske verb slik det gjør. Jeg vil ta for meg tre forskjellige forklaringsmodeller:

- 1) En type forklaring som fortsatt kan brukes er sosiolingvistisk kontekst. Selv om Boumans (1998) hypotese har vist seg ugyldig for norske verb i MA/norsk KV, kan det godt være viktige forskjeller mellom norsk og nederlandsk

⁴⁹ Boumans (1998) hypotese er presentert i kappittel 1.

kontekst som kan forklare forskjellen.

- 2) Skal man avvise sosiolingvistisk forklaring bør man kunne peke på typologiske forskjeller mellom norsk og nederlandsk i håndteringen av verb som kan forklare dette.
- 3) En tredje forklaring, som vil hente forklaringstygde både fra sosiolingvistisk kontekst, og typologiske fakta, er gjenbruk av etablerte mønstre.

Vi skal ta for oss hver av de overnevnte forklaringene og drøfte dem i den samme rekkefølgen som over.

i. Sosiolingvistisk kontekst

Ut fra Boumans hypotese skulle man forvente at den samme integreringsstrategien som man finner i Nederland, er til verks også i Norge. Norge utgjør en slik sosiolingvistisk kontekst Boumans (1998) peker på, som favoriserer den komplekse tospråkligverbstrategien. Likhetene mellom Norge og Nederland er store, begge representerer vestlige og industrialiserte samfunn der marokkanske migranter (diaspora-marokkanere) utgjør en minoritet både språklig og kulturelt.

Likhetene når det gjelder innvandringshistorie er slående, både når det gjelder typen innvandring (startet med arbeidsinnvandring som gikk over til familiegjennforening i begge landene⁵⁰), men også hvor i Marokko disse arbeiderne kom fra. De fleste marokkanerene i både Norge og Nederland⁵¹ er amazighere fra Rif-områdene nord i Marokko.

Det marokkanske samfunnet i Norge er ikke like stort som i Nederland i forhold til innvandremengden generelt, det var 195 536 Marokkanere i Nederland (Martens et al.,1994 i Boumans 1998: 157) per 01.01. 1992, noe som

50 Se metodekapittelet for situasjonen i Norge, og Boumans (1998 157-158) for Nederland.

51 Boumans (1998: 157)

plasser marokkanere på andre- plass blant innvandrernasjoner i Nederland. I Norge var det kun 7031 marokkanere per 01.01. 2006 (SSB), og en 7. plass blant innvandrernasjoner i Oslo. Innvandringen fra Marokko til Norge og Nederland har mange felles trekk. På slutten av 60-tallet kom det til begge landene mange marokkanere i løpet av et kort tidsrom i form av arbeidsinnvandring, noe som gjør at de deler mange sosiale forhold, og har en forholdsvis lik generasjonsmessig profil.

I begge landene utgjør marokkanere en minoritet, som sosialt, kulturelt og språklig er forskjellig fra majoriteten, og hvor majoritetens språk og kultur er det som dominerer. Disse migrant-samfunnene lever under daglig og konstant press fra majoritetens språk og kultur, som er sterkt representert i hverdagslivet. Sosial mobilitet og samfunnsdeltakelse, og ikke minst benyttelse av rettslige, borgerlige rettigheter krever beherskelse av dette språket.

De marokkanske barna i diaspora vokser opp og lærer språket sitt i en kontekst der deres morsmål er minoritetens språk, og der de er enormt eksponert ovenfor majoritetsspråket. Morsmålet blir beholdt hjemme-sfæren (informantenes beretning og mine observasjoner). Et forhold som i ytterligere grad medfører at talere av MA blir mindre eksponert for eget språk, er at MA i Marokko er lingua franca mellom arabere og amazighere, mens majoritetsspråket tar denne rollen i Norge og mange andre steder i Europa (inkludert Nederland): «While in many European cities the moroccan communities are linguistically diverse, the use of moroccan arabic as lingua franca among moroccans is no longer obvious. The local European languages often take this position instead.» (Boumans & de Ruiter 2002: 263)

Likheter i den sosiolingvistiske konteksten som vi sporadisk har gått igjennom her, er overveldende. Dette tyder på at eksponeringen ovenfor donorspråket er intenst både i Norge og Nederland. Gitt likhetene i begge disse kontaktsituasjonene blir hypotesen til Boumans (1998) vanskelig å forsvare.

Å spekulere i at nederlandske verb i MA (integrert ved hjelp av den komplekse tospråkligverbstrategien) er mindre integrert i Nederland enn hva tilfellet er i Norge (norske verb gjennomgår en total morfologisk integrering), på grunn av eksponeringsgrad ovenfor majoritetsspråket og språkkontaktintensiteten virker høyst tvilsom. For marokkaneres møte og kontakt med Vest-europeiske språk og kulturer, kan på ingen måte hevdes å være noe annet enn intens i de forskjellige kontekstene, til tross for attesterte forskjeller i måten disse marokkanerene velger å integrere verb på.

ii. Typologiske forskjeller.

Kan man da finne forklaringer i at det er typologiske forskjeller mellom norsk og nederlandsk som står bak de forskjellige integreringsstrategiene? Nederlandske verbinfinitiv slutter med det trykksvake suffikset *-en* som utales som /ə/, mens norske⁵² verbinfinitiv slutter med vokalen *-e* som uttales /e/ [ɛ]. Kunne forskjellen mellom disse to vokalene være den avgjørende faktoren for valg av type verbintegreringsstrategi?

Heath (1989) hevder i forhold til MA/fransk KV at det er fransk infinitiv med *-er*-endelse som danner baseformen for overføring mellom fransk og MA. Den franske infinitivendelsen *-er* som utales som /e/, oppfattes (tolkes) da av marokkanere som /i/, slik at fransk infinitiv *manger* 'å spise' *māže* utales som *māži* og danner da utgangspunkt for *māža* /y-māži.

Heath (1989: 103) gir til og med en tabell som presenterer regelmessige segmentale korespondanser mellom europisk språk og MA. Tabellen er gjengitt under (jeg har kun tatt med vokaldelen).

52 I bokmål (som marokkanere i Oslo lærer) ender de fleste verb i *-e* (Norsk referansegrammatikk).

Tabell 25. Vokalkorrespondanse mellom europeisk språk og marokkanskarabisk.

Fr/Sp/It/Eng/Ge r	MA
u o	u
i e	i
ɛ	i, noen ganger a
a	a
ü	u, i, nå ofte ü
ö	u, nå ofte ö
ə	u
ae	aN (N er n, eller homorganic til neste konsonant)
ã	ã eller aN
õ	u, uN, eller õ

Ut fra denne tabellen kunne vi forvente en korrespondanse der norsk infinitivendelse [ɛ] kunne tolkes av marokkanere enten som /i/ eller /a/, slik at det norske verbet *å bevis-e*, enten blir til *bevis[i]* eller *bevis[a]*. Begge disse formene er gjenkjennelige og forenelige med bøyninger i den MA svake verbklassen (med /-a/ som sluttvokal på verbstammen i perfektiv og med en vokalveksling /-a/ & /-i/ i imperfektiv, se MA grammatikk). Begge kunne dermed utgjøre basisformen for verboverføring til MA, selv om *bevis [a]* -formen er den mest sannsynlige, etter min mening. Å oppfatte vokalen [ɛ] som /a/, er godt utbredt blant marokkanere i Oslo (min observasjon). Man hører ofte T-ban[a], barnehag [a], dansk[a]båten, fyll[a]syk, osv.

Den nederlandske infinitivendelsen /ə/, kunne derimot tolkes som /u/. Slik at det nederlandske verbet *bewijz-en* 'å bevis'e kunne oppfattes som *bewijz[u]* i følge tabellen over. En liknende form med /u/, er mulig å finne i den MA svake verbklassen også. Det er snakk om den tredje underklassen i den svake verbbøyningen Fɣa/y-Fɣu. Caubet (1993:41), som gir det marokkanske verbet *ħba/y-ħbu* 'å krabbe' som eksempel på denne underklassen, sier at dette er det eneste verbet i hennes datakorpus som viser denne alternasjonen. Slik sett står

kanskje nederlandsk infinitivendelse i veien for en mulig konvertering. Hvorom allting er, vokalanalysen er desverre ikke nok siden både spanske verb (Heath 1989 om Marokko) og engelske, italienske og sicilianske verb (Mifsud, 1995 om Malta) integreres på samme måte som franske (Heath 1989) og norske verb gjør: «The phonetic similarity of the infinitive ending to the Arabic weak conjugation is not a prerequisite for this integration pattern however» (Boumans og Caubet 2000: 160).

En annen mulighet, basert på erfaringer med integrering av spanske verb som slutter med /r/, kunne marokkanere i Nederland ignorere sluttvokalen, og tolke infinitiv som om den slutter med konsonant, i så fall vil heller ikke nederlandske verbendinger være et problem. Heller ikke frekvensen og bruken av verbkonstruksjoner med *do*-liknede hjelpeverb i nederlandsk kan forklare bruken av *do*-konstruksjoner som integreringstrategi i MA/nederlandsk KV.

Boumans (1998) forteller at en liknende parafrasekonstruksjon med verb med betydning *to do* finnes i nederlandsk også, men denne er ikke relevant fordi det er MA og ikke nederlandsk parafrasekonstruksjon som fungerer som rammematrise der nederlandske verb føyes inn. Der nederlandsk er matricespråk, kan nederlandsk parafrase *doen* «be used for the embedding of verbs from other languages or varieties.» (Nuijens 1962: 154-7 i Boumans 1998: 268).

Siden ingen MA-verb er attestert innføyd i nederlandsk ramme, sier Boumans, er det derfor ikke behov å nevne denne for å forklare [*dar*+infinitiv] konstruksjonen i MA/nederlandsk KV. Både fordi *do*-konstruksjon representerer en veldig vanlig KV-strategi ellers, og fordi den er attestert hos informanter som knapt snakker nederlandsk. For denne konstruksjonen har ganske spesiell bruk i standard og substandard varieteter av nederlandsk som topikalisering av hoved verbet, og markering av habituelle aspekter. Derfor er det umulig at parafrasen *doen* har hatt noen betydning eller påvirkning på disse informantene,

konkluderer Boumans (1998: 267-268).

I tillegg er bruken av *do*-konstruksjoner langt mer vanlig i engelsk, likevel blir engelske verb i kontakt med maltesisk, som er nært beslektet med MA, morfologisk integrert på lik linje med verb fra en rekke andre europeisk språk i kontakt med MA og de andre vest-arabiske variantene.

iii. Gjenbruk av etablerte vaner i veksling av verb

Hvorfor velger marokkanere i Norge, i motsetning til hva Boumans hypotese skulle forutsi, direkte innsetting for å integrere norske verb?

En forklaring som legger vekt på etablerte vaner i veksling av verb virker plausibel. En slik forklaring har blitt brukt for å forklare både integrering av spanske, og noen få engelske verb i MA (Heath 1989: 104-114), samt engelske verb i maltesisk (Mifsud 1995: 213-247). I følge Heath (1989) blir spanske verb integrerte i MA etter mønster fra hvordan franske verb blir integrerte. På liknende vis forklarer Mifsud (1995) hvordan engelske verb følger mønstre etter romanske (italienske og sicilianske) verb. Det er all grunn til å tro at det samme kan være tilfellet i integreringen av norske verb i MA, i hvert fall er dette rimelig å anta gjelder førstegenerasjonsinformantene. Dette skal diskutere i forhold til (1) forekomst av fransk verb i dataene , og (2) i forhold til den registrerte forskjellen i bøyningsmønstre mellom førstegenerasjons- og andregenerasjons-informantene.

iii.i. Forekomst av franske verb i dataene: gjenbruk av etablerte vaner i KV

Data fra førstegenerasjon viser en del fransk materiale⁵³, i tillegg til norsk. Det er tydelig at førstegenerasjonsinformantene kodeveklser MA med både fransk og norsk seg i mellom, og dette kom til syne både under opptakene og ellers (mine

⁵³ Det er ikke registrert noe fransk/franskbruk i innsamlet datamateriale fra andregenerasjonsinformantene.

observasjon under deltakerobservasjon).

Tospråklige marokkanere er vant med å kodeveksle med fransk allerede fra Marokko. Og i Oslo (Norge) (vårt tilfelle), fortsetter de å veksle slik de er vant til. Samtidig som deres språklige repertoar utvides med norsk, begynner de å veksle med det i tillegg. Vi har allerede, under analysen, sett på en del verb som vi har all grunn til å tro har fransk opphav på grunn av distinktive franske fonologiske trekk, i motsetning til de som er lån via norsk (etablerte latinske verb i norsk).

Under følger noen utvalgte eksempler fra datakorpuset som inneholder franske vekslinger i tillegg til norske. Alle eksemplene er produsert av førstegenerasjonsinformantene, de første tre eksemplene er fra Hanan, mens de to siste er fra Fatima. Eksemplene viser hvor tydelig fransk tilstedeværelse i språkbruken til disse førstegenerasjonsinformantene er.

Fransk materiale er i store bokstaver, mens norsk materiale er i kursiv:

(69) l-muhim hɔr-t ana mʃa had-ak gul-t-l-u anna
DEF-viktig snakke-1SG jeg med DEM-SG.M si-1SG-til-3SG.M at

PUISQUE smit-u n-naxud d-ik l-pakke
navn-3SG.M 1SG-ta DEM-SG.F DEF-pakke

kull-ha, l-muhim *tilsammen* ka-t-ʃleʃ
hele-SG.F DEF-viktig *tilsammen* ASP-3SG.F-gå.opp

ka-t-swa waħed tnayn-u-ʃrin-alf hakkak.
ASP-2SG.F-koste INDEF to-og-sjue-tusen s ånn.ca.

'Hovedpoenget er at jeg snakket med han der, og sa at fordi .. jeg tar hele pakken, blir det *tilsammen* ca. 22 000.' (Hanan/1G)

(70) gal-l-i SI C' EST POSSIBLE baš t-dir-i-h b n-nhar,
si.3SG.M-til-1SG for 2SG-gjøre-F-3M på DEF-dag

walakin hder-t mŋa wehd-a...
men snakke-1SG med en-F

daba l-muškila ana d-uk k-kjørelærere
nå DEF-problem jeg DEM-PL DEF-kjørelærere

ma-ŋažb-in-ni-š
NEG-AKTPART.behage-PL-1SG-NEG

'Han sa til meg: er det mulig at du tar det på dagtid, men jeg snakket med en...
problemet er at jeg ikke liker (likte) disse kjørelærerne.' (Hanan/1G)

(71) ħit ŋend-hum r-register d-ak š-ši dyal L' ETAT SIVILE
fordi hos-3.PL DEF-register DEM-M DEF-ting høre.til

ŋend-hum hnaya ALORS ġa-t-well-i dobbeltregistrering
hos-3.PL her FUT-2SG-forbli-F dobbeltregistrering

'Fordi de (denMarokkanske ambassaden) har det registret, det der angående
personopplysninger, de har det her, derfor kommer det til å bli dobbeltregistrering.'
(Hanan/1G)

(73) hiya ġa-t-kun zeŋma CENT POUR CENT student wella ši haža
hun FUT-2SG-være Epist student eller INDF noe
'Det betyr at du må være hundre prosent student eller noe sånt.' (Fatima/1G)

(74) *anna t-utvikl-i ... anna zeʕma t-utvikl-i t-teknikk*
at 2SG-utvikle at Epist 2SG-utvikle DEF-teknikk

anna-k anna yemken l-ek t-dir ɣarak-at waxxa ra-k ɟi
at-2SG at mulig for-2 2SG.M-gjøre bevegelse-PL selv.om der-du kun

f BASSIN ʕɟir, maʕi lazem baʕ t-qteʕ zeʕma LA DISTANCE
i liten NEG nødvendig for 2SG.M-krysse Epist

'At du utvikler...på et vis utvikler teknikken, slik at det blir mulig for deg å gjøre noen bevegelser selv om du befinner deg i et lite basseng, du behøver liksom ikke å krysse store distanser.'

(Fatima/1G)

Eksemplene over er gode illustrasjoner på flerspråklig kodeveksling der både MA, fransk og norsk er brukt side om side. Den sterke tilstedeværelsen av fransk og MA/fransk kodeveksling i språkbruken til førstegenerasjon, kan støtte en forklaring der man postulerer at norske verb integreres etter modell av franske verb. Et eksempel som kan illustrere dette ytterligere, er denne KV-setningen produsert av førstegenerasjonsinformanten Fatima:

(75) *ma-t-bqa-ʕ waqef ymken l-ek t-FLOT*
NEG-2SG.M-forbli-NEG stående mulig for-deg 2SG-flot

t-FLOT t-flyt-i wella FLOTER
2SG-flot 2SG-flyte eller floter.Fr

'at du ikke bare står der, men du greier å flyte' (Fatima/1G)

Dette eksemplet er svært godt siden det tydelig viser en modellering der

informanten begynner med et fransk verb *floter* med bøyingsprefikset *t-* festet på, og etter to forsøk med det franske verbet, bruker det norske verbet *å flyte*, bøyd etter samme mønster isteden.

I tillegg til eksemplet over, finnes det i 1G-dataene en god del andre franske verb også, blant annet de vi diskuterte tidligere under den første delen av analysen. Under følger et par eksempler med slike franske verb:

(76) waxxa ma-ka-y-REAŽ-i-w-š walakin hit ana
selv om NEG-ASP-3-reagir-PL-NEG men fordi jeg

ka-n-REAŽ-i hakka hetta huma yemken t-ži-hum
ASP-1SG-reagir slik også de mulig 3F-komme-3PL

'selv om de ikke reagerer, men fordi jeg reagerer på denne måten, får de det [allergi] muligens de også.' (Fatima/notisbok)

(77) mnin ka-y-bqa y-gul lla had-i lla had-i ana dġya
når ASP-3SG.M-forbli 3SG.M-si ikke DEM-F ikke DEM-F jeg fort

ka-n-t-NIRV-a u xuṣuṣan ši waħed ka-t-ferf-u
ASP-1SG-MP-énerver og særlig INDEF en ASP-2SG-kjenne-3SG.M

'når han begynner å si: ikke det, ikke det, blir jeg fort irritert, særlig når det er en du kjenner.' (Hanan/1G)

Eksemplene over viser de franske verbene *reagir* 'å reagere' og *énerver* 'å irritere' som begge er morfologisk integrert i MA og bøyd etter mønster av den svake verbklassen. Begge verbene viser bøyingsmønster Fʃa/y-Fʃi med sluttvokal /-i/ i imperfektiv /n-reaz-i/. Verbet *énerver* i dets integrerte form /n-t-nirv-a/ har

medio-passiv prefikset /t-/ og er bøydd i passiv-imperfektiv, markert med passiv-bøyningens sluttvokal /-a/(som også markerer perfektiv bøyning til F5a verbklassen), og personprefikset /-n/.

Både eksemplet fra informanten Fatima, og eksemplene over og den mengden franske verb attestert i dataene (1G og notisbok), som alle viser et entydig bøyningmønster, lik det vi så for norske verb, støtter en hypotese om modellering av norske verb etter mønster fra franske verb for informanter som både kan –og faktisk veksler med fransk. Det vil si at førstegenerasjonsinformantene velger integreringstrategi basert på *default* deres tidligere erfaring med fremmed verbintegrering og bruker strategien de allerede har som default for integrering av nye verb fra andre språk.

Denne hypotesen innebærer at førstegenerasjonsmarokkanere generelt har erfaring med å integrere franske verb (også spanske i det nordlige Marokko). Slik at de, i en ny kontaktsituasjon med et nytt språk, bruker franske verb som er godt etablerte i talen til både en og tospråklige marokkanere, som modell for integrering av verb fra det nye språket, norsk.

En slik forklaring er tidligere foreslått for måten både spanske og engelske verb i kontakt med MA (Heath 1989: 193-200) integreres. Heath (1989) understreker derfor viktigheten av det han kaller psykolingvistiske rutiner, som en forklaring på valg av integreringstrategier, som innbærer utvikling av spesifikke psykolingvistiske tilpasningsrutiner analogisk basert på tidligere lån, (Heath 1989:195). Heath sier i klartekst at de få engelske verbene i MA «suggest that Eng(lish) verb-to-verb borrowings are treated by analogi to Fr(ensh) borrowing» (Heath 1989:114). Det samme gjelder for engelske verb i maltesisk. Mifsud (1995) sier at: «As things actually turned out, E(nglish) loan words entered M(altese) though a channel which had already been opened and customized by R(oman) loans» (Mifsud 1995: 217)

At franske verb kommer direkte inn i MA svake verb, som jo er en litt

mindre og marginalisert verbklasse, kan ha med den strukturelle likheten mellom franske verb (infinitivendelsen) og denne klassen snarere enn på grunn av frekvens. Overføringen av norske verb til den svake verbklassen, derimot (i lik linje med spanske i Marokko og engelske på Malta) kan skyldes den frekvente bruken av denne klassen som er den største og mest aktive klassen i å ta til seg fremmede verb. Den har mottatt verb fra både fransk og spansk og nå tar imot nye medlemmer i form av norske verb.

iii.ii. Gjenbruk av etablerte vaner og generasjonsforskjeller i diaspora

Gjenbruk av etablerte vaner i vekslingen av verb kan også brukes som forklaring på mulig forskjell i bøyingsmønster mellom første generasjons- og andregenerasjonsinformantene.

Data innsamlingen fra første generasjonsmarokkanere (både opptak og deltakende observasjon/notisbok), viser konsekvent bruk av MA bøyning F ζ a/y-F ζ i. Data fra andregenerasjonsinformanter derimot, viser to forskjellig bøyingsmønstre, nemlig, F ζ a/y-F ζ a og F ζ a/y-F ζ i.

Hver av disse bøyningene er registret hos to av andregenerasjonsinformantene. Det første bøyingsmønsteret er attestert hovedsaklig hos andregenerasjonsinformanten Maria som brukte det på alle tospråklige verbene bortsett fra verbet *å sy*, der det ble bøyd etter F ζ a/y-F ζ i. Den andre andregenerasjonsinformanten, Sakia brukte konsekvent mønstret F ζ a/y-F ζ i (lik det mønstret som er funnet hos første generasjonsinformantene), med unntak for verbet *å gjenta*, som ble bøyd etter mønstret F ζ a/y-F ζ a.

Det er vanskelig på nåværende tidspunkt å generalisere på basis av dette. Det er vanskelig å si om denne forskjellen er godt utbredt blant andregenerasjonsmarokkanere i Oslo generelt, siden informantgrunnetil denne oppgaven er begrenset i omfang. Antall andregenerasjonsinformanter

som deltok i undersøkelsen er fire, men kun tre av dem bidro aktivt med verbvekslinger, og kun to igjen av disse som hadde et bøyingsmønster som både er tydelig og tilbakevendene (som fremstilt over).

Jeg mener allikevel det er grunnlag for å spekulere i (1) om det er forskjell mellom førstegenerasjon og andregenerasjon med henhold til bøyingsmønster, at (2) dette kan forklares med frekvens og analogi basert på hypotesen om gjenbruk av etablerte mønster i forhold til verbintegrering i kodeveksling.

At etablerte verbvekslings- og integreringsrutiner brukes om igjen på nye verb i nye kontekster gjelder i vårt tilfelle særlig førstegenerasjons marokkanere som har fått etablert disse rutinene før de kom til Norge. Ut i fra frekvens og analogi fortsetter de å bruke disse for å integrere nye verb. På denne måten går norske verb direkte inn i bøyingsklassen F σ a/y-F σ i som da har blitt brukt både med franske og spanske verb. Selve typen integreringsstrategi kan hevdes å være etablert på hele språksamfunnets vegne. Likevel er det fullt mulig å tenke seg at barna (andregenerasjon) som selv ikke er like rutinerte i forhold til verbintegrering, står friere i sitt valg i forhold til bøyingsunderklasser/kategorier. Et viktig poeng som bør understrekes i denne sammenhengen her, er at migrantmiljøer ikke er like stabile som andre tospråklige miljøer. Det betyr at det er større forskjell mellom generasjonenes ideolekter, blant annet fordi der førstegenerasjon lærer L2 som andrespråk, snakker andregenerasjon ofte L2 med morsmålskompetanse (Backus 1996: 40).

Barn (andregenerasjon), som vokser opp i migrantsamfunn slik som i Norge, lærer den resulterende kontaktvarianten av sine foreldre (førstegenerasjon) som deres morsmål. Lån og kalker *calques* vinner dermed fort terreng slik sett (Boeschoten 1994 i Backus 1996: 40).

Dette betyr at andregenerasjon lærer verbintegreringsmønstre fra sine foreldres kontaktvariant, men siden de ikke er ferdige med morsmålsopplæringen (evt. at noen språkendringer er i gang), kan det hende at

de ikke har etablert kriteriene for underklassene for svake verb i MA. Fravær av –eller minsket press fra marokkanskarabisk, som i Marokko utgjør majoritetsspråket, men som mister noe av sin kraft i diasporakonteksten, kan være gunstig for endringer som Backus (1996) mener ofte aksellereres i migrante settinger, slik at nye normer er lette å etablere (Backus 1996: 40).

For vår situasjon, kan det godt tenkes at det er dristig å postulere at 2Ginformantene ikke har fått etablert kriteriene for underklassetilhøringhet for svake verb i MA, selv om unntakstilfellene i for eksempel Maria sitt bøyingsmønster (se over), kanskje kan støtte en slik forklaring.

En rask gjennomgang av Marias databidrag viser at hun er godt vant med å bruke de forskjellige bøyingsunderklassene til MA svake verb. Men når det gjelder fremmede verb, blir det likevel mulig å postulere at Maria ikke har fått etablert underklassen med vokalveksling a/i som den produktive klassen for bøyning av norske verb, slik tilfellet er for Sakia og førstegenerasjonsinformantene.

Det eneste tilfellet hvor Maria avviker fra sitt ellers konsekvente og produktive bøyingsmønster F ζ a/y-F ζ a, er når hun skal integrere verbet *å sy* som da blir bøyd etter F ζ a/y-F ζ i mønstret.

Det kan godt tenkes at verbet *å sy* som slutter med vokalen /y/, oppfattes av Maria som en /i/, og på denne måten assosieres med y-F ζ i bøyningen i form av *y-sy-i-w* isteden for *y-sy-a-w*, som er å forvente ut i fra hennes bøyingsmønster ellers. Dette eksemplet viser tydelig de vanskene som Maria møtte for å integrere verbet *å sy*.

(78) mši-t l s-sykehus sy e... sydd... e... kan-u y-s⁵⁴-sy-i-w-l-i
 gå-1SG til DEF-sykehus være-3PL 3-sy-PL-til-1SG
 'Jeg gikk til sykehuset (sy e..sydd..e..) de måtte sy meg'
 (etter å ha falt på våt gulv og fikk kutt i haka) (Maria/2G)

Denne produksjonen er godt markert ved hjelp av nøling og forsøk med to former til verbet *å sy* (*sy* og *sydd*), før hun finner en måte å fikse bøyningen på. Dette eksempelet viser at sluttvokal i det norske infinitivet kanskje er det som styrer valget av hvilken klasse verbet sendes til. Eller er dette kun et unntakstilfelle for å overvinne produksjonsvanskene med å få til *y-sy-a-w-li* som kan være vanskelig å uttale?

Det andre unntakstilfellet, som den andre 2G-informanten, Sakia, har, kan kanskje bidra med å belyse dette ytterligere. Sakia som har et bøyningsmønster lik 1G-informantene (Fʌa/y-Fʌi), tydde til Fʌa/y-Fʌa bøyning når hun skulle veksle verbet *å gjenta* som vist i eksemplet under:

(79) engelsk, ka-n-gjenta-w had-ak š-ši lli qre-na qbel u šafi
 Engelsk, ASP-1-gjenta-PL DEM-M DEF-ting som lese-1PL før og bare
 'I engelsk-timen gjentar vi bare det vi allerede har gjort.'(Sakia/2G)

Sakia hadde ingen tydelige eller synlige tegn på produksjonsvansker i dette eksemplet. Verbet *å gjenta* falt rett inn Fʌa/y-Fʌa bøyningen. Her også kan den fonologisk formen til verbet i form av en tydelig /a/, ha bidratt til at verbet *å gjenta* har fått plass i y-Fʌa paradigmet.

⁵⁴ Maria (2G) har tendens til å geminere første konsonanten til de norske verbene en del ganger. Hun er den eneste i informantgruppen som viser en slik geminering. Jeg klarte ikke å finne ut om dette er et aspekt ved hennes dialekt eller ei. Mifsud (1995: 257) forteller at: «The gemination of the initial consonant of the stem, a feature of R origin which, possibly also through incidental appui in the S component attains a morphological status in M as a verbal marker and is even extended to stems of E origin.». Om det er noe sammenheng mellom konsonant geminering og lån/veksling av verb, eller om det (i vår tilfelle) kun snakk om dialekt forskjeller, gjenstår å finne .

At den fonologiske formen til de norske verbene *sy* og *gjenta*, er det som bestemmer deres bøyningsklassetilhørighet, tyder på at disse barna (andregenerasjon), i motsetning til sine foreldre (førstegenerasjon), ikke har fått etablert verbintegreringsstrategier som er uavhengige av donorspråkets strukturelle aspekter, slik som vi argumenterte for i forhold til 1G marokkanere, tidlig i denne delen.

Sagt på en en måte; det kan spekuleres i at andregenerasjonsmarokkanere tar over den direkte innsettingsstrategien fra foreldrene og andre førstegenerasjonsmarokkanere som de sosialiseres med, men at det er språkinterne momenter i det norske språket som er det som styrer valget når det gjelder bøyningskategori. Et slikt scenario kan kun tenkes i diaspora kontekst som preges av mye ustabilitet og raske endringer.

Dette er en hypotese som bør testes på et bredere grunnlag enn det som var mulig i denne oppgaven for å kunne (1) etablere at det faktisk finnes generasjonsforskjeller når det gjelder verbintegreringsstrategier og (2) avdekke typen mekanismer som styrer denne forskjellen.

Konklusjon

Mine data fra Oslo, selv om det er begrenset i omfang, er veldig entydige i forhold til valg av en direkte innsetting og bruk av den svake verbklassen for integrering av norske verb, både innad i hver generasjonsgruppe, og på tvers av generasjonene. Det er grunn til å hevde at denne strategien er godt utbredt blant andre marokkanere enn de som danner informantgrunnlag til denne oppgaven. Mine stadige observasjoner (som medlem av dette språksamfunnet) støtter denne påstanden.

Men da igjen, hvorfor velger marokkanere i Nederland den innsettingsstrategien, som er etablert allerede fra Marokko? Det er vanskelig, og egentlig ikke min oppgave, å gi noe klart svar på dette spørsmålet. En forklaring kan være at man har to konkurrerende strategier tilgjengelig for MA-talere, men at mens den ene vinner terreng et sted, taper den terreng andre steder. Å da peke på eksakte forhold som kan determinere valg av integreringsstrategier blir ekstremt vanskelig. Vil forhold man kan regne som tilfeldigheter være avgjørende, eller er det noe mer enn tilfeldigheter som avgjør?

Det er svært vanskelig å avgjøre hva som er den sosiolingvistiske konteksten i tilfellet med marokkanere i Europa, og ikke-vestlige migranter i Europa generelt. Med et transnasjonalt språkfelleskap som i praksis opprettholdes av økende kommunikasjonsmuligheter både i form av reiser, tilkomst av nye migranter, og av nye medier, er det krevende å isolere faktorer som kan gi entydige svar på hva som styrer kodevekslingstrategier.

Litteratur

- Aguade, J. 1998. «Remarques sur les particules de l'inaccompli en arabe maghrébin». *Languages et litteratures: Contact et évolution historique des langues au Maroc*, vol. XVI, 11-24.
- Andersen, G. 2000. *Kodeveksling hos flerespråklige voksne. En analyse basert på materialet til filmen 'Vinterlandet'*. Hovedoppgave ved Institutt for lingvistiske fag, Universitet i Oslo
- Appel, R. og P. Muysken. 1987. *Language Contact and Bilingualism*. London: Edward Arnold
- Backus, A. 1996. *Two in One. Bilingual Speech of Turkish Immigrants in The Netherlands*. Studies in Multilingualism 1. Tilburg: Tilburg University Press.
- Beztepe, E. 2003. «Issues in Code-Switching: Competing Theories and Models» <http://www.tc.columbia.edu/tesolalwebjournal/Boztepe.pdf>
- Bos, P. 2001. «Temporality issues in Moroccan Arabic and Dutch». I Verhoeven, L. og S. Strömqvist (red.), *Narrative Development in a Multilingual Context: 233-254*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins,
- Boumans, L. 1998. *The Syntax of Codeswitching. Analysing Moroccan Arabic/Dutch conversation*. Studies in Multilingualism 12. Tilburg: Tilburg University Press.

- Boumans, L og D. Caubet 2000. «Modelling intrasentential codeswitching: a comparative study of Algerian/French in Algeria and Moroccan/Dutch in the Netherlands». I J. Owens (red.), *Arabic as a Minority Language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Boumans, L. 2001. «Searching for syntactic explanations of codeswitching» [Bokomtale av Halmari, H. (1997) *Government and Codeswitching. Explaining American Finnish*]. *Linguistics*, 39 (2), 437-454.
- Boumans, L. og Ruiter, J.J. de (2002). «Moroccan Arabic in the European diaspora». I Rouchdy, A (Red.), *Language Contact and Language Conflict Phenomena in Arabic* (Curzon Arabic Linguistics Series, 3): 259-285. London: Curzon.
- Boumans, L. 2006. «The attributive possessive in Moroccan Arabic spoken by young bilinguals in the Netherlands and their peers in Morocco». *Bilingualism: Language and Cognition*, 9 (3), 131-149.
- Clyne, M. 2000. «Constraints on Code-Switching: How Universal are they?» I L Wei (red.), *The Bilingualism Reader*: 257-280. London: Routledge.
- Caubet, D. 1993. *L' arabe marocain*. I: *Phonologie et morphosyntaxe*, II: *Syntaxe et categories grammaticales, textes*. Paris/Louvain: Peeters.
- Crawford, D. 1995. «Royal Interest in Local Culture: Amazigh Identity and the Moroccan Nation", i M. Shatzmiller (red.): *Nationalism and Minority Identities in Islamic Societies*. Montreal: McGill-Queens University Press
- Durand, O. 1998. «Le vocalisme bref et la question de l'accent tonique en arabe

- marocain et berbère». *Languages et littératures: Contact et évolution historique des langues au Maroc*, vol. XVI, 117-136.
- Eastman, C. M., red. 1992. *Codeswitching*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Elmedlaoi, M. 1998. «Le substrat berbère en arabe marocain: un système de contraintes». *Languages et littératures: Contact et évolution historique des langues au Maroc*, vol. XVI, 137-166.
- Endresen, R. T. 1991. *Fonetikk og fonologi: Ei elementær innføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Faarlund, J. T., S. Lie og K. I. Vannebo 1999. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gardner-Chloros, P. og E. Malcolm. 2004. «Assumptions behind grammatical approaches to code-switching: When the blueprint as a red herring». I *Transactions of the Philological Society*. Volume 102: 1 (2004): 103–129. Oxford: Blackwell Publishing.
- Grosjean, F. 1998. «Studying bilinguals: Methodological and conceptual issues». *Bilingualism: Language and Cognition*, (1), 131-149.
- Gumperz, J. 1982. *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harrell, R. S. 1962. *A short reference grammar of Moroccan Arabic*. Washington, DC: Georgetown University Press.

- Haugen, E. 1953. *The Norwegian language in America: A study of Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Heath, J 1989. *From code-switching to borrowing: foreign and diglossic mixing in Moroccan Arabic*. London: Kegan Paul International.
- Holes, C. 1996. *Modern Arabic: Structures, Functions and Varieties*. Washington, DC: Georgetown University Press
- Jacobson, R. (red.), 2000. *Codeswitching Worldwide II. Trends in Linguistics, Studies and Monographs 126*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Jacobson, R. 2000. «The third kind of Codeswitching mechanism» I R. Jacobson (red.), *Codeswitching Worldwide II. Trends in Linguistics, Studies and Monographs 126*: 59–72, Berlin: Mouton de Gruyter
- Jonahi, L. 2004. *Tense and Aspect in Moroccan Arabic*. Mphil, University of Tromsø.
- Kaye, A. og J. Rosenhouse 1997. «Arabic Dialects and Maltese» i Hetzron, R. (red.), *The Semitic Languages*: 263-311. New York: Routledge.
- Lane, P. 1999. *Language contact in Bugøynes-Pykeä : Norwegian verbs in a Finnish morpho-syntactic frame*. Hovedoppgave ved Institutt for lingvистiske fag, Universitet i Oslo
- Lane, P. 2006. *A Tale of Two Towns: A Comparative Study of Language and Culture Contact*. Ph.d-avhandling ved Institutt for lingvистiske fag, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub forlag

- Lanza, E. 1995. «Kompetanse sett i et sosiolingvistisk perspektiv.» I Fabricius-Hansen, C. og A. M. Vonen (red.): *Språklig kompetanse –hva er det, og hvordan kan det beskrives?: 85- 101*. Oslo -studier i språkvitenskap. Oslo: Novus.
- Lanza, E. 2003. «Om arbeid med tospråklige informanter.» I Johannessen, J. B (red.): *På språkjakt –problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling: 59- 81*. Oslo: Unipub.
- Levy, S. 1998. «Parlers arabes pré-kilaliens: traits et tendances». *Languages et littératures: Contact et évolution historique des langues au Maroc*, vol. XVI, 185-198.
- Lundeby, A. 2000. *Intrasentensiell kodeveksling. En sammenlikning av to teorier med eksempelmateriale fra Islandsk-Norsk*. Hovedoppgave ved Institutt for lingvistiske fag, Universitet i Oslo
- Malmkjær, K. (red.), 2004. *The linguistics Encyclopedia*. London: Routledge
- Milroy, L. og P. Muysken (reds), 1995. *One Speaker Two Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milroy, L. og M. Gordon. 2003. *Sociolinguistics: method and interpretation*. Malden, Mass.: Blackwell Publishing.
- Muysken, P. 2000. *Bilingual speech: a typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Myers-Scotton, C. 1992. «Comparing Codeswitching & Borrowing». I C. M. Eastman (red.), *Codeswitching*: 19–40 Clevedon: Multilingual Matters LTD
- Myers-Scotton, C. 1993. *Social Motivations for Codeswitching. Evidence from Africa*. Oxford: Clarendon Press.
- Myers-Scotton, C. 1988. «Codeswitching as Indexical of Social Negotiations». I M. Heller (red.), *Codeswitching: Anthropological & Sociolinguistic perspectives*: 151-186. Berlin: Mouton de Gruyter
- Myers-Scotton, C. 2002. *Contact Linguistics: Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes*. Oxford: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, C. 2006. *Multiple voices: an introduction to bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Poplack, S. og M. Meechan. 1995. «Patterns of language mixture: nominal structure in Wolof-French and Fongbe-French bilingual discourse». I P. Muysken og L. Milroy, *One speaker, two languages*: 199-232. Cambridge: Cambridge University Press.
- Poplack, S. 2001. «Code-switching (linguistic)». I N. Smelser og P. Baltes (red.), *International encyclopedia of the social and behavioral sciences*: 2062–2065. Amsterdam: Elsevier Science Ltd.
- Poplack, S. 2000. «Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en espanol: Toward a Typology of code-switching», I L. Wei (red.), *The*

- Bilingualism Reader*: 221–256. London: Routledge.
- Romaine, S. 1995. *Bilingualism*. Second edition. Oxford: Blackwell
- Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Bilingualism or Not: The Education of Minorities*.
Clevedon: Multilingual Matters.
- Tjelmeland, H 2003. «Del I. 1940–1975». I K. Kjeldstadli (red.), *Norsk innvandringshistorie, Bind 3: I globaliseringens tid 1949–2000*: 10–134,
Oslo: Pax
- Turker, E. 2000. *Turkish-Norwegian Codeswitching and Second Generation Turkish Immigrant in Norway*. Ph.d-avhandling ved Institutt for lingvistiske fag, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub forlag
- Turker, E. 1993. «Fremmedord bilmiyom» *A Sociolinguistic study of Second generation Immigrant Turkish in Norway*. M.A. Oppgave ved Institutt for lingvistiske fag, Universitetet i Oslo
- Wei, L, red. 2000. *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.
- Weinreich, U. 1974 [1953] *Languages in Contact*. The Hague: Mouton].
- Wichmann, S. og J. Wohlgemuth 2005. «Loan verbs in a typological perspective». http://loanverb.linguist.de/Wichmann_Wohlgemuth_verb-borrowing-typology.pdf (I trykk 2007) I Stolz, T., R. Palomo, og D. Bakker (red.), *Romancisation Worldwide*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Winford, D. 2003. *An Introduction to Contact Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Appendiks

Saras 13-års dag

Dette er historien om Saras 13-års dag. Det var en tidlig vintermorgen. Sara våknet og husket med en gang at i dag var hennes fødselsdag!

Hun skyndte seg opp og inn på badet for å stelle seg. Forventningsfull gikk hun ned trappene og inn på kjøkkenet. Hun kunne høre foreldrene hviske og tiske om noe, men da hun kom inn på kjøkkenet oppførte de seg som om det skulle være en vanlig dag. De spurte henne om hva hun ville ha til frokost og stresset som vanlig for å rekke alt de skulle før helle familien måtte dra av gårde til barnehage, skole og jobb.

Hadde de virkelig glemt fødselsdagen hennes?!

Det hadde kommet mye snø i løpet av natten, og faren til Sara ba henne om å gå ut å måke en sti fra døren og bort til veien, og samtidig holde et øye med småsøsken som akte i hagen.

Sara kjente at det kokte innvendig. De hadde virkelig glemt fødselsdagen hennes!

Før moren til Sara dro av sted, spurte hun om Sara kunne støvsuge når hun kom hjem fra skolen. Også hun som hadde støvsugd hele leiligheten bare for noen dager siden! Det var urettferdig.

Det ble en hyggelig dag på skolen, men på veien hjem kjente hun en klump i halsen. Hun holdt på å begynne å gråte da hun kom hjem og kjente at døren var låst.

Gjett om hun ble overrasket da hun låste opp døren og ble møtt av hele familien og venninnene sine som sang bursdags sanges for henne og ga henne

presanger!

Det ble en fantastisk fødselsdag, og av foreldrene fikk hun det hun ønsket seg mest av alt: en datamaskin. Nå kunne hun laste ned musikk og spill. Hun kunne chatte med nettvennene sine og maile med venner hun hadde i andre land.

Den natten fikk bestevenninnen til Sara lov til å overnatte og de spilte dataspill helt til de måtte legge seg.

Sara gav foreldrene en stor klem hver ” tusen takk for den beste bursdagen jeg noen gang har hatt!”